

Forsvarets høgskole
Stabs- og masterstudiet
Studieåret 2012-2013

Masteroppgave
Maria E Fagerheim

Emne:

Tyrkia – trofast NATO medlem, eller selvstendig regional stormakt?

Forord

Jeg vil rette en stor takk til mine dedikerte, omsorgsfulle og svært faglige dyktige veiledere: seniorforsker Dr Pinar Tank ved Peace Research Institute Oslo (PRIO), og forsker Ingerid M Opdahl ved Institutt for Forsvarsstudier (IFS). Deres støtte, gode råd og konstruktive kritikk har gitt mye læring og kompetanse.

En stor takk rettes også til de profesjonelle, alltid service mindedede og hyggelig bibliotekarene ved Forsvarets høyskole, Nina Eskild Riege og Hege Undem Store. Orlogskaptein Tore Rosseid ved Forsvarets stabsskole fortjener også en varm takk for administrativ og logistisk støtte under arbeidet med masteroppgaven. Avslutningsvis er det også viktig for meg å rette en spesielt stor og varm takk til alle dem som har bistått meg med administrative forhold, innspill og empiri ved mine besøk til Brussel og til Ankara, samt her i Norge. Jeg har fått uvurderlig støtte, og blitt varmt tatt imot. Det har vært oppmuntrende og godt for meg i «fremmede miljøer»! Takk!

Jeg håper oppgaven kan kaste ytterligere lys over, og forståelse for, hvordan utviklingen i den tyrkiske utenrikspolitikken påvirker landets forhold til NATO. Kunnskap og forståelse om hverandre kan gi bedre samarbeid og synergi i løsning av alliansens kjerneoppgaver.

Oslo, mai 2013

Maria E Fagerheim

Sammendrag

Ved den kalde krigens slutt ble det internasjonale systemet endret fra et bipolar system, dominert av stormaktene USA og Sovjetunionen, til et unipolart system hvor USA dominerer. Tyrkisk utenrikspolitikk har vært nødt til å reagere på regionale endringer og muligheter. Tyrkia er en stat i vekst, som er, i ferd med å innta en betydelig rolle i internasjonal politikk. Hvilke endringer har skjedd i tyrkisk utenrikspolitikk, etter at AKP kom til makten i 2002? Hvilke konsekvenser har endringene hatt for Tyrkias tilnærming til NATO?

Funnene i denne oppgaven viser ikke en markant endring, men en utenrikspolitisk utvikling preget av normalisering. Tyrkia er ikke tilfreds med å være en isolatorstat eller en bro mellom Midtøsten og Europa. Regjeringspartiet Rettferdighets- og utviklingspartiet (AKP) har som målsetning å gjøre Tyrkia til en sentral regional og global aktør. Mens Tyrkias utenrikspolitikk tidligere var hovedsakelig rettet mot vestlige land, tar den nå hensyn til tyrkisk identitet, og prioriterer relasjonsbygging med både nærliggende og bortenforliggende regioner. Hensikten er å skape sikkerhet og stabilitet. Oppgaven analyserer hvordan omveltninger i det internasjonale systemet har påvirket Tyrkias søken etter sikkerhet, stabilitet og utvikling. Ett av kjernespørsmålene er om Tyrkia i denne prosessen har vendt seg bort fra NATO og Vesten.

Det gjennomgående synet hos respondentene, er at NATO fortsatt er hjørnesteinen i tyrkisk utenriks- og sikkerhetspolitikk, selv om NATO nå er en av flere viktige relasjoner i tyrkisk utenrikspolitikk. Oppgaven viser hvordan forholdet til NATO er blitt mer differensiert etter 2002, som en konsekvens av Tyrkias globale og regionale ambisjoner. Tyrkia bidrar nå på andre måter enn før, til alliansens oppgaver, men er fortsatt et lojalt og dedikert NATO-medlem.

Oppgaven er kvalitativ, hvor analysen er basert på litteraturstudier og intervjuer med sentrale personer i Ankara, Brussel og Oslo.

Abstract

The purpose of this thesis has been to examine the development in Turkish foreign policy after 2002, and examine how this has impacted Turkey's relations and motivations for its membership in the North Atlantic Treaty Organization (NATO). The thesis presents developments in Turkey's ambitious foreign policy, primarily based on the Strategic Depth Doctrine. It discusses if recent development in foreign policy have any implications for Turkey's relations to NATO, using Stephen Walt's alliancetheory and theories of regionalism.

The end of the Cold war presented changes in the international environment and new challenges, but also possibilities in Turkey's surrounding regions. The findings are that Turkish foreign policy has gone through a normalization process in this ten year period. The AKP has conducted a series of reforms and developments, and Turkey has ambitions of becoming a regional power. The transformation of NATO and the development of Turkish foreign policy have created new dynamics within the Alliance. There has been a debate on whether Turkey is turning its back on the West. The paper illustrates that new security challenges require cooperation and complementary efforts and capabilities. The Turkish relationship to NATO is now more differentiated, but NATO continues to be the cornerstone of the Turkish foreign- and security policy.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
Kapittel 1 – Introduksjon	9
BAKGRUNN	9
PROBLEMFORMULERING OG PROBLEMSTILLING	10
PROBLEMSTILLINGENS RELEVANS OG BEGRUNNELSE.....	11
AVGRENSNING	11
HENSIKT OG STRUKTUR	12
Kapittel 2 – Teori og metode	13
Balansering av trussel.....	15
Slå seg sammen med den sterke parten - "Bandwagoning"	15
Regionaliseringsteori.....	17
METODE OG STRUKTUR	19
Kildegjennomgang.....	19
Intervju	19
Forskerens identitet og forskningseffekt.....	21
Validitet og reliabilitet.....	21
Etiske utfordringer	22
Kapittel 3 – Historisk bakgrunn	23
DET TYRKISKE MILITÆRETS HISTORIE OG RELASJONER TIL DET SIVILE SAMFUNN FØR 2002.....	23
Forholdet til Vesten.....	24
Forholdet til arabiske land	26
Forholdet til Israel.....	27
Kapittel 4 – Innenrikspolitiske forhold	28
INNENRIKSPOLITISKE FORHOLD SOM HAR PÅVIRKET UTENRIKSPOLITIKKEN.....	28
Rettsferdighets - og utviklingspartiet (AKP)	28

Historisk frykt for islam i Tyrkisk politikk	30
Sivil politisk styring støttet av befolkningen, fremfor militær og byråkratisk sekulær elite	30
Det kurdiske opprøret i Tyrkia	31
Kapittel 5 – Tyrkisk utenrikspolitikk.....	34
ENDRINGER I TYRKISK UTENRIKSPOLITIKK	34
Strategic Depth Doktrinen	35
Strategisk dybde	36
Balanse mellom sikkerhet og demokrati.....	38
Zero problems med naboer	38
Relasjoner med naboregioner og bortenfor	42
Multidimensjonal utenrikspolitikk	43
Rytmask diplomatisk	44
Kritikk av utenrikspolitiske ambisjoner.....	44
Den arabiske vårens påvirkning på den tyrkiske utenrikspolitikken	45
REDUSERT VESTLIG ORIENTERING	46
Svakere tilknytning til Europa.....	46
Relasjoner til USA	47
PROMOTERING AV ROLLEN SOM INTERNASJONAL FREDSAKTØR	49
Kapittel 6 – Tyrkia og NATO	51
TYRKIA - ETT MER SELVBEVISST OG KRAVSTORT ALLIANSEMEDLEM	51
TYRKIAS ØNSKER Å GJØRE NATO TIL EN FORTSATT RELEVANT AKTØR	53
ØKT GJENSIDIG NYTTE	53
TYRKIA BALANSERER NATO-MEDLEMSKAPET MED REGIONALE INTERESSER.....	57
REGIONAL SIKKERHET VIKTIGERE FOR TYRKIA	58
PRAGMATISK TILNÆRMING OG ØKT KRITIKK AV NATO	59
TYRKISK IDENTITET ER VIKTIGERE	64
TYRKIA - EN STORMAKT I NATO.....	70

Kapittel 7 – Oppsummering og konklusjon.....	76
EPILOG:	79
Litteraturliste	80
Vedlegg A – Oversikt over respondenter.....	88
Vedlegg B – Forespørsel om intervju	90
Annex B: Interview inquiry	91
Vedlegg C: I Informasjon til respondenter.....	92
Annex C: Interview information.....	94
Vedlegg D: Intervjuguide	96
Vedlegg D: Samtykkeerklæring	98
Annex D: Declaration of consent.....	99

Kapittel 1 – Introduksjon

Tyrkia – trofast NATO-medlem, eller selvstendig regional stormakt?

Bakgrunn

Tyrkerne har som ottomanske herskere hatt en betydelig historisk påvirkning og innflytelse i store deler av Midtøsten, Kaukasus, Balkan og Nord-Afrika. Tyrkia er idag en sekulær muslimsk stat. Det tyrkiske forsvaret er NATOs nest største, og militærmakten har hatt en unik rolle i det tyrkiske samfunnet og i det politiske landskapet. Landets vestlige orientering ble understreket med NATO-medlemskap i 1952. Under den kalde krigen spilte landet en spesielt viktig rolle for Vesten og USA på grunn av sin geografiske beliggenhet. Tyrkia oppfattet Sovjetunionen som en direkte trussel og mente medlemskap i NATO var avgjørende for landets sikkerhet. For å balansere denne trusselen, kunne NATO gi Tyrkia sikkerhet gjennom kollektivt forsvar. Tyrkia kunne også, som alliansemedlem, utvikle sine vestlige relasjoner.

Perioden etter den kalde krigen var preget av usikkerhet for Tyrkia, fordi landets strategiske verdi for NATO fremstod som endret. I tillegg var regionale forhold i endring. Etter den første Irakkrigen i 1991, begynte Tyrkia å redefinere sin utenrikspolitikk, og perioden fram til 2002 var preget av vurderinger om hvordan landet skulle posisjonere seg utenrikspolitisk. Som følge av internasjonale og regionale endringer, ble Tyrkia nødt til å utvikle en mer selvstendig utenrikspolitikk. Tyrkia valgte å fortsette sin vestlige orientering og nære tilknytning til USA og NATO.

Det muslimske Rettferdighets- og utviklingspartiet (AKP), som kom til makten i 2002, utviklet en ny utenrikspolitikk med en klar visjon, strategi og ny retning (Sozen, 2010, s. 22). AKP utviklet den helhetlige doktrinen - «Strategic Depth» doktrinen som danner grunnlag for politiske visjoner og målsetninger. AKP ønsket å styrke Tyrkias rolle og gjøre landet til en sentral internasjonal aktør (Murinson, 2006). Tyrkiske politikere har markert seg tydeligere, både i nasjonale og internasjonale media, og politiske fora gjennom taler, debatter, politiske strategidokumenter og politiske handlinger. Eksempler på dette er Tyrkias bedrede forhold til

kurderne nord i Irak (Efegil, 2008, s. 62) og relasjonene til Kaukasusregionen (Caman & Akyurt, 2011, s. 76).

Problemformulering og problemstilling

Dagens internasjonale situasjon er annerledes enn da Tyrkia ble medlem av NATO. Tyrkia står overfor store sikkerhetsutfordringer i nærområdene, og en spent situasjon i Midtøsten, spesielt etter den arabiske våren. Tyrkias regionale posisjon og økonomiske suksess gir landet mulighet til å bli en regional stormakt og en viktig internasjonal aktør. Det gjør tyrkisk utenrikspolitikk interessant. Påvirker utenrikspolitiske endringer Tyrkias motivasjon, forpliktelser og engasjement i NATO? Problemsstillingen er som følger:

Hvilke endringer har skjedd i tyrkisk utenrikspolitikk etter at AKP kom til makten i 2002, og hvilke konsekvenser har endringene hatt for Tyrkias tilnærming til NATO?

Problemstillingen tar utgangspunkt i at det faktisk har skjedd endringer i tyrkisk utenrikspolitikk. Statsvitere og politikere ser ut til å være enige i at dette er tilfellet (Cinar, 2006; Davutoglu, 2008; Evin et al., 2010; Oguzlu, 2012b; St Antony's College, 2010).

Oppgaven legger til grunn at Tyrkias utenrikspolitikk og politiske situasjon påvirker hva landets ledere tenker angående NATOs betydning for landets sikkerhet idag. Er det slik at Tyrkias utvikling og stadig mer regionale utenrikspolitikk gjør at NATO blir mindre viktig for landets sikkerhet? Har Tyrkia gått fra balansering av Sovjettrusselen gjennom NATO, til å bli den sterke staten som trekker med seg andre svakere stater - bandwagoning? Hensikten med oppgaven er å utforske og beskrive disse endringene i tyrkisk utenrikspolitikk. Oppgaven vil så analysere og diskutere om utenrikspolitiske forhold har bidratt til et endret forhold mellom Tyrkia og NATO. Derfor er teoretiske rammeverk for problemsstillingen allianseteori, men betydningen av økt regionalisering er også en del av bakgrunnen. Oppgaven baserer seg på litteraturstudier og intervjuer. Følgende hypotese fremsettes:

Tyrkia ønsket tidligere å balansere sovjetisk trussel og sikre sine vestlige relasjoner. Endringer i tyrkisk utenrikspolitikk har medført at Tyrkias tilknytning til NATO er svekket

fordi opprinnelig rasjonale for deltakelse i alliansen er endret. NATO er nå av mindre betydning for Tyrkia.

Problemstillingens relevans og begrunnelse

Oppgavens bidrag er økt norsk kunnskap om tyrkisk utenrikspolitikk og landets forhold til NATO. Tyrkia er en stat i vekst, og antas å få en stadig mer betydelig rolle i internasjonal politikk. Endringer i holdninger og utenrikspolitikk hos et så viktig medlem i alliansen vil være av betydning – også for Norge. Tyrkia som NATO-medlem med grense til Syria, har også påberopt seg støtte fra alliansen i form av rakettssystemer på grunn av syriske angrep på eget territorium. I tillegg er Tyrkia også blitt en aktiv aktør i Midtøsten, for å fremme fred og forsoning gjennom dialog.

Oppgaven vil også være nyttig for bedre forståelse for hvordan stater søker sikkerhet og utvikling gjennom internasjonale relasjoner. Endringer i det internasjonale systemet og i staters kapasiteter og utvikling kan påvirke deres motivasjon for alliansetilknytning. Det kan være et utgangspunkt for videre analyse av forholdet mellom NATO og Tyrkia, for å få best mulig forståelse for hverandres interaksjon og handlinger. Oppgaven bidrar også til økt forståelse for debatter om tyrkisk utenrikspolitikk og forhold i Midtøsten.

Avgrensning

Oppgaven tar hovedsakelig for seg perioden etter AKP-regjeringens valgseier i 2002 til desember 2012. Den gir også et kort historisk tilbakeblikk på politiske forhold og militærmaktens rolle i Tyrkia før 2002, men dypere redegjørelser av dette finner ikke sted, fordi oppgaven ikke skal sammenlikne politiske endringer før og etter 2002.

NATO er en formell allianse, og USA er NATOs viktigste medlemsland og sikkerhetsgarantist, noe som gjør alliansen attraktiv for flere land. Det kan argumenteres for at mindre land ønsker å ta side med (bandwagon) med USA både gjennom NATO og gjennom bilaterale avtaler. Saban Kardas viser i sin doktorgradsavhandling at Tyrkia gjør nettopp dette (Kardas, 2010). Denne oppgaven vil ikke ta stilling til om Tyrkia bandwagon med USA, eller i stor grad omtale hvordan dette påvirker Tyrkias forhold til NATO. Oppgaven vil se på

NATO som en gruppe medlemsstater, som alle tilhører det som defineres som Vesten – det som i følge Walt defineres som ideologisk solidarisering.

Oppgaven vil ikke gå inn på debatten om allianser under unipolaritet (Walt, 2009), eller skillet mellom formelle og uformelle allianser (Walt, 1987, s. 12). Oppgaven vil omtale allianseteori i konteksten av nåværende internasjonale situasjon. Europa er preget av fred, og Tyrkia er ikke i internasjonal væpnet konflikt (krig) med sine naboland (Walt, 1987, s. 31). Buzan og Wæver beskriver globale, regionale og nasjonale sikkerhetsdynamikker i Midtøsten (Buzan og Wæver, s.187-218). Oppgaven inneholder ikke omfattende detaljer om dette, men belyser kun kort det som er relevant for tyrkisk utenrikspolitikk og NATO.

Hensikt og struktur

Dette er en kvalitativ studie, som benytter litteraturanalyse og intervjuer. Oppgaven er dels beskrivende (deskriptiv) og dels forklarende (kausal). Den vil kort beskrive historiske forhold og samtidig forsøke å forklare hvorfor politiske forhold har utviklet seg slik de har gjort. Oppgaven vil ikke utvikle ny teori. Analysen gjøres på statsnivå og på systemnivå ved bruk av Stephen Walts nyklassiske realismeteori om allianser. Den vil se på Tyrkia som en suveren stat som interagerer med NATO. Dette kan beskrives som systemnivået, og begrunnelsen for valgene er at internasjonal politikk anser stater som de viktige aktørene. Stater interagerer med hverandre og skaper ulike dynamikker. Den faste variabelen er Tyrkias forhold til NATO. Varierende variabel er den tyrkiske utenrikspolitikken. En rekke andre variabler vil også påvirke Tyrkias NATO-relasjoner. Fordi oppgaven analyserer utenrikspolitiske endringer, og vil den ikke analysere variablene hver for seg, men se dem som en helhet. Oppgaven har et klart utenfra-perspektiv på Tyrkias utenrikspolitikk.

Oppgaven er delt inn i syv kapitler. Etter denne innledningen følger en introduksjon til allianseteori og teori om regioner, fulgt av en utdypning av metode. Kapittel tre gir en introduksjon til den tyrkiske utenrikspolitikken før 2002. Kapittel fire tar for seg de viktigste tyrkiske innenrikspolitike forholdene som har påvirket utenrikspolitikken etter 2002. Kapittel fem følger med beskrivelse av den tyrkiske utenrikspolitikken etter 2002. Kapittel seks drøfter hvorvidt endringer i utenrikspolitikken har gitt konsekvenser for Tyrkias relasjoner til NATO og avslutningsvis gis konklusjonen i kapittel sju.

Kapittel 2 – Teori og metode

Teorier om internasjonal politikk forsøker å tolke, forklare og forutsi staters interaksjoner. Utenriks- og sikkerhetspolitikk handler om å skape stabilitet, forutsigbarhet og sikre egen eksistens. En stat må reagere på hendelser i sine omgivelser og tilpasse sine handlinger, i relasjoner med andre stater, for å sikre egen overlevelse og interesser (Palmer & Morgan, 2006). Oppgaven tar utgangspunkt i nyklassisk realisme eller strukturell realisme, som retningen også kalles, hvor en grunnleggende tanke er antakelsen om at stater søker sikkerhet for å overleve (Palmer & Morgan, 2006, s. 17). Utenrikspolitikken påvirkes, fordi usikkerhet og endringer i det internasjonale anarkiet, tvinger stater til å forsøke å ta kontroll og forme omgivelsene. Større ressurser og relativ makt kan gjøre stater ambisiøse, slik at de søker mer internasjonal innflytelse (Rose, 1998, s. 152). Systemnivå defineres slik: «Systemnivå inkluderer det internasjonale systems anarkistiske struktur, antall betydelige makter i systemet, distribusjon av militær og økonomisk makt mellom dem, mønster av militære allianser og internasjonal handel, normer som påvirker handlinger og andre faktorer som utgjør eksternt miljø til alle stater» (Levy, 2007, s. 21).

Kenneth N. Waltz utviklet teori om balansering av makt, med antakelsen om at staters ultimate målsetninger er minimum å overleve, eller maksimum å søke total dominans i anarkiet av stater (Waltz, 1979, s. 118). Makt eller hardpower defineres som evnen til å tvinge andre stater til endring direkte, eller på en kommanderende måte som påvirker andre. Det kan skje gjennom trusler eller belønning – «carrot and stick» (Nye & Welsh, 2013, s. 45). Hardpower knyttes hovedsakelig til bruk av militærmakt og økonomisk makt for å påtvinge andre egen vilje (Nye, 2011, s. 4). Grunnleggende er at makt gir mulighet til å true andre. Svake stater vil derfor være utsatte. Makten eller trusselen må balanseres for å skape sikkerhet (Waltz, 1979, s. 195).

Softpower, et begrep spesielt omtalt av Joseph Nye, er motsetningen til Waltz' harde makt. Softpower omhandler evnen til å påvirke og forme andres oppfatninger og preferanser - skape motivasjon hos andre til å ønske samme ting som man selv. Isteden for tvang, brukes frivillig integrasjon gjennom attraksjon. Eksempler er kulturelle verdier, samfunnsordninger, relasjoner med andre, økonomi, sosial fremgang eller liknende samfunnsmessige faktorer.

Attraksjonen er kjernen i softpower. Softpower omtales som en konkurranse om subjektivitet og oppfattet realitet, fremfor kamp om mengde materielle ressurser (Nye, 2004, s. 5). For nasjonale og internasjonale politiske aktører handler det om å kunne forstå, påvirke og forholde seg til opinionen, slik at softpower kan brukes optimalt til egen fordel. En ulempe er at det ofte er svært vanskelig å forstå hvordan softpower benyttes optimalt i ulike kontekster. Resultater er ikke lette å forutse (Nye, 2004, s. 9). Smart power defineres som evnen til å kombinere både softpower og hardpower (Nye, 2011, s. 209).

Stephen Walt, som også tilhører nyklassisk realismeretning, har videreutviklet Waltz' teori, og utviklet teori om balansering av trusler, som skiller makt fra trusler. Denne teorien benyttes som rammeverk for analysen i kapittel seks. Walts teori forklarer relasjoner mellom stater, og hvordan de handler for å håndtere trusler ved enten å balansere trusselen, eller slå seg sammen med den mektige eller truende staten - bandwagoning. Balansering eller bandwagoning knyttes derfor til staters kapasiteter, slik som befolkning, økonomiske, militære eller teknologiske ressurser, som gir mulighet til å være en potensiell trussel for andre (Walt, 1987, s. 22). Disse handlemåtene sies å være grunnlag for enhver allianse (Walt, 1987, s. 17). NATO er eksempel på en allianse som ble inngått for å balansere og håndtere en trussel - Sovjetunionen.

En allianse defineres som en formell, eller uformell relasjon av sikkerhetssamarbeid mellom to eller flere suverene stater. Hensikten er å forene medlemmenes kapasiteter slik at de sammen blir sterkere og kan skape en maktbalanse mot en sterkere stat, eller allianse. Sikkerhet for medlemmene er det viktigste. Dette gir utveksling av fordeler, og fremmer deres respektive interesser, men gir også forpliktelser (Walt, 2009, s. 12). Primært eksterne forhold, som eksempelvis trusler kan være motivasjon for å inngå allianser. Walt mener andre faktorer enn bare maktkapasiteter spiller inn som alliansemotivasjon (Walt, 1987, s. 148). Medlemmenes interesser, og i hvilken grad de enkelte statene føler de får utbytte av allianser kan derimot variere. Definisjonen sier lite om hvilken type sikkerhetssamarbeid, eller hvilke effekter slikt samarbeid faktisk gir, og er dermed mindre presist. Walts teori sier lite om utfordringer knyttet til det å forlate en allianse. Allianseteori forklarer dårlig hva som skaper utenrikspolitikk, eksempelvis interesser eller hvordan innenriksforhold påvirker staters

utenrikspolitikk. Her kan blant annet Putnams teori om hvordan innenrikspolitikk påvirker utenrikspolitikk kunne gi bedre forklaringsverdi (Moravcsik, 1993), men den omhandles ikke, fordi innenrikspolitikken ikke analyseres.

Walts teori ble utviklet under den kalde krigen, og teorien er preget av det daværende bipolare internasjonale systemet. Spørsmål kan stilles om i hvilken grad teorien er gyldig i dag, og har god nok forklaringsevne for andre allianseskapende faktorer. Eksempler på det er indirekte trusler, ønske om økonomisk utvikling, ideologisk fellesskap, eller ønske om politisk påvirkning. Softpower har fått mer oppslutning, og ikke bare hardpower er avgjørende for ønske om alliansedannelse. For oppgavens del er det viktig å merke seg at direkte trusler og bruk av hardmakt oppleves forskjelling innad i NATO. Midtøsten har en annen trusselforståelse enn eksempelvis Vest-Europa.

Balansering av trussel

Balansering av trussel defineres som å gå sammen med andre stater for å skape en troverdig og slagkraftig gruppering som kan balansere en oppfattet trussel (Walt, 1987, s. 17).

Balansering er å gruppere med den antatt svake siden, og antas være den vanligste alliansetilnærmingen. Stater ansees da for å være mer sikre, fordi agressorer vil møte en felles motstand (Walt, 1985, s. 4). Politisk selvbeherskelse og velvilje er viktige politiske kjennetegn ved balansering. Utenriks- og sikkerhetspolitikk vil derfor redusere inntrykket av trussel ovenfor andre stater, for å ikke framprovosere reaksjoner (Walt, 1985, s. 14). I NATO står mindre nasjoner sterkere sammen, men stormakten USA er av spesielt stor betydning for alliansens sikkerhetspolitiske kapasiteter. Det kan skilles mellom argumentasjonen for at Tyrkia balanserte Sovjettrusselen med alliansen som helhet, eller at Tyrkia faktisk bandwagon med USA som den sterke staten.

Slå seg sammen med den sterke parten - "Bandwagoning"

Bandwagoning defineres som gruppering med den sterke siden – den eksterne trusselen (Walt, 1987, s. 17). Hovedtanken er at suksess er udiskutabelt, og dette sammen med makt tiltrekker andre - "beltevognen plukker opp de som står på sidelinjen" (Walt, 1985, s. 7). For den sterke parten er det viktig å virke aggressiv, skremmende, ressursterk og aktiv for å tiltrekke seg

andre stater. Bandwagoning innebærer mer politisk rivalisering mellom stater og terskelen for bruk av makt vil være langt lavere enn ved balansering (Walt, 1985, s. 14). Desto svakere staten er, desto større sannsynlighet for bandwagoning, selv om den vil få liten politisk påvirkningskraft (Walt, 1987, s. 29). Mangel på alliansemuligheter kan gjøre at små stater velger den sterke siden (Walt, 1987). Bandwagoning antas bare å skje under spesielle forhold. Dersom bandwagoning er dominerende, vil staters sikkerhet være utsatt, fordi aggressive politiske handlinger verdsettes for å tiltrekke andre (Walt, 1985, s. 4).

Ved en antatt trussel er ressurser, nærhet og avstand til trusselen viktige. Er trusselen i nærområdet, oppfattes den sterkere og farligere (Walt, 1987, s. 153). Den truende statens offensive kapasiteter og offensive intensjoner påvirker andres alliansemotivasjon. Desto større ressurser, desto større sjanse er det for at en stat kan oppfattes som en trussel mot mindre ressurssterke stater. Dette kan også ha motsatt virkning ved at en sterk stat kan straffe og belønne vennlige stater (Walt, 1985, s. 9).

Kommunikasjon og politiske oppfatninger er viktig for begge typer allianser, fordi sterk retorikk skaper usikkerhet omkring politiske intensjoner og handlinger. Sterke stater kan kommunisere makt, styrke og andre faktorer, som kan bidra til beltevogntilnærmingen (Walt, 1987, s. 30). Politiske handlinger og utspill, kan oppfattes annerledes, enn det stater har som intensjon. Feiltolkninger kan gi mindre optimale politiske handlinger av andre stater (Walt, 1985, s. 12).

Foreligger det ikke en direkte trussel, kan faktorer som ideologisk solidaritet og internasjonale bestikkelser, motivere stater til alliansedannelser. Stater med tilnærmet likt syn på politikk og ideologi, eksempelvis demokratier i Vesten, kan danne allianse fordi statene anser hverandre som gode. Antakelsen er at like stater ikke angriper hverandre, fordi felles verdier og normer gjør at man frykter hverandre mindre. Stater sikrer sine ideologiske preferanser (Walt, 1987, s. 34). Ideologiske allianser beskrives også som et alternativ for å opposisjonere mot imperialism (Walt, 1987, s. 193). Betydningen av ideologi kan derimot overdrives av statsmenns retorikk (Walt, 1987, s. 39). Kritikk mot dette er at noen ideologier skaper konflikter mellom likesinnede, fremfor samarbeid (Walt, 1987, s. 35).

Økonomisk hjelp, militær hjelp eller andre former for støtte kan bidra til å skape allianser. En dominerende stat, eksempelvis USA, gir midler som Marshallhjelpen. Enten skapes faktisk avhengighet, eller en form for takknemlighet som forplikter stater til å føle tilhørighet (Walt, 1987, s. 41). Tyrkia mottok omfattende militær, økonomisk og politisk støtte, hvor USA og Vesten sikret lojalitet og støtte fra Tyrkia. De bilaterale relasjonene til USA ble ytterligere forsterket. NATO-medlemskapet og Tyrkias vestlige idealer for statsutvikling, fikk konsekvenser for innenrikspolitikken. Her ser det ut til at Walts internasjonale bestikkelser gav ønskede resultater – nemlig nærmere tyrkisk alliansetilknytning til NATO og Vesten, fordi partene følte gjensidig nytte. Kritikk er at støtte og bistand bare gis når begge parter mener det er av felles interesse. Partene må ha et kost - nytte forhold, for at det faktisk skal skapes en allianse. Bistand garanterer aldri alliansetilhørighet (Walt, 1987, s. 42). Eksempel her er USAs støtte til Egypt og Pakistan.

Regionaliseringsteori

Buzan og Wæver sier at endringer i det globale systemet har gitt mer rom for regionale sikkerhetsdynamikker, slik at disse kan operere friere, uten innblanding fra supermakter (Buzan & Wæver, 2003, s. 448). Regionale forhold er dermed blitt viktigere for å analysere og vurdere staters handlinger og interaksjon med sine omgivelser (Lake & Morgan, 1997, s. 6). Regionen er den viktigste faktoren for statens sikkerhetsinteresser, fordi både fast geografisk nærhet og nærhet gjennom tilknytninger som kultur og identitet, påvirker militære, politiske, sosiale og miljømessige forhold. Forståelse for regionale forhold vil også være viktig for å se samspillet mellom lokal geografisk nærhet, og det internasjonale og globale anarkiet (Buzan & Wæver, 2003, s. 45) Få stater får tilstrekkelig makt og innflytelse, slik at de kan delta i det globale politiske spillet om maktprojisering inn i andre regioner. For de fleste stater defineres deres sikkerhet gjennom deres nære nabostater (Buzan og Wæver, s.14).

En region er definert som nivået hvor stater, eller andre enheter, kommer tilstrekkelig nær hverandre, slik at deres sikkerhet ikke kan bli sett på som separate. Her skjer det meste av handlingene, fordi ytterlighetene av nasjonal og global sikkerhet samspiller (Buzan & Wæver, 2003, s. 43). Regioner er derimot ikke bare viktig for statene som befinner seg der, men forståelse for regionale sikkerhetsforhold er også viktig for eksterne globale aktører som har

interesser der (Buzan & Wæver, 2003, s. 47). Tyrkias utenrikspolitikk kan påvirkes eksempelvis av geografisk nærhet til regionen, interesser og ustabilitet i regionen. En stats interesser kan være håndtering av indirekte trusler, eller ved sikkerhetsmaksimering eller maktmaksimering. Dette kan gi motivasjon for allianser.

Sikkerhetsregioner danner subsystemer hvor det meste av sikkerhetsinteraksjonen er intern. Stater frykter sine naboer, og vil alliere seg med andre regionale aktører. Grensene mellom regioner er ofte geografisk bestemt, med soner hvor interaksjonen er svak, eller de er okkupert av en isolator, som vender seg begge veier og bærer byrden av denne vanskelige posisjonen. Isolatoren er ikke sterk nok til å samle sine regioner til en (Buzan & Wæver, 2003, s. 41). Isolator-konseptet definerer en lokasjon okkupert av en eller flere enheter, hvor store regionale sikkerhetsdynamikker møtes. Dette må ikke forveksles med det tradisjonelle begrepet «bufferstat», som er definert som å stå i senteret av et sterkt mønster av sikkerhetisering – ikke ved dets utkant (Buzan & Wæver, 2003, s. 41). Buzan og Wæver beskriver Tyrkia som en isolator mellom Europa og Midtøsten, fordi landet vendte seg mot Vesten og er derfor ikke lenger tilhørende Midtøsten (Buzan & Wæver, 2003, s. 187). Denne posisjonen kom til uttrykk ved at Tyrkia ønsket å unngå å bli dratt inn i konflikter på alle sider, som faktisk er en risiko som kjennetegner slike stater (Buzan & Wæver, 2003, s. 393). Tradisjonelt er en isolatorstat passiv, det kan stemme bra med Atatürk sin utenriksdoktrine om «peace at home, peace abroad» (Buzan & Wæver, 2003, s. 392). “Turkey does not desire an inch of foreign territory, but will not give up an inch of what she holds” (Buzan & Wæver, 2003, s. 392).

En stormakt defineres som en stat som får respons av andre stater, basert på formeninger om nåværende og fremtidig distribusjon av makt. I dette ligger det at de andre har en formening om at stormakten har de kapasiteter som skal til for å kunne utvikle seg til en supermakt i løpet av kort eller middels nær fremtid. Stormakter vil også ha evne til å operere i mer enn en region (Buzan & Wæver, 2003, s. 35). En regionalmakt defineres som en stat som er svært tydelig i sin region, men som ikke er betydelig på det globale nivået. Andre stater responderer på regionale makter som om deres påvirkning og kapasiteter hovedsakelig er relevant for sikkerhetsprosesser i en spesiell region (Buzan & Wæver, 2003, s. 37).

Metode og struktur

Kvalitativ metode er valgt, fordi problemsstillingen har krevd innhenting av nyansert empiri gjennom en åpen og eksplorerende tilnærming (Jacobsen, 2005). Omfattende forståelse av Tyrkias utenrikspolitikk kan ikke tallfestes, slik at kvantitativ metode var lite egnet. Kvalitativ metode har gitt mulighet til å gå i dybden av problemsstillingen og samtidig gi nærhet gjennom intervjuer og litteraturstudier, samt nødvendig fleksibilitet ved empiriinnhenting. En mulig ulempe ved kvalitativ metode er at det kan være vanskelig å generalisere fordi oppgaven ser på tyrkisk utenrikspolitikk som en helhet. Derimot vil oppgaven bedre kunne si noe om bakgrunn og forhold som påvirker utenrikspolitikken.

Kildegjennomgang

Oppgaven benytter hovedsakelig sekundære litteraturkilder skrevet av både tyrkiske og ikke-tyrkiske forfattere. Jeg har vært bevisst på at enkelte tenketanker og forskere står i nær relasjon til regjeringspartiet. Politiske meninger er også noe som blir presentert til utenforstående, noe som påvirker både innhold og fremstilling. Forfatternes politiske, akademiske ståsteder og bakgrunn kan «farge» artiklene. Sekundære kilder er funnet gjennom søk i databaser, søk på internett og ved å følge antatt relevante organisasjoner på Twitter. Google kan gi et selektiv og skjevt litteratursøk. For å kontre dette, er skolens akademiske databaser og andre akademiske artiklers litteraturlister benyttet, slik at det endelige litteraturutvalget er bredest mulig. Litteraturen har primært vært på engelsk, enten skrevet av engelskspråklige forfattere, eller gjennom oversettelser. Ved oversettelser kan det være svakheter ved at innhold kan bli forstått annerledes på et annet språk enn originalspråket. For å motvirke dette er flere artikler om samme tema lest for å fange opp trender i meninger og oppfatninger.

Intervju

Hendelser som ligger tett opp mot nyere tid, eksempelvis den arabiske våren og forholdet til Israel, er i mindre grad dekket i litteraturen. Intervju er derfor valgt for å supplere litteraturstudiet, men også for å bidra med nye funn og bedre forståelse for tyrkisk utenrikspolitikk, og hvordan den er utført i praksis. Primærkilder i form av avisartikler og

intervjuer med tyrkiske toppolitikere, akademikere, spesialister med erfaring fra NATO, eksperter på tyrkisk utenrikspolitikk og internasjonale diplomater benyttes for å belyse problemsstillingen. Respondenter er valgt ut for å skape en best mulig nyansert forståelse. Intervjuene med toppolitikere i NATO og i Ankara, bærer preg av å være mer formelle enn andre ved at det er en hierarkisk avstand mellom respondent og intervjuer. Respondentene har uttalt seg om problemstillingen og de områdene hvor det ble funnet mindre litteratur. Dette har gitt både bredde og variasjon i empiriinnsamlingen. Intervju er benyttet for å sikre triangulering som skal styrke gyldighet og troverdighet. Både litteratur og intervjuer gir nødvendig kombinasjon av metoder for å kvalitetssikre resultatet (Jacobsen, 2005, s. 229). I oppgaven står respondentene referert til med bare etternavn i parentes.

Snøballmetoden er benyttet for å finne respondenter. Det er vurdert hvilke artikkelforfattere som er gjengangere i referanselister. anbefalinger er også gitt av fagpersoner og i intervjuer. Dette gav større sannsynlighet for at respondentene faktisk hadde noe å bidra med. Ulemper var fare for at det ble for stor grad av personer som kanskje delte samme meninger, og dermed mindre variasjon og refleksjon. I tillegg var dette til dels tidkrevende ved at «andre var nødt til å slå in dører». Oppgaven måtte best mulig kvalitetssikre at respondentene kunne bidra med ulike meninger og synspunkter. Aktuelle personene ble valgt ut basert på sin kompetanse og erfaring, og dermed sin antatte verdi for oppgaven. Antakelsen var at desto høyere i militær og politisk hierarki, desto mer politisk korrekt vil personene være. Det ble bevisst gjennomført intervjuer på ulike nivåer for å få best mulig vinkling på problemstillingen. I tillegg har utvalgene forsøkt også å inkludere respondenter fra andre nasjoner enn bare Tyrkia. Flere akademikere var frittalende, men noen var også tilknyttet tenketanker, eller institusjoner som står nært regjeringspartiet. Det har vært en avveining mellom utfordringen med politisk korrekte intervjuer, og kritiske og åpenhjertige intervjuer. For å ivareta disse utfordringene har det vært viktig å være bevisst dette i intervjuprosessen.

Intervjusituasjonene bar preg av et utenfraperspektiv, fordi respondenter i flere tilfeller ønsket å forklare en del av Tyrkias historie for å sette rammer for intervjuet. I slike fremstillinger vil det være lettere for den som forteller historien å gi den vinklingen som

vedkommende ønsker. At intervjuene skulle brukes i en akademisk oppgave, gav også inntrykk av mer åpenhet enn om jeg hadde vært journalist. Dette inntrykket fikk jeg blant annet, fordi flere av respondentene ikke ønsket å få sine kommentarer i media. Noen høytstående politikere har vært til dels forsiktige med å uttale seg. De har i mindre grad gitt uttrykk for egne meninger, men formidlet Tyrkias offisielle utenrikspolitikk. Enkelte ønsket ikke å bli direkte sitert eller referert til, selv om de godkjente å bli fremstilt med navn i respondentoversikten. To respondenter ønsket verken å bli referert til, eller stå med fullt navn, mens en respondent godkjente bruk av informasjon gitt i intervju, men uten at det ble knyttet til vedkommende. Disse er anonymisert. Selv om sitater eller referanser ikke kunne benyttes, har disse intervjuene derimot bidratt til å sette litteratur og egen forståelse i perspektiv. I flere intervjusituasjoner har det ikke vært naturlig å spørre om signering av samtykkeerklæring, fordi dette ble oppfattet hemmende. Bruk av båndopptaker ble ikke godkjent av alle. Slike formaliteter ble i flere tilfeller kunstige.

Forskerens identitet og forskningseffekt

Jeg forventet å bli tatt vel imot som kvinnelig, ikke tyrkisk militær forsker. Min militære tilknytning kan nok i enkelte situasjoner ha gitt lettere tilgang enn sivile kollegaer på mitt nivå ville fått. Undersøkelseeffekten er redusert fordi jeg som oppgaveskriver ikke har noe tidligere forhold til tyrkisk utenrikspolitikk og NATO. Opp mot undersøkelseeffekt ansees det imidlertid som en fordel at jeg ikke tilhører miljø tett opp mot det jeg har undersøkt (Jacobsen, 2005, s. 131).

De fleste intervjuene er gjennomført på engelsk, som har vært sekundærspåk for meg og respondentene. Utfordringen er at språkmisforståelser kan bidra til at fasetter eller vinklinger går tapt. For å motvirke dette best mulig har språket blitt holdt kort og konsist, og med oppklarende spørsmål underveis. Intervjuguiden bestod av åpne spørsmål. Det har vært bevisste tanker om hva de ulike intervjuene ønsket å ta for seg av oppgavens deler.

Validitet og reliabilitet

Oppgavens gyldighet (validitet) ansees som godt ivaretatt ved at oppgaven har hatt bredt fokus på å faktisk vurdere det som var ønsket i forhold til problemsstillingen.

Litteraturstudiene har vært omfattende, og disse har blitt støttet av intervju. Med tanke på pålitelighet (reliabilitet) antas det at dette er bra sikret gjennom også litteraturstudiene og intervjuene. Det kan med stor sannynlighet antas at andre forskere kommer fram til samme funn som denne oppgaven har gjort (Ringdal, 2001, s. 86). Det har selvsagt vært muligheter for tolkningsnyanser i både tekst og intervju, men dette er beskrevet i metodedelene om intervju. Oppgaven ansees å ha en noe svakere innenomvitenskapelig relevans, fordi den ikke utvikler ny teori eller nye analyseinstrumenter. Den gir derimot et konkret bidrag til den norske forskningen på tyrkisk utenrikspolitikk. Den har derfor en større utenomvitenskapelig relevans, fordi oppgavens bruksområde gir bedre kunnskap om Tyrkia (Creswell, 2009, s. 105-106). Den er viktig fordi Tyrkia får stadig mer fokus i Norge.

Etiske utfordringer

Det ble ikke påtruffet andre etiske utfordringer av særlig karakter enn nevnt ovenfor. Respondentene har blitt informert skriftlig og/ eller muntlig, i forkant og alle fikk mulighet til å godkjenne sine innspill. En utfordring her var at oppgaven skrives på norsk, og at respondentene hovedsakelig var engelsktalende. Dette kan ha påvirket at de i større grad godkjente bruk av empiri uten å se gjennom intervjusvarene. Alle fikk tilbud om å se gjennom svarene, men ingen av de engelskspråkelige benyttet dette tilbudet. Alle respondentene står på respondentlisten, men tre av disse ønsket å bli anonymisert.

Oppgavens ordbruk «Tyrkia og NATO» kan bidra til å gi en fremstilling, som forsterker en manglende koherens mellom Tyrkia og resterende NATO-land. Tyrkia er alliansemedlem, slik at det mer korrekte begrepet er «Tyrkia som del av NATO». Ordbruken «Tyrkia og NATO» benyttes derimot, fordi oppgaven ikke analyserer NATO som organisasjon, men Tyrkia og landets politikk ovenfor organisasjonen.

Kapittel 3 – Historisk bakgrunn

Dette kapittelet gir en kort historisk bakgrunn for utviklingen av Tyrkisk utenrikspolitikk. Først presenteres Turkish Armed Forces (TAF) rolle i det tyrkiske samfunnet. Deretter følger en liten redegjørelse av utenrikspolitikken før 2002, for at oppgaven kan vise endringene, som har funnet sted.

Det tyrkiske militærets historie og relasjoner til det sivile samfunn før 2002

Den tyrkiske forsvarsmakten har hatt en sterk og omfattende rolle i samfunnet. Dette har preget Tyrkias utenrikspolitikk. Helt fra det ottomanske riket har hæren blitt identifisert med staten.

For det ottomanske riket ble første verdenskrig skjebnesvanger. Riket kom med på tysk side og etter krigen falt det fra hverandre. Nåværende tyrkiske landområder ble okkupert av krigens seiersherrer. Tyrkerne, under ledelse av Mustafa Kemal, motsatte seg okkupasjon og de alliertes planer om å dele tyrkisk territorium mellom seg (Mango, 1999, s. 344). Til tross for redusert militærmakt klarte tyrkerne å bekjempe okkupantene. Militæret var heltene da nasjonalstaten Tyrkia ble grunnlagt i 1923. Militærmakten ble ansett som avgjørende for tyrkernes overlevelse og seier - «Every Turk is born a soldier» (Hale, 1994).

Forsvarsmakten ble en av grunnsteinene for modernisering, utvikling, demokratisering og bygging av den nye staten. Fremtredende offiserer fikk sentrale lederposisjoner - både militære og sivile (Jenkins, 2007). Forsvarets egne verdier og idealer har vært å se seg selv om vokteren av staten Tyrkia. Forsvaret har ikke ment at de selv skulle ivareta styringen av republikken, for dette var ikke i tråd med demokratiske idealer. Forsvaret skulle derimot stå over politikerne og passe på at staten ble skjøttet vel (Akyaz, Alican, & Aydinlin, 2006, s. 3).

Kemalisme, som også kalles atatürkisme, er ideologien som grunnleggeren av republikken Tyrkia, Mustafa Kemal Atatürk utviklet for sin politikk. Kemalisme tok avstand fra en rekke verdier og tankesett, som var sentrale under det ottomanske riket. Atatürk ønsket å etablere en enhetlig tyrkisk stat, bygget på både vestlige idealer og gamle tyrkiske idealer. Ideologien bygger på seks viktige pilarer: nasjonalisme, republikansk tankegang, populisme,

statisme, revolusjonisme og sekularitet (Kili, 1969, s. 80-110). Disse har preget militærets ideologi og politisk tenkning fram til årstusenskiftet.

Vestlig utvikling og sikkerhet gjennom NATO, ble etablert på bekostning av landets relasjoner til Midtøstenregionen. Tyrkias manglende politiske engasjement og svake relasjoner i regionen, bidro til at landet ikke fikk noen ledende posisjon i Midtøsten. Flere muslimske stater var skeptiske til Tyrkias nære relasjoner til Vesten. Kemalismen har fått sterk kritikk for blant annet å være lite inkluderende ovenfor ulike etniske grupper og andre politiske tankesett og elitefokusert, fordi Tyrkia har vært styrt av en sterk militærmakt (Mellon, 2006, s. 74).

Forholdet mellom politikere og militæret har preget både Tyrkias utenrikspolitikk og innenrikspolitikk. Militæret har vært heltene i det tyrkiske samfunnet og hatt befolkningens tillit. Politikere har blitt sett på som ustabile, til dels korrupte og med manglende kompetanse til å lede utviklingen av Tyrkia. Tilliten hos befolkningen var lav (Aydinli, 2009, s. 584). Tyrkias militærmakt gjennomførte tre direkte politiske kupp i 1960, 1971 og 1980. I 1997 tvang militært daværende regjering til å trekke seg. I 2007 forsøkte TAF å påvirke presidentvalget, men det ikke ble vel mottatt. Det kan tyde på at befolkningens støtte for militær inngripen i politiske forhold har endret seg (Aydinli, 2009, s. 587). Deres legitimitet avhenger av befolkningen. TAF ser ut til å lytte til disse signalene, fordi militæret har historisk sterke bånd og forankring i samfunnet (Aydinli, 2009, s. 582). TAF har også internt stilt spørsmål om hvor vellykket og nyttig deres tidligere inngripen i politikken har vært (Heper, 2011, s. 251).

Forholdet til Vesten

Under den kalde krigen var Tyrkia svært knyttet til Vesten gjennom sitt medlemskap i NATO og nære forhold til USA. Tyrkias geografiske beliggenhet, som ytterste grense i øst for NATOs og Europas territorium var viktig for alliansen. Tyrkias utenrikspolitikk var preget av NATO-medlemskapets gjensidig avhengighet. Tyrkiske politikere kommuniserte at alliansen var avgjørende for Tyrkias nasjonale sikkerhet, både til befolkningen og til allierte stater

(Guvenç & Ozel, 2012). NATO var viktigere enn regionen Tyrkia er en del av. Forholdet til andre muslimske land omtales senere i oppgaven. Alliansen hadde den nødvendige internasjonale legitimiteten, som var viktig for Tyrkia. Ut fra allianseteori var valget basert på Tyrkias nærhet til antatt trussel, Sovjetunionens offensive kapasiteter og intensjoner, og Tyrkias daværende politiske, militære og økonomiske ressurser. Dette sammen med Tyrkias ønske om vestlig tilnærming, var grunnlag for at Tyrkia valgte å balansere den oppfattede trusselen i NATO (Oguzlu, 2009, s. 4). De to blokkene, Warszawapakten og NATO preget den utenriks- og sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa i større grad enn de enkelte staters utenrikspolitikk.

Etter den kalde krigen stod både NATO og Tyrkia ovenfor endret trusselbilde og bredere spekter av potensielle sikkerhetsutfordringer. Tyrkia prioriterte indre utfordringer som organisert kriminalitet, økonomisk vinningskriminalitet, smugling og PKK geriljaens aktiviteter (Kirisci, 2006, s. 31). NATO gikk fra territoriell beskyttelse av Europa til å gjennomføre «out of area operasjoner» hvor alliansen i større grad deltok i intrastatelig konflikter, eksempelvis i Afghanistan. Alliansen gjennomgikk en omfattende transformasjon fra rollen den hadde under den kalde krigen og utviklet nye strategiske konsepter.

Tyrkias utenrikspolitikk har en sterk orientering mot sikkerhet, hvor potensielle trusler mot statens eksistens er viktige. Sikkerhet for staten har vært en sterk motivasjon for utenrikspolitikken (Gokcenay, 2011, s. 194). På slutten av 1990 tallet vektla tyrkisk utenrikspolitikk å etablere bedre forhold til flere av de landene, som tidligere hadde vært del av Sovjetunionen, spesielt områdene rundt Svartehavet og Kaukasus var viktige. Dette omhandles mer utfyllende senere. Andre politiske virkemidler enn tradisjonelle maktmidler, som militærmakt fikk økt betydning. Tyrkia engasjerte seg stadig mer i politisk dialog og i flernasjonalt samarbeid slike politiske virkemidler vektlegges (Kirisci, 2006, s. 32).

Forholdet til EU har vært preget av Tyrkias ønsker om å styrke sin europeiske identitet og økonomiske utvikling, gjennom EU-medlemskap. Fram til slutten av 1990 tallet var forholdet mellom landet og EU svært anstrengt. EU viste liten interesse for å inkludere Tyrkia pga komplekse årsaker, som Tyrkias behov for sosiale, økonomiske og politiske reformer, løsning av konflikter med nabolandene, Armenia, Hellas og Kypros og forbedre sitt eksterne

image (MacLennan, 2009, s. 26). I 1999 kom et vendepunkt, og Tyrkia ble innvilget kandidatstatus ved Helsinki toppmøtet, og Tyrkia iverksatte reformer og tiltak for å imøtekomme kravene for EU-medlemskapsforhandlinger (Ustun, 2010, s. 226). Dette illustrer Tyrkias fortsatte ønske om vestlig tilnærming og utvikling.

Motstandere av medlemskap i EU hevder at unionen ønsker å gjenopplive Sévres traktaten og svekke Tyrkia. Et eksempel på dette er at Tyskland og Italia fremmet forslag om å avgjøre det kurdiske spørsmålet på en internasjonal konferanse. Tyrkia reagerte på at andre land skulle involvere seg i et spørsmål, som Tyrkia anser som et innenriksanliggende (Aydin, 2003, s. 312). "Sévres phobia" - Treaty of Sévres i 1920 delte det ottomanske riket inn i en rekke småstater omkring Tyrkia. Dette har påvirket tyrkisk utenrikspolitikk, fordi Tyrkia hevdes å ha en fobi om at landet er omgitt av fiender og stater som ikke ønsker landet vel (Lewis, 2002, s. 246). Det tyrkiske militæret har spilt en viktig rolle for å støtte opp om denne frykten for eksterne fiender og tap av territorium, og brukt det for å forsterke egen legitimitet og handlinger (Kirisci, 2006, s. 33). Selv i dag preger "Sévres phobia" altså tyrkisk politisk tenkning.

Forholdet til arabiske land

På grunn av sin klare vestlige tilnærming, sterke militærmakt og sekulære samfunn, samt historiske skuffelse over at arabiske stater bisto de allierte under første verdenskrig med å felle det ottomanske riket - "Sévres phobia", ønsket Tyrkia å løsrive seg fra Midtøsten regionen. Tyrkia viste svært lite engasjement ovenfor sine naboland, og forholdt seg rolig ovenfor disse. Landet var pragmatisk, og vektla stabilitet og avmålte vennskap med de andre arabiske statene (Zafar, 2012, s. 143). Tyrkia vektla bilaterale avtaler med land, som har vært ansett som viktige for egen sikkerhet og utvikling. Landet har bevisst manøvrert politisk for å balansere forholdet til andre land i regionen. Gode forhold til naboland har vært viktig (Hale, 2009). Tyrkia var også kritisk til å involvere seg i nabolandkonflikter.

Forholdet til Israel

Israel og Tyrkia utviklet et spesielt nært forhold, både politisk og militært, etter den kalde krigen. De bilaterale relasjonene fikk navnet Fantomalliansen (Guvenc & Ozel, 2012, s. 546). Sekulære krefter og spesielt TAF, var pådrivere for relasjonene. Både Tyrkia og Israel søkte allierte i en urolig region, og USA så gjerne at landene knyttet nære bånd. USA hadde behov for allierte og vennligsinnede stater i Midtøsten. Israel og Tyrkia hadde felles interesser som nasjonal sikkerhet og utfordringer med organisasjoner de hevdet var jihadistisk. I 1996 skrev Tyrkia og Israel under på en rekke bilaterale avtaler. Tyrkia fikk derimot sterk kritikk fra andre islamske land som Iran, Syria og Egypt for de nære båndene til Israel (Oktav, 2011b, s. 3). Tyrkia søkte bevisst til et annet velutviklet og moderne land, med nære tilknytninger til USA, men konsekvenser ble at Tyrkia ikke appellerte til andre muslimske land.

Før 2002 hadde Tyrkia politikere, som fremstod svake, og en sterk militærmakt. Den sekulære eliten har hatt en betydelig vestlig orientering, preget delvis av frykt for at omkringliggende stater skulle ha ondsinnede intensjoner. Utenrikspolitikken prioriterte statens sikkerhet hvor Tyrkia vektla relasjoner med NATO, USA og Israel, fremfor sterke relasjoner med andre muslimske land i Midtøsten regionen. Tyrkia var derimot kritisk til NATOs transformasjonsprosess, hvor territorielt forsvar av Europa ble nedprioritert. Gradvis endringer fant sted etter den kalde krigen, men først etter 2002 viste Tyrkia virkelige endringer i utenrikspolitikken. Disse endringene beskrives videre i kapittel fire.

Kapittel 4 – Innenrikspolitiske forhold

Innenrikspolitiske forhold som har påvirket utenrikspolitikken

Dette kapittelet vil kort beskrive utviklingen i tyrkisk innenrikspolitikk etter 2002.

Studieretningen «innenpolitikk teorier» i internasjonal politikk sier at innenrikspolitikk påvirker utenrikspolitikken og omvendt (Rose, 1998, s. 151). Verken innenriks- eller utenrikspolitikk eksisterer i et vakuum. Teoretikeren Kenneth Waltz hevder at utenrikspolitikk ikke er en enhetlig verden. For å forstå utenrikspolitikk er det nødvendig å se på både interne og eksterne faktorer (Rose, 1998, s. 145). Nasjonalt nivå vil inneholde både variabler knyttet sosiale faktorer og regjeringsvariabler, som knyttes til det politiske systemets struktur og prosesser. Sosiale faktorer knyttes til økonomi, etnisitet, nasjonalisme, ideologi og opinion (Levy, 2007, s. 21). Strategic Depth doktrinen, som omtales senere, understreker at for å lykkes internasjonalt, er det viktig å løse interne utfordringer (Davutoglu, 2008, s. 79).

Viktige innenrikspolitiske elementer som påvirker utenrikspolitikken, inkluderer det nye regjeringspartiet – AKP, debatten mellom sekulære og muslimske krefter, sivil politisk styring med støtte i befolkningen, fremfor styring av utenrikspolitikken av en militær og byråkratisk sekulær elite, og Tyrkias håndtering av det kurdiske spørsmålet. Kapittelet vil belyse disse i denne rekkefølgen.

Rettferdighets - og utviklingspartiet (AKP)

Den første innenrikspolitiske endringen som har påvirket utenrikspolitikken, er nytt regjeringsparti som kom til makten raskt og kanskje litt overraskende i 2002 (Heper, 2003, s. 127). Partiet brakte med seg ny, konservativ demokratisk identitet og ideologi (Cizre, 2008, s. 41). AKP ble opprettet den 3. november 2001 og hadde en hurtig fremvekst. Fram til da var flere islamske partier både opprettet og lagt ned som følge av vedtak i Tyrkias grunnlovsdomstol (Constitutional Court). TAF var ikke tilfreds med disse partienes handlinger opp mot Tyrkias sekulære grunnlov, og grep dermed inn og forbød islamske partier (Ozbudun, 2006, s. 554).

AKP hadde en tydelig retorikk hvor de kritiserte sekulære partier, som ble påstått å være korruperte og inkompetente til å styre landet. Partiet har påvirket den politiske utviklingen,

samtidig som det også kan hevdes være et resultat av den politiske utviklingen fordi den politiske situasjonen i Tyrkia var preget av ustabilitet. Landet hadde behov for ett tydelig og samlende politisk parti (Kumbaracibasi, 2009, s. 2). De såkalte Anatolian Tigers, en konservativ middelklasse med islamske røtter, utviklet seg til en eksportfokusert businesselite. Denne eliten ble ryggraden i AKP, og bidro til å skape politisk og økonomisk handlingsrom for det nye partiet (Barkey, 2010, s. 40).

AKPs politiske agenda

AKP fremstiller seg selv som et innovativt folkeparti, som jobber for at hele befolkningen skal nyte godt av demokratisk fremgang, utvikling og styrking av det tyrkiske samfunnet, uansett etnisk tilhørighet, religion, status og andre sosiale ulikheter. Kulturelle verdier, samfunnsmessig mangfold, demokrati, realpolitikk, økonomisk utvikling gjennom markedsøkonomi og etablering av nasjonal sikkerhet vektlegges. AKP har i større grad enn tidligere partier vektlagt å forankre sin politikk i befolkningen. Konsekvensene av å ivareta opinionen er bredere støtte, som gir større politisk handlefrihet på flere områder (Cinar, 2006, s. 478). Samtidig stiller det større krav til regjeringen å balansere langsiktige interesser, med kortsiktige populære interesser, eksempelvis hendelser som danske karikaturtegninger og befolkningens meninger om amerikanske baser på tyrkisk territorium i 2003 (Brown, 2007, s. 102).

Utenrikspolitikk er spesielt viktig, fordi landet skal bidra til å forme det internasjonale systemet. Tyrkia fremheves som en stor nasjon med et stort potensiale, både regionalt og internasjonalt (AK parti, S.n). Den har maktet å balansere utviklingen av Tyrkias politikk på en meningsfull måte, som har bidratt til styrket regional posisjon og økt internajonal respekt og anerkjennelse (Kirisci, 2006, s. 88). Kritikere mener at Tyrkias utenrikspolitikk blant annet er blitt mer unilateral, og at AKP tilegner seg for omfattende politisk makt. Den arabiske våren har derimot skapt utfordringer for AKP sin utenrikspolitikk. Dette omhandles i kapittel fem og seks.

Historisk frykt for islam i Tyrkisk politikk

Det andre innenriksforholdet som påvirker utenrikspolitikken er frykt for islam i politikken. Under forsøk på å innføre vestlig inspirerte reformer i det ottomanske riket på slutten av 1900 tallet, bredte det seg en oppfatning om at islamister var motstandere av utvikling og vestlig tilnærming. Republikken Tyrkia vektla å forhindre islamisering av politikk. Religion og politikk skulle holdes adskilt (Turkone, 2012, s. 90). Religionens plass i det politiske Tyrkia og sekularitet, debatteres fortsatt. Dette påvirker både innenrikspolitikk og utenrikspolitikk. AKP hevder selv de vektlegger demokrati og utvikling, uten at at Tyrkias sekulære identitet blir tilsidesatt, eller sådd tvil om (Kirisci, 2006, s. 89). Partiet har tatt med seg erfaringer gjort av tidligere religiøse partier, fordi partiet ikke ønsker å identifisere seg med religion, men å være et konservativt demokratisk parti (Ozbudun, 2006, s. 546). Det er åpnet for dialog mellom sekulære krefter og islamske krefter, for å fremme forsoning. AKP er samtidig kritisert for å begrense den sekulære elitens påvirkning, gjennom endringer i politisk struktur og lover.

I intervju beskriver professor Metin Heper ved Bilkent universitetet, AKP som ett parti bestående av praktiserende muslimer, som foretrekker sekulær politikk. AKP forsøker å fremstille seg selv som et parti som kan imøtekomme alle. En utfordring er å balansere forholdet mellom sekularitet og religion, slik at religiøse konservative føler at partiet er lojale mot deres sak. For ikke å frastøte seg sekulære velgere, må AKP begrense sin islamrettede politikk. Kritikere av AKP hevder partiets skjulte agenda, er å gjøre Tyrkia til en islamsk stat styrt etter Shari'atlover (Cagliyan-Icener, 2009, s. 603).

Sivil politisk styring støttet av befolkningen, fremfor militær og byråkratisk sekulær elite

Det tredje området hvor det kan spores endringer som påvirker tyrkisk utenrikspolitikk, knyttes til sivil-politisk styring med støtte i befolkningen, fremfor politikk styrt av en militær og byråkratisk sekulær elite (Sozen, 2010, s. 111). Sekularitet knyttes til forholdet mellom religion, stat og politikk. Begrepet benyttes ofte for å beskrive en tilstand hvor religiøse og jordiske institusjoner holdes adskilt. Religion skal ikke blandes inn i politikk. Sekularitet og

diskusjonen omkring dette er viktig for oppgaven, fordi den tyrkiske republikken definerer seg som en sekulær stat, med en grunnlov som er tilpasset sekularitet (Berkes, 1998, s. 496).

Overgangen fra en sterkt politisk engasjert militærmakt, til en militærmakt underlagt demokratiske valgte politikere, har fått konsekvenser for Tyrkias utenrikspolitikk. Det er skapt bedre stabilitet og forutsigbarhet i både innenriks- og utenrikspolitikken (Aydinli, 2009, s. 112). Regjeringspartiet har iverksatt tiltak for å redusere militærmaktens innflytelse i politikken basert på EUs København kriterier. EU-prosessen har i stor grad tvunget Tyrkia til å gjennomføre reformer som styrker det politiske systemet, nettopp for å sikre at politikere kan kontrollere militærmakten. Det har derimot ikke vært avgjørende at demokratisk valgte politikere, som tok kontroll over sivil-militære relasjoner, kom nettopp fra AKP. Tyrkia var klar for en ytterligere demokratisk utvikling.

Ergenekonsaken var til politikernes fordel i denne prosessen. Ergenekonsaken startet i 2004 da det ble kjent at flere offiserer planla å destabilisere landet, for deretter å gjennomføre nok et politisk kupp i 2007. Det er gjennomført flere arrestasjoner av fremstående militære og sivile aktører. Oppmerksomhet er rettet mot det som kalles Tyrkias indre stat, eller Den dype stat, hvor aktører fra Forsvaret og sikkerhetssektoren har grepet inn i politiske forhold (Tank, 2010, s. 76). Saken fikk navn fra legenden om Ergenekon, som var et viktig sted for tyrkerne. Her konsoliderte tyrkerne sin makt og reiste seg til å bli et mektig folk (Jenkins, 2009, s. 43).

Konsekvensene av Ergenekonsaken er svekket militært politisk handlingsrom, og tap av anseelse og tillit for TAF. AKPs reformer for å underlegge TAF demokratisk valgte regjeringer får støtte fra befolkningen (Aydinli, 2011, s. 331). AKP høster derimot kritikk for lovendringer som konsoliderer deres egen makt, og reduserer forsvarsmakten og rettsvesenets makt i for stor grad (Cohen, 2010, s. 28). I tillegg er de sterkt kritisert for å begrense ytringsfriheten. En rekke journalister er fengslset av tyrkiske myndigheter etter 2010, og landet har flere journalister fengslset enn eksempelvis Iran og Kina (Reporters without borders, 2012, s. 5).

Det kurdiske opprøret i Tyrkia

Det fjerde området som påvirker utenrikspolitikken, er myndighetenes håndtering av konflikten med kurderne. Det er den minoritetskonflikten som har vært av størst betydning for

Tyrkias innenriks- og utenrikspolitikk. Kurdistan Worker's Party (PKK) har siden 1984 ført en væpnet kamp for kurdiske rettigheter og en selvstendig stat. Tyrkia har definert PKK som en terroristorganisasjon. Konflikten har vært forsøkt løst med militære midler, men uten suksess (McDowall, 2004, s. 420). Som del av strategien for å styrke Tyrkias politiske anseelse, både nasjonalt og internasjonalt, samt sikre nasjonens grenser og skape stabilitet, har regjeringspartiet forsøkt å løse denne konflikt. Manglende aksept for, og manglende evne til å ivareta egne minoriteter samsvarer dårlig med demokratisk utvikling, og Tyrkias ambisjon om å være et politisk og økonomisk forbilde i regionen. Det kurdiske spørsmålet har involvert Tyrkia i regionen på grunn av at kurdere befinner seg i flere land som grenser til Tyrkia. Kurderne selv ønsker forsoning og løsning på konflikten og ser seg tjent med dialog med Tyrkia (Ertem, 2011, s. 65).

Før den arabiske våren hadde forhandlingene mellom kurdiske ledere og den tyrkiske regjeringen fremgang. Tyrkiske myndigheter har vektlagt å skape dialog med kurderne, og ikke bare bruke militære virkemidler. Tyrkia har også bidratt med økonomisk støtte til kurdere, for å forbedre deres levekår i bytte mot redusert støtte til PKK geriljaen. Fra 2008 fornyet regjeringen sin innsats og oppnådde eksempelvis gjennombrudd i dialogen med kurdere i Nord-Irak (Ertem, 2011, s. 60). I 2012 var det derimot en oppblomstring i sammenstøt mellom PKK og TAF (Yildiz, 2012).

Den arabiske våren har økt tyrkisk frykt for at kurdere skal bli inspirert av kravene som utvikling og selvstendighet, slik at de i større grad ønsker en autonom stat. I tillegg skaper borgerkrigen i Syria et sikkerhetsvakuum, som kan spre uroligheter fra den syriske kurdiske befolkningen til den tyrkiske kurdiske befolkningen. Tyrkias dilemma er at landet har retorisk støttet den arabiske våren, men på den andre siden tillater ikke Tyrkia det samme for sine kurdere. Denne mismatchen mellom ord og handlinger, kan få konsekvenser for utenrikspolitikken i form av redusert politisk troverdighet (McDowall, 2004, s. 445). En løsning av denne minoritetskonflikten kan gi positive konsekvenser for utenrikspolitikken, ved eksempelvis økt internasjonal troverdighet, anerkjennelse og respekt. Fred, forsoning og samarbeid med eksempelvis sentalregjeringen i Bagdad, kan også gi Tyrkia økt innflytelse i området (Efegil, 2008, s. 62).

Tyrkias innenrikspolitikk påvirker landets utenrikspolitikk. Tyrkias nye regjeringsparti AKP, har klare visjoner og målsetninger for Tyrkia og har gjennomført en rekke demokratiske reformer for å skape politisk stabilitet og forutsigbarhet. Dette har brakt med seg endringer og utvikling i utenrikspolitikken etter 2002. Flertallspartiet AKP har vært bevisst på å balansere den kemalistiske, sekulære arven, med politisk utvikling og egen ideologi, som et parti bestående av praktiserende muslimer, som foretrekker sekulær politikk. Likevel er debatten om sekularitet og religion vekket til live. Motstandere av partiet frykter innføring av islamsk styresett i Tyrkia. Sivil-militære reformer for å underlegge og kontrollere TAF har vært svært viktig for å unngå muligheter for nye militære kupp. Tyrkia har dermed fått politisk stabilitet, som igjen har lagt grunn for politisk utvikling. Partiet hadde også fram til den arabiske våren i 2011 god fremgang i forsøket på å løse det kurdiske spørsmålet, som ansees som svært viktig for å skape internasjonal troverdighet.

Kapittel 5 – Tyrkisk utenrikspolitikk

Tyrkia har endret sin utenrikspolitikk på flere områder etter at AKP kom til makten. Disse bygger på utenrikspolitikkenes konkrete visjon, strategi og klare målsetninger, som er beskrevet i Strategic Depth doktrinen. Utenrikspolitisk utvikling underbygger Tyrkias målsetning om å skape stabilitet og sikkerhet. Landet ønsker å bli en viktig global og regional politisk aktør med påvirkningsevne, gjennom eksempelvis softpower, økonomisk suksess og demokratiske prosesser. Endringer på internasjonalt systemnivå, regionalt nivå og nasjonalt nivå har hatt betydning for Tyrkias utenrikspolitikk. Kapittelet gir innledningsvis en oversikt over noen av disse endringene. Deretter redegjør kapittelet for Strategic Depth doktrinen visjon og strategi, og beskriver endringer i utenrikspolitikken i lys av doktrinen. Den første endringen i tyrkisk utenrikspolitikk er nettopp denne klare, visjonære og omfattende doktrinen. Den andre endringen omhandler Tyrkias forhold til Vesten. Avslutningsvis belyses den tredje endringen, som er at Tyrkia promoterer seg selv som internasjonal fredsforhandler.

Endringer i tyrkisk utenrikspolitikk

11. september 2001 bidro til å utløse endringer på systemnivået. Vestens jakt på globale jihadister, retorikk om krig mot terror og ekstreme islamister, gjorde at Tyrkia måtte reorientere utenrikspolitikken. Områdene rundt Tyrkia ble preget av økende uroligheter, og landet var nødt til å ta standpunkt til det som skjedde (Tur & Han, 2011, s. 16). Hendelsene 11. september 2001 og krigen i Irak i to år senere, bidro også til endrede regionale forhold. Tyrkia måtte eksempelvis i 2003 beslutte om USA skulle få tillatelse til å etablere militære baser på tyrkisk territorium for angrep på Irak. Tyrkia ble tvunget til å engasjere seg for å håndtere uroligheter i regionen, herunder Balkan, Iran og Irak og forebygge fremtidige trusler. Tyrkia forholdt seg fortsatt realpolitisk opp mot Irak, men det var mulig å kunne se en differensiering i bruk av politiske virkemidler. Tyrkia var i stand til å utnytte de politiske mulighetene som ble presentert i regionen (Tur & Han, 2011, s. 19). Et eksempel på endringer på nasjonalt nivå er Tyrkias håndtering av det kurdiske spørsmålet. Dette har skapt internasjonale reaksjoner. Globalisering har bidratt til vanskeligheter med å skille mellom innenriks- og utenrikspolitikk, fordi innenrikshendelser lett kan få konsekvenser for

utenrikspolitikken og vice versa. I Tyrkia har utenrikspolitikk blitt viktigere og fått stadig mer oppmerksomhet. Eksempelvis har utenrikspolitikk i form av ønske om tyrkisk medlemskap i EU tvunget fram innenriksreformer (Tur & Han, 2011, s. 20).

Endringene på disse nivåene har åpnet flere utenrikspolitiske muligheter for Tyrkia. Tidligere hadde ikke Tyrkia en utenrikspolitikk, som samsvarte med landets størrelse og kapasiteter. Flere kilder hevder at det ikke var en brå og bastant endring av utenrikspolitikken da AKP kom til makten, men en naturlig utvikling (Tashan, Sözen). Tyrkia hadde allerede startet nødvendige økonomiske og politiske reformer. Tyrkias økonomiske liberalisering startet på slutten av 1980 tallet. Daværende president Ozal tillot privatisering av statelige bedrifter (Unay, 2010, s. 25). På intervju spørsmål beskriver professor Aydinli fra Bilkent universitet, at før 2000 var den tyrkiske utenrikspolitikken selvbegrensende. Det var AKP som virkelig tok grep for å realisere det utenrikspolitiske potensialet (Aydinli). Fra å ha en utenrikspolitikk primært rettet mot Vesten, har Tyrkia startet å se seg omkring 360 grader - «being more, doing more». Tyrkia har fått bedre og mer altomfattende situasjonsbevissthet i sin utenrikspolitikk, som derfor inkluderer mer enn bare vestlige relasjoner, beskriver tyrkiske diplomater.

Strategic Depth Doktrinen

Strategic Depth doktrinen er grunnlaget for AKP sin politiske visjon for 2023 (AK parti, S.n). Doktrinen gir nasjonale og internasjonale politiske målsetninger, visjon, strategi og retning for utenrikspolitikken, som i stor grad viser endringer og utvikling som samsvarer med doktrinen. Strategic Depth doktrinen, utviklet av nåværende utenriksminister Davutoglu, er ofte omtalt som en neo-ottomansk tilnærming. Tyrkia hevdes å utøve en neo-ottomansk tilnærming i sin politikk, hvor de forsøker å skape en tyrkisk identitet for regionen (Wigen, 2009, s. 11). Neo-ottomanisme er omdiskutert og det eksisterer ingen klar definisjon. En tilnærming er at neo-ottomanisme preges av imperialistiske tanker. Et annet syn er at neo-ottomanisme ikke betyr at Tyrkia skal gjenopplive det gamle imperiet, men faktisk skal forsone seg med sin historie. Kulturell arv og identitet skal brukes som et konstruktivt virkemiddel. Ideene om global etnisk sameksistens, toleranse og flerkulturelle samfunn skal tilpasses og benyttes for dagens internasjonale situasjon (Sozen, 2010, s. 106).

Kjernen i doktrinen er påstanden om at Tyrkia har strategisk dybde, basert på geografisk dybde og historisk dybde. Denne strategiske dybden gir landet store utenrikspolitiske muligheter, og beskrives som et teknisk begrep, i intervju med Aydinli. Dybde viser til forskjellen mellom nåværende og ønsket utenrikspolitisk situasjon. Denne forskjellen, eller gapet må fylles. Dybde er området hvor Tyrkia kan manøvrere politisk for å nå sine målsetninger. For å fylle dette området må Tyrkia derfor benytte en «grand strategy» (Aydinli). Sjef for den tyrkiske delegasjonen til NATO, parlamentariker Faruk Alaboyun beskriver strategisk dyp som røtter – det som er grunnleggende for at noe skal gro og utvikle seg. Røttene kan ikke fjernes, og de gir økt ansvar og krav til integrasjon i regionen (Alaboyun). Det er verdt merke seg at det er ulik forståelse for begrepet strategisk dyp.

Doktrinen bygger på fem overordnede prinsipper, som er styrende for tyrkisk utenrikspolitikk (Davutoglu, 2008, s. 80):

- Balanse mellom sikkerhet og demokrati
- «Null problemer med naboer» politikk
- Relasjoner med naboregioner og bortenforliggende regioner
- Multidimensjonal utenrikspolitikk
- Rytmask diplomat

Målsetningen er å bli en regional og global aktør med innflytelse på en rekke internasjonale politiske områder (AK parti, S.n). Det tyrkiske Forsvarets sterke og dominerende rolle i tyrkisk politikk må dermed tones ned (Grigoriadis, 2010, s. 5). For å oppnå denne ambisiøse målsetningen, sier doktrinen at det er viktig å gjøre Tyrkia attraktivt, slik at landet kan projisere softpower (Davutoglu, 2008, s. 79).

Strategisk dybde

Geografisk dybde er den første av de to faktorene som skaper strategisk dybde. Landet tilhører ikke bare en region, men flere. Tyrkias beliggenhet er unik og av stor betydning, fordi den påvirker alle disse regionene, og landet kan operere i flere regioner samtidig. Dermed skal geografisk beliggenhet og innflytelse benyttes til å fremme egen, selvstendig utenrikspolitikk (Davutoglu, 2008, s. 78). Tyrkias geografi gjør landet til en viktig samarbeidspartner og et

regionalt senter, som tiltrekker andres interesse (Davutoglu, 2008, s. 79). Eksempelvis er geografisk beliggenhet viktig i Tyrkias promotering av seg selv som et transittland for energiforsyning til Europa (Coskun & Carlson, 2010, s. 214).

Den andre faktoren for å skape strategisk dybde er historisk dybde. Tyrkias historie og kultur går langt tilbake i tid, og har påvirket både nære områder og fjerne områder. Landet har en meget sentral rolle hvor både stolt kulturell og historisk arv skal vektlegges (Davutoglu, 2008, s. 79). Tyrkia har også et kulturelt og historisk «ansvar» for regioner som Midtøsten, Balkan og Kaukasus (Murinson, 2006, s. 952). Ifølge AKP skal Tyrkia være episenter for både geografisk og kulturell påvirkning (Murinson, 2006, s. 951). Med dette menes at Tyrkia skal følge opp og bidra til utvikling for disse regionene.

Tyrkisk utenrikspolitikk ønsker, gjennom historisk dybde, å styrke tyrkisk identitets- og nasjonsbygging. Dette har innvirkning på landets regionale og globale ambisjoner. Identitet benyttes som en bevisst utenrikspolitisk strategi for å knytte relasjoner til nærliggende regioner. AKP muslimske identitet påvirker relasjonene med arabiske land. Den tidligere sekulære eliten ble ikke ansett å ha samme påvirkningskraft, fordi makteliten var for nært assosiert med Vesten (Onis, 2010, s. 14). De tidligere regjerende partiene har sett på Tyrkia som en sekulær vestlig stat, mens AKP først og fremst ser på landet som et muslimsk samfunn, med sterke vestlige forbindelser (Tur & Han, 2011, s. 22).

Tyrkerne er spesielt oppmerksomme på hvordan de fremstiller seg selv i ulike kontekster. De ønsker ikke å oppfattes som imperialistiske, ekstreme, overlegne eller som dominerende, fordi dette kan virke mot sin hensikt. Tyrkia ønsker å være en suksessfull stat, som er en av «den regionale gjengen». Landets ambisjoner er å være moderate, og stå opp for undertrykte islamske grupper eller stater. Tyrkia ønsker å utnytte sin egen suksess for å bli modell for hva muslimske land kan oppnå. Budskapet er at det er mulig for andre enn vestlige land å være respekterte og bidragsytende, globale aktører (Oktav, 2011a, s. 214). Samtidig opptrer Tyrkia delvis som et vestlig land med tanke på politisk handlemåte. På den ene siden ønsker de å være en del av den arabiske regionen, mens på den andre siden ønsker de å skille seg ut på en positiv måte - noe som gjøres ved hjelp av vestlige tilnærminger. Tankesettet har også blitt mer europeisk og demokratisk ved at de ønsker dialog, forsoning og bruk av

softpower. Det er ikke lenger åpent snakk om trusler i form av militærmakt og å påtvinge andre sin vilje. Dialogen med kurderne, relasjonene til Iran og Syria er eksempler på dette. Det kan være et tegn på at selv om de er kritiske til Vesten, så omfavner tyrkerne verdier som også Vesten synes er viktige, og som gjerne assosieres med Vesten. I tillegg kan man hevde at Tyrkia er mer europeisk orientert på grunn av den politiske strukturen - det er sivile politikere med forankring i folket som fører politikken, ikke en elite av militære og byråkrater (Oguzlu, 2008b, s. 16).

Balanse mellom sikkerhet og demokrati

Det første prinsippet i doktrinen, er at Tyrkia må balansere sikkerhet og demokrati, for å kunne påvirke omgivelsene. Statens legitimitet ligger i befolkningen. Utenrikspolitikken viser større modenhet ved å vektlegge legitimitet. Samtidig har eksempelvis EU påpekt at Tyrkia fortsatt har et utviklingspotensial, med tanke på etikk, pressefrihet og individers rettigheter (European Commission, 2012). Sikkerhet må ikke gå på bekostning av samfunnets og individenes frihet og menneskerettigheter. Spesielt ved bekjempning av terrorisme, er det viktig ikke å begrense borgernes frihet. Doktrinen sier at demokrati er viktigst for projisering av softpower (Davutoglu, 2008, s. 80). For å kunne bli en internasjonal og regional aktør, skal Tyrkia eksportere verdier, normer, utvikling, identitet og et samfunnssystem som er attraktive for andre stater. Tyrkia vektlegger i stadig større grad bruk av softpower, men alene er det ikke tilstrekkelig for å nå ønsket sluttsituasjon. Softpower må komplementeres med andre typer makt, som tradisjonell hardpower, eksempelvis militærmakt og økonomisk makt (Nye, 2011, s. 23). Bruk av økonomiske virkemidler har gitt flere ulike løsninger og muligheter for tyrkisk utenrikspolitikk (Kirisci, 2006, s. 48). Økonomisk påvirkning knyttes også til Tyrkias softpower potensial (Unay, 2010, s. 34). Landet har også evnet å benytte det som Nye kaller for smart power – en fruktbar kombinasjon av både softpower og hardpower.

Zero problems med naboer

Strategic Depth doktrinen andre prinsipp vektlegger å normalisere og løse utfordringene med naboland gjennom dialog, politiske initiativer og interaksjon. Det er viktig å vise beslutningsdyktighet og handlekraft til å gjennomføre konkrete tiltak som bidrar til bedre

naborelasjoner (Grigoriadis, 2010, s. 5). Destabilisering av Midtøsten vil påvirke Tyrkias sikkerhetssituasjon. Bedre relasjoner bidrar til sikkerhet for staten Tyrkia. Politikere påpeker i tillegg at dersom Tyrkia kan bidra til å skape fred og forsoning i Midtøsten, vil dette kunne være meget positivt for Tyrkias internasjonale anseelse og regionale ambisjoner (Oguzlu, 2012a, s. 7). Relasjonene med Syria, Irak, Iran og Israel har vært spesielt viktige. AKP er derimot kritisert for at «null problemer med naboer» politikken er feilslått, fordi Tyrkia har så å si utfordringer med alle sine naboer på nåværende tidspunkt. Spesielt har kritikken vært rettet mot Tyrkias handlinger i Syriakonflikten (Kibaroglu, 2012). Motargumentet er at på grunn av regionale transformasjoner og dynamikk, så vektlegger Tyrkia å etablere en balanse mellom sikkerhet og frihet. Derfor er Tyrkia nødt til å engasjere seg og ta standpunkt – også med nabostater som eksempelvis Syria. Tyrkia går derfor fra null-problemer med naboer til «leading the change» (Kardaş, 2012, s. 4). Utenriksminister Davutoglu hevder Midtøsten-regionen har endret seg dramatisk som følge av spesielt den arabiske våren. Tyrkia ønsker fortsatt å bygge gode relasjoner til sine naboer, men landet skal også være en leder av endringene som skjer (Today's Zaman, 2012).

Relasjoner til Syria

Tyrkia og Syria hadde et anstrengt forhold fram til 1998. Vendepunktet var Syrias utlevering av den etterlyste PKK lederen, Abdullah Öcalan. Det kurdiske spørsmålet endret seg fra en sikkerhetsutfordring til å bli en politisk utfordring, fordi politiske virkemidler gav resultater. Dette åpnet videre for økt økonomisk samarbeid, og Tyrkia inntok en forhandlerrolle mellom Syria og Israel om Golanhøydene. Selv om Israel- og Gaza-forhandlingene ikke ledet fram til konkrete politiske løsninger, fortsatte Tyrkia å bygge relasjoner til Syria. Flere bilaterale avtaler ble undertegnet og økonomiske relasjoner økte ytterligere (Hale, 2009, s. 151). Syria og Tyrkia hadde meget gode politiske relasjoner fram til den arabiske våren og borgerkrigen i Syria, noe som var spesielt viktig fordi landene deler en lang felles grense hvor stabilitet er viktig. Borgerkrigen har skapt store utfordringer for landenes relasjoner. Tyrkia har omfattende interesser i Syria, både økonomiske og sikkerhetspolitiske (Cebeci & Ustun, 2012). Relasjonene vil senere drøftes i hvor disse er relevante sett opp mot Tyrkias NATO-relasjoner.

Relasjoner med Irak

Irak ansees som svært viktig for Tyrkias sikkerhetssituasjon. Tyrkias og Iraks relasjoner preges spesielt av kurderne i Nord Irak, som knyttes til Tyrkias interne kurdiske spørsmål (Kibaroglu & Yun, 2008, s. 162). Tyrkia har følt at de kurdiske selvstyremyndighetene i Erbil har vært en trussel for landets sikkerhet, ved at PKK sine aktiviteter har blitt støttet fra Irak. Etter 2009 har kurdiske selvstyremyndighetene i Erbil og Ankara tilnærmet seg hverandre. Spørsmål om irakiske kurdere kan gi Tyrkia tilgang til olje og gassressurser i Nord Irak uten godkjenning fra regjeringen i Baghdad, skaper friksjon med den irakiske regjeringen (Byrne, 2012). Den mener at Tyrkias direkte engasjement med kurdere i Nord-Irak svekker Baghdads autoritet. Den tar derfor stadig mer avstand fra Tyrkia (Cagaptay & Evans, 2012). Tyrkia etablerte betydelige økonomiske forbindelser ikke bare til den kurdiske befolkningen i nord, men også til andre deler av landet. High Level Strategic Cooperation Council (HLSCC) ble etablert i 2008, for å fremme og evaluere handel og bilaterale avtaler med Irak, som er Tyrkias nest største eksportmarked (Republic of Turkey Ministry of Economy, 2013). En annen viktig faktor er Tyrkias oppfatning av at Iran påvirker regjeringen i Baghdad, på grunn av den sekteriske situasjonen. Tyrkia frykter en allianse mellom deler av shiamuslimske Iran, Irak og Syria. For å balansere denne mulige utviklingen mener tyrkerne at et godt forhold til kurderne og den sunnimuslimske befolkningen i Irak, vil være viktig for sikkerhet og stabilitet i regionen (Cagaptay & Evans, 2012, s. 1). Den arabiske våren og USAs tilbaketrekking av styrker i Irak gjør at Tyrkia frykter en destabilisering av landet, og at Ankara og Baghdads politiske relasjoner blir vanskeligere (Cagaptay & Evans, 2012, s. 6).

Relasjoner med Iran

Historisk har ikke Tyrkia og Iran vært fiendtlige mot hverandre, fordi de ikke har oppfattet hverandre som en trussel (Kibaroglu & Yun, 2008, s. 158). Landene har hatt balanserte, men til dels anstrengte relasjoner til tross for felles interesser som økonomi, handel, olje og gass. Tyrkia er avhengig av import av gass fra Iran. Relasjonene mellom Tyrkia og Iran ble styrket, da Tyrkia nektet USA å etablere baser sør i landet under Irakkrigen 2003 (Hale, 2009, s. 153). Tyrkias dialog og relasjoner med Iran har skapt utfordringer i forholdet til NATO og Vesten, fordi vestlig og regionale interesser har kommet i konflikt med hverandre. Samtidig har de

høstet lovord fra flere arabiske land. Tyrkia har fulgt opp dette med bevisst å utvikle relasjonene med Iran som del av sin regionale politikk. På den ene siden kritiserer Tyrkia Vesten for deres håndtering av atomspørsmålet og den politiske behandlingen av Iran (Ayoob, 2011, s. 65). Tyrkia motsatte seg sanksjoner mot Iran i FNs sikkerhetsråd, noe som skapte komplikasjoner overfor andre vestlige land som eksempelvis USA (International Crisis Group, 2010, s. 13). På den andre siden virker det som Tyrkias forsøk på dialog og støtte til Iran for å løse atomutfordringen, gjøres for å fremme egen status i regionen og fremstå som en ansvarlig og internasjonalt viktig aktør (Gurzel, 2012, s. 142). Aylin Gurzel hevder at Iran ikke har anerkjent Tyrkia som en pålitelig partner og oppfatter nå Tyrkias fremgang som en trussel (Gurzel, 2012, s. 145). Det kan argumenteres for at Tyrkia og Iran konkurrerer om å være det mest innflytelsesrike landet i Midtøsten (Oguzlu, 2008a, s. 182). Vesten ønsker at Tyrkia skal ta denne rollen av frykt for at Iran skal påvirke andre land i sitt syn på Vesten (Cordesman, Gold, Shelala, & Gibbs, 2013, s. 44). Forholdet mellom Iran og Tyrkia har blitt mer anstrengt som følge av den arabiske våren og konflikten i Syria, fordi Iran støtter Assads regime (Cordesman et al., 2013, s. 32-34).

Relasjoner til Israel

Etter 2002 har forholdet til Israel blitt vanskeligere. Israels håndtering av den andre Intifadaen skapte sterke reaksjoner i den tyrkiske befolkningen i 2002. Relasjonene til Hellas og Syria ble bedre. Dermed var ikke forholdet til Israel så avgjørende (Ozcan, 2011, s. 35). AKP er kritisert for å ofre relasjonene til Israel slik at landet kan forbedre relasjoner til arabiske land. Mulige årsaker til svekkede relasjoner var sterkere kritisk retorikk mot Israel, stadig mer tyrkisk politisk selvstendighet, vanskeligere forhold til USA og krigen i Irak 2003. Tyrkia var kritisk til Israels håndtering av bosetningspolitikken og åpnet dialog med Hamas på midten av 2000-tallet. Det opprørte Israel. Tyrkia forsøkte for en periode å balansere forholdet mellom Israel, palestinerne og andre forhold. Deretter fulgte Davos-episoden i 2009, hvor statsminister Erdogan stormet av scenen under en debatt om Gazakrigen med statsminister Peres - noe som skapte popularitet i den arabiske verden, men som vakte reaksjoner i Israel og flere vestlige land. Tyrkisk valgkamp samme året hevdes å være en av årsakene til at det ble spilt

på nasjonalistiske forhold for å vinne velgere. Israel og Palestina-saken lå da belagelig til for å vinne velgere (Koprulu, 2009, s. 190).

I 2010 ble relasjonene, forverret da Israel bordet det tyrkiske skipet Mavi Marmara på vei til Gaza, fordi flere tyrkiske statsborgere ble drept (Ozcan, 2011, s. 42). Den senere tiden har derimot Tyrkia og Israel har forsøkt å forbedre forholdet gjennom hemmelige møter etter antatt press fra USA (Ozcan, 2011, s. 45).

Relasjoner med naboregioner og bortenfor

Det tredje prinsippet i doktrinen definerer Sentral Asia, Balkan, Kaukasus og Midtøsten som stadig viktigere kjerneregioner. Her har Tyrkia interesser. Her skal landet fortsette å utøve politisk påvirkning (Davutoglu, 2008, s. 81). Tyrkia har ambisjoner om å fylle vakumet etter Sovjetunionen og å styrke relasjoner til tidligere Sovjetstater (Sozen, 2010, s. 113). Tyrkia ønsker å utvikle og bygge både sosiale, økonomiske og politiske relasjoner med disse landene (Kirisci, 2006, s. 30). Caucasus Stability and Cooperation Platform (CSCP) initiativet i Kaukasus, er et konkret eksempel på hvordan Tyrkia har tatt regionale politiske initiativer (Devrim & Schulz, 2009, s. 181).

Regional påvirkning er derimot ikke tilstrekkelig. Tyrkia skal bygge relasjoner og utøve politisk påvirkning også i bortenforliggende regioner. I Afrika har Tyrkia etablert flere nye ambassader og politisk aktivitet er økt betraktelig (Davutoglu, 2012a, s. 3). I Gulf-området har Tyrkia hatt svært lite tilstedeværelse etter det ottomanske riket, men også her har Tyrkia vist initiativ. Tyrkia og Gulf Cooperation Council (GCC) har tatt opp relasjonene, og i 2008 ble Tyrkia erklært strategisk partner (Baskan, 2011, s. 163). I tillegg engasjerer Tyrkia seg østover mot Kina. Dette er eksempler på Tyrkias utadvendte regionale og globale utenrikspolitikk. Intervjuer med politikere og akademikere i Ankara poengterte at Tyrkia investerer enorme summer, eksempelvis Afrika og har økt diplomatisk tilstedeværelse der (Aydinli, Kanavin, Tashan). Professor Aydinli viste til statsminister Erdogan, som har uttalt at årsaken til at de gjennomfører slike investeringer er at tyrkerne skal bli godt likt, som igjen medfører at Tyrkia skaper økonomisk og politisk påvirkning (Aydinli). Dette støttes også av skriftlig svar fra Tyrkias ambassadør i Oslo (Olgun).

Multidimensjonal utenrikspolitikk

Tyrkias utenrikspolitikk skal i følge Strategic Depth doktrinenes fjerde prinsipp virke i flere ulike retninger og dimensjoner. Landets utenrikspolitikk skal ikke konkurrere med andre nasjoner, men være komplementær til både andre stater, og til internasjonale organisasjoner som NATO, EU og FN (Davutoglu, 2008, s. 82). Eksempel er Egypts fredsinitiativ mellom palestinerne og Israel i 2012 (Kalin, 2012). Utenrikspolitikken har endret seg til å bli mer helhetlig. Landet har samarbeid på flere nivåer enn tidligere, og på langt flere områder (Sozen, 2010, s. 116). Samtidig viser Tyrkia et større politisk reportoar og en mer fleksibel utenrikspolitikk.

Økonomisk politikk er en viktig politisk dimensjon og virkemiddel. Tyrkia ønsker fri markedstilnærming og frie markeder. Utenrikspolitikken fremmer gjensidig, økonomisk relasjonsbygging, både i omkringliggende regioner og bortenforliggende regioner. Tyrkerne har gjennomført en rekke investeringer utenlands, samtidig som de har invitert fremmede investorer til Tyrkia. Eksempelvis har Tyrkia også tillatt utenlandske borgere å jobbe svart i Tyrkia, for deretter å sende penger hjem. Det skapes tettere økonomiske relasjoner – som blant annet ved at fremmedarbeidere blir avhengig av inntekt fra Tyrkia (Kirisci, 2012, s. 320-322). Økonomiske relasjoner har i enkelte tilfeller kommet i konflikt med andre interesser. Et eksempel på dette er Tyrkias først nølende støtte til NATO-operasjonen i Libya. Frykten var å miste de sterke økonomiske forbindelsene landet hadde til diktatorregimet (The Economist, 2011).

En annen konsekvens av Tyrkias multidimensjonale utenrikspolitikk, er proaktivt politisk engasjement internasjonalt. Tyrkiske politikere reiser rundt og har utstrakt dialog med andre aktører, samtidig som de også inviterer disse hjem til Tyrkia (Sozen, 2010, s. 117-118). Tyrkisk utenrikspolitikk blir faktisk beskrevet som «hyperaktiv» (Meral & Paris, 2010, s. 81). Landet knytter til seg flere samarbeidspartnere på en rekke ulike områder, og spinner et omfattende nett av relasjoner (Sozen, 2010, s. 116). Utenrikspolitikken evner faktisk å være proaktiv og styre utviklingen av relasjoner (Sozen, 2010, s. 117). Samtidig er utenrikspolitikken kritisert for ikke å fange opp endringer og konsekvenser av disse raskt nok, eksempelvis krigen i Georgia og den arabiske våren.

En markant endring i Tyrkias utenrikspolitikk etter 2002, er landets profilering av seg selv som en stat som kan levere sikkerhet, det vil si en sikkerhetsleverandør for andre land i omkringliggende regioner. Tidligere var Tyrkia avhengig av andre for sin nasjonale sikkerhet (Davutoglu, 2012b, s. 16). Nå, derimot, anser Tyrkia seg som et mektig land, med solide økonomiske og militære ressurser. Dermed kan landet innta en rolle som sikkerhetsleverandør (Dinc, 2011, s. 68). Kritikere mener denne delen av utenrikspolitikken spenner over for mye. Det vil være for vanskelig faktisk å tilfredsstille alle, fordi regionen er et politisk lappeteppe med svært ulike interesser (Oktav, 2011a, s. 209).

Rytmask diplomati

Strategic Depth doktrinenes femte prinsipp er rytmask diplomati. Begrepet er ikke klart definert. For å skape sikkerhet og håndtere oppdukkende ting må utenrikspolitikken være "rytmisk" – den må være bevegelig og dynamisk, for hurtig å respondere på nasjonale og internasjonale hendelser (Davutoglu, 2008, s. 83). Det er helt nødvendig å balansere politikken, slik at den har et langsiktig og holdbart perspektiv. Tyrkias utenrikspolitikk må ikke være populistisk, men være solid og robust til å tåle nye endringer i systemnivå, regionalt nivå og på nasjonalt nivå (Onis, 2010, s. 20).

Kritikk av utenrikspolitiske ambisjoner

Tyrkia kritiseres for å strekke utenrikspolitiske ambisjoner, aktiviteter og kapasiteter for langt. Professor Sözen hevder at Tyrkia «er blitt beruset av sine utenrikspolitiske suksesser». Dermed er politikerne blitt overambisiøse og har overdrevet tro på seg selv. Derfor overdriver de sin makt og påvirkning (Sözen). AKP konsoliderer ikke sin utenrikspolitikk og muslimske identitet godt nok. Tyrkia engasjerer seg på for mange politiske områder samtidig. Både utenlandske diplomater, og tyrkiske forskere på internasjonal politikk, viser til at dagens tyrkiske utenrikspolitiske struktur og organisasjon, ikke er tilpasset til å håndtere Tyrkias utenrikspolitiske ekspansjon (Zarakol, 2012, s. 741). Eksempelvis er det tyrkiske utenriksdepartementet bare noe større enn det norske utenriksdepartementet, til tross for at Tyrkia har en langt mer omfattende ambisjoner. Riktignok utdannes det over 100 nye diplomater hvert år, men selv det er ikke tilstrekkelig for å utvikle den politiske

organisasjonen til å håndtere visjoner og målsetninger (Kanavin, Aydinli). Professor Aydinli stiller seg kritisk til om Tyrkia klarer å realisere sine politiske ambisjoner, fordi det krever enormt mye ressurser, samtidig som flere andre land ikke lar dem vokse til en regional stormakt. Han sier «AKP bør ikke snakke for høyt om dette, fordi det kan skape mer motstand». Samtidig nevner han at Tyrkia kan bli «counter-balanced» (Aydinli). Han nevner eksempelet på at Irak orienterer seg mer mot Iran og har et anstrengt forhold til Tyrkia på grunn av den kurdiske situasjonen i Nord-Irak.

At klart forbedret innenrikspolitisk stabilitet har stor betydning for utenrikspolitikken, ble poengtert da spørsmålet ble tatt opp i Ankara (Heper m.fl). Samtidig understrekes det at denne politiske stabiliteten er svært sårbar. Dersom innenrikspolitisk ustabilitet igjen skulle ramme landet, så vil dette påvirke utenrikspolitikken og Tyrkias internasjonale fremgang.

Den arabiske vårens påvirkning på den tyrkiske utenrikspolitikken

Den arabiske våren bidro til at Tyrkias utenrikspolitiske ambisjoner og fremgang ble utfordret, fordi omveltningene skjedde raskt. Midtøstenregionen ble mer ustabil, og håndtering av utenrikspolitikk langt mer krevende. Tyrkia tok raskt standpunkt mot det fallende regimet i Egypt, men har derimot slitt med sammenhengen mellom retorikk og politiske handlinger sett opp mot Libya og Syria. Tyrkia var innledningsvis mot NATOs planlagte operasjoner i Libya (Today's Zaman, 2011c). Da Den arabiske liga fordømte regimet i Libya og Tyrkia ble utsatt for press fra NATO om å delta, endret Tyrkia standpunkt og sluttet lojalt opp om NATO-operasjonen (Today's Zaman, 2011b). Det kan se ut til at AKP først tviholdt på null problemer med naboer, framfor å ta et konkret standpunkt. Det ble interessekonflikter mellom økonomiske interesser, etiske interesser med tanke på beskyttelse av sivilbefolkningen og Tyrkias forpliktelser til alliansen. Det gav usikkerhet og kritikk av regjeringspartiet. Partiet fremstod som lite handlekraftig. Retorikk og handlinger stemte ikke lenger (Tank, 2012).

Redusert vestlig orientering

Den andre store endringen i Tyrkisk utenrikspolitikk omhandler Tyrkias forhold til Vesten. Dette omtales i to punkter som omhandler henholdsvis Tyrkias EU-prosess og forholdet til USA, to forhold som begge har hatt betydning for den tyrkiske utenrikspolitikken.

Svakere tilknytning til Europa

Innledningsvis var AKP og den tyrkiske befolkningen svært positive til medlemskap i den Europeiske Unionen for å sikre landet ytterligere økonomisk vekst og europeisk tilknytning. Partiet ble ansett for å ha en mer europeisk tilnærming til utenrikspolitikk, enn den tidligere sekulære eliten, som hadde en sikkerhetsorientert utenrikspolitikk (Cinar, 2006, s. 480). Ett argument har vært at EU-medlemskap også vil være viktig, for å skape større innflytelse i Europa, og dermed balansere Tyrkias avhengighet til USA.

AKP benyttet EU for å fremme nasjonale krav om sosiale reformer og utvikling. En rekke nye reformer ble iverksatt for å imøtekomme København-kriteriene, som gir pålegg til stater som søker medlemskap. Kravene gitt innen økonomiske forhold, politiske forhold og evne til å imøtekomme et medlemskap, må tilfredsstilles (Europa, 2012). Både innenriks- og utenrikspolitikken har vært preget av dette. Tyrkia har høstet anerkjennelse i Europa for en rekke vellykkede reformer, som eksempelvis innebar mindre bruk av militær makt og bedre sivil kontroll med TAF. National Security Council, som var viktig for utøvelse av militær politisk innflytelse, ble endret av AKP (Terzi, 2010, s. 63). Bruk av politiske virkemidler som dialog, diplomatiske forhold, institusjonalisering, softpower og multilateralisme ble mer attraktive (Altunisik, 2008, s. 43).

EU-medlemskapet lot likevel vente på seg, og innsatsen for å imøtekomme kravene fra EU gav ikke forventede resultater. Tyrkia var eksempelvis positiv til å finne en løsning på Kyproskonflikten og forventet hjelp av EU-prosessen. EU inviterte ikke til videre forhandlinger, fordi flere EU-land har vært skeptiske til tyrkisk medlemskap og det debatteres også blant EU land (Tur & Han, 2011, s. 17). Etter 2005 ble landet oppfattet som mindre engasjert og fikk kritikk for å være ustabilt, samt ikke helt pålitelig i medlemskapsprosessen (Koprulu, 2009, s. 192). Etter stagnasjonen i EU-prosessen og Irak-krigen i 2003, virker det som om Tyrkia har en mer avmålt holdning til Vesten.

Identitet er viktig i debatten om tyrkisk EU-medlemskap, fordi tyrkiske politikere de senere årene delvis kritiserer EU for å være en kristen klubb. Samtidig hevder de at Europa trenger Tyrkia. Dette skaper debatt i Tyrkia og en skuffelse over ikke å bli tatt opp som medlem (Bulbul, Ozipek, & Kalin, 2008, s. 144). Landets identitet knyttes nå til nærliggende områder. AKP promoterer at vestlig interesser ikke nødvendigvis er i samsvar med tyrkiske. Tyrkia kan ikke følge Vesten blindt dersom landet skal realisere sine egne ambisjoner. Dette preger også NATO-relasjonene og omhandles i kapittel seks. Samtidig ønsker Tyrkia vestlig utvikling - økonomisk fremgang, demokrati og selv å spille en betydelig rolle i Midtøstenregionen. Landet ønsker ikke å ha en birolle, men spille en hovedrolle i internasjonal politikk. Spørsmålet er om tyrkerne kan realisere sine ambisjoner uten Vesten som en støttespiller (Oguzlu, 2008b, s. 5).

Relasjoner til USA

USA har vært Tyrkias viktigste allierte. Irak-krigen i 2003, endringer i landenes utenrikspolitiske orientering og voksende antivestlige holdninger i Tyrkia, har påvirket politiske relasjoner negativt. Samtidig har historisk gode relasjoner og felles interesser i eksempelvis Midtøsten, påvirket relasjonene positivt.

En faktor er krigen mot Irak i 2003. USA og Tyrkia hadde svært nære, politiske relasjoner på tidspunktet USA forberedte invasjon av Irak. USAs forventninger og forhåpninger til Tyrkia som en nært alliert, var store. USA var sikker på at Tyrkias regjering og parlament, ville godkjenne utstasjonering av amerikanske soldater i landet. Dermed ble operasjonsplaner utviklet. Skip med tropper og materiell ble sendt til Middelhavet. USA ønsket en hurtig deployering etter en positiv beslutning fra tyrkiske myndigheter (Güney, 2005).

Den 1. mars 2003 stemte det tyrkiske parlamentet derimot ned forslaget om å tillate USA å åpne en nordlig front fra Tyrkia. Dette kom svært overraskende på USA, som da allerede hadde kommet langt i forberedelsene for en irakisk-invasjon. USA mente at dialogen de hadde hatt med Tyrkia i forkant, indikerte en annen beslutning. USA gav uttrykk for at Tyrkia kanskje ikke var slik en lojal og nær alliert, som de hadde forventet. Skuffelsen og frustrasjonen var tydelig i USA, noe som resulterte i et anstrengt forhold mellom de to statene

(Turkmen, 2009). Assisterende forsvarsminister Paul Wolfowitz uttalte blant annet i et intervju med CNN Turk, at han var skuffet over tyrkiske militære. Han mente at de blant annet ikke hadde utvist det sterke lederskapet USA hadde forventet i denne situasjonen (U.S Department of Defense, 2003).

Begge land hadde klare interesser i å bevare den gode relasjonen mellom de to landene. Spesielt for Tyrkia stod flere viktige ting på spill. USA ønsket en ny beslutning til fordel for egne interesser. Flere aktører i Tyrkia så ut til å erkjenne at det var viktig å finne en minnelig løsning på saken. Dette tok tid, men etter en periode besluttet tyrkiske myndigheter å tillate begrenset støtte til invasjonen i Irak. USA mente deres ønsker og behov ikke ble tilfredsstillende imøtekommet, og at beslutningen kom for sent (O'Sullivan, 2003). Forholdet mellom de to landene ble med dette, i et kortsiktig perspektiv, ytterligere anstrengt.

USA og Tyrkia har felles interesser for å skape sikkerhet i regionen. USA er i ferd med å trekke seg ut av Irak, og ser gjerne Tyrkia som den positive og sterke staten i regionen. Dette kan indikere at USA ønsker å forbedre relasjonene til Tyrkia. Tyrkia på sin side mener at USA har skylden for at PKK står så sterkt i nord Irak. Tyrkiske politikere har kritisert USA for å støtte opprettelsen av en kurdisk stat (Oguzlu, 2008b, s. 8). USAs og Tyrkias nære, militære samarbeid er årsaken til at tyrkiske styrker har et høyere treningsnivå og kompetanse enn det som er vanlig i regionen. Tyrkia drar nytte av dette, fordi landet knytter relasjoner til andre arabiske land ved å trene deres sikkerhetsstyrker. Det gir Tyrkia anseelse. USA tjener på at Tyrkia ansees som en vennligsinnet, muslimsk stat og får en ledende rolle i Midøsten, fremfor eksempelvis Iran (Kaya, 2012, s. 30). Vesten har ikke lyktes med å skape stabilitet og fred i Midtøsten, og imøtekommer gjerne Tyrkias bidrag (Dinc, 2011, s. 68). Eksempelvis inviterte president Obama den tyrkiske presidenten til det Ovale kontoret - noe som aldri hadde hendt tidligere. Dette tilsier at forholdet mellom de to statene ikke er så dårlig, som media fremstiller gjerne det. Dette kan underbygge påstanden om gjensidig avhengighet mellom Tyrkia og USA. Tyrkia ser derfor ut til å kunne lykkes med å etablere en solid regional utenrikspolitikk, som må balansere landets gode relasjoner til Vesten og USA (Oguzlu, 2012b, s. 162).

Som følge av blant annet ovennevnte politiske hendelser, hevder statistiske undersøkelser at det er vokst fram økende motstand mot Vesten og spesielt USA (Global Attitudes Project, 2011). Årsaker til antatte negative holdninger i Tyrkia, kan blant annet være AKPs til dels kraftige, negative retorikk mot Vesten. Dette omtales senere i oppgaven.

Promotering av rollen som internasjonal fredsaktør

Det tredje store endringområdet i tyrkisk utenrikspolitikk etter 2002 omhandler Tyrkias ambisjoner om å innta en ledende internasjonal rolle som fredsaktør. Null problemer med naboer skal ikke bare gjelde relasjoner mellom Tyrkia og naboland, men også sørge for gode relasjoner mellom nabolandene. Tyrkia har tatt mål av seg for å være en fredsforhandler, og eksportør av dialog og samhandling (Dinc, 2011, s. 67). Den selvutnevnte rollen fredsforhandler, avhenger av økonomiske og politiske ressurser, gjensidig respekt, internasjonal anerkjennelse og evne til å bringe parter sammen til konstruktiv dialog. Samtidig trenger landet støtte fra USA og store internasjonale organisasjoner. I tillegg må Tyrkia evne å skape seg legitimitet, som en nøytral aktør, som har respekt fra flest mulig parter (Onis, 2010, s. 16). Dette betyr at tyrkerne selv må tilpasse både sin innenrikspolitikk og sin utenrikspolitikk, slik at de kan bekle en ledende fredsaktørrolle. Årsaker til at Tyrkias ønsker å fremstille seg selv om en viktig fredsaktør og nøytral forhandler, kan blant annet være for å projisere softpower gjennom legitimitet. En fredsrolle kan bidra til å fremstille Tyrkia, som et forbilde for andre og derigjennom skape attraksjon. Tyrkia blir også mer synlig internasjonalt ved å ta en lederrolle og ansvar. Konsekvenser for utenrikspolitikken kan eksempelvis være økt påvirkning i andre internasjonale sammenhenger, økt politisk selvtillit og ytterligere politisk modning. Tyrkia kan bruke dette for å fremme sine interesser på andre områder.

Tyrkia møter derimot kritikk fra enkelte aktører. Debatten omhandler i hvilken grad Tyrkia lykkes som fredsforhandler. Resultatene er noe varierende (Dinc, 2011, s. 68). Ett av argumentene er at Tyrkia har tatt standpunkt til andre stater som fredsforhandler. Tidligere har landet ikke ønsket å bli uvenner med noen ved å kritisere. Dette er svært vanskelig å kombinere med en fredsforhandler- og lederrolle i Midtøsten. Egypt har vært blant de ledende landene i Midtøsten, men på grunn av interne utfordringer kan det se ut til at Tyrkia kan få en

stadig større rolle. Egypt ønsker fortsatt å besitte denne ledende rollen. Synet på Tyrkia som en potensiell konkurrent er differensiert (El-Labbad, 2009).

Hendelsen i Davos, hvor Erdogan reiste offentlig kritikk mot Israels håndtering av Gaza, kan kanskje være et eksempel på interessekonflikt og hvor modenheten som forhandler var manglende. Episoden gav Erdogan og AKP støtte i deler av den arabiske verden, men på lengre sikt skadet dette landets ambisjoner om å være en nøytral og troverdig fredsforhandler, fordi Tyrkia fremstod som partisk. I tillegg har Tyrkia har tatt part i saken om Irans atomsprogram.

Kapittelet viser at det er vanskelig å skille mellom innenrikspolitiske og utenrikspolitiske forhold. Det har skjedd både en innenriks- og en utenrikspolitisk endring og utvikling i Tyrkia siden 2002. Landet har respondert på endringer på system-, region- og nasjonalt nivå. Noen av disse endringene var påstartet før AKP kom til makten, men partiet har klart satt sitt preg på utenrikspolitikken. AKP har forsøkt å redusere militærmaktens politiske innflytelse, skape politisk stabilitet og imøtekomme reformer knyttet til EU-prosessen. Den tyrkiske utenrikspolitikken har endret seg til å bli mer moden, avslappet og preget av selvtillit. Tyrkia har innsett at påvirkning på flere områder, med flere ulike virkemidler og med kontinuitet, er viktig for å lykkes. Landet er blitt langt mer internasjonalt aktivt, og forsøker å innta også en rolle som sikkerhetsleverandør og fredsforhandler i regionen. Samtidig pågår det en debatt om Tyrkia vender seg bort fra Europa. Disse faktorene samlet kan argumentere for at Tyrkia ønsker bli en regional stormakt. Oppgaven trekker dette med videre til kapittel seks, og drøftingen av hvilke konsekvenser disse ovennevnte endringene har hatt for Tyrkias tilnærming til NATO.

Kapittel 6 – Tyrkia og NATO

I forrige kapittel ble utviklingen av klare visjoner, målsetninger og strategi gjennom Strategic Depth doktrinen, Tyrkias reduserte vestlige tilnærming og Tyrkias promotering av seg selv som fredsaktør og fredsforhandler, både i regionen og også internasjonalt, identifisert som endringer i tyrkisk utenrikspolitikk etter 2002. Tyrkia ser ut til å ha klare ambisjoner om å bli en regional stormakt. Dette kapittelet drøfter endringenes mulige konsekvenser i Tyrkias NATO-relasjoner. Teorien presentert i kapittel to benyttes til å belyse konsekvensene.

Hypotesen er at landet ønsket å balansere sovjetisk trussel. Endringer i tyrkisk utenrikspolitikk har medført at Tyrkias tilknytning til NATO er svekket, fordi opprinnelig rasjonele for deltakelse i alliansen er endret. NATO er nå av mindre betydning for Tyrkia.

Den kalde krigens slutt gav internasjonale endringer og nye muligheter. Tyrkia har blitt mer bevisst sin rolle og sitt potensiale. Landet har økt spesielt sin regionale situasjonsbevissthet, fordi regionale direkte og indirekte trusler påvirker Tyrkias sikkerhet. Tyrkia har i større grad engasjert seg i omkringliggende regioner, og redefinert sin utenrikspolitikk for å skape stabilitet og sikkerhet. Tyrkias utenrikspolitiske handlinger har medført at det er stilt spørsmål om landet har vendt seg bort fra NATO og Vesten.

Tyrkia - ett mer selvbevisst og kravstort alliansemedlem

En konsekvens av tyrkisk utenrikspolitisk utvikling er at Tyrkia er blitt et mer selvbevisst alliansemedlem, med større politisk selvtillit. Landet stiller større krav til egen rolle i NATO (Oguzlu, 2012b, s. 159). Både litteratur og funn gjennom intervjuer viser at Tyrkia ikke er tilfreds med bare å være et flankeland. Tyrkia har inntatt sin naturlige plass i NATO basert på geografisk størrelse, befolkningsantall, militære og økonomiske kapasiteter og politisk utvikling – «being more, doing more». Den norske ambassadøren med flere, påpeker at Tyrkia nå har forutsetninger for å innta en større rolle i NATO (Tashan, Kanavin m.fl.). Slik beskrev den norske ambassadøren dette: «Jeg mener at man kan si at demografisk og geografisk så var forutsetningen for en 360 graders visjon før 2002, men politiske og økonomiske var den ikke der. Egen oppfatning og omverdenens oppfatning var ikke de samme. Først nå er det genuine forutsetninger» (Kanavin). En konsekvens av dette igjen, er sivil-politisk styring av NATO-

relasjonene, fremfor styring fra TAF og en sekulær elite. Inntrykket etter intervjuer er at TAF fremstod som mer rasjonelle og forutsigbare da de styrte NATO-relasjonene. De hadde større eierforhold til alliansen, og var mer imøtekommende enn dagens politikere. Tyrkiske delegater til NATO oppfattes som mer emosjonelle, tidvis mer kritiske til NATO-prosesser, og meget nøye og lojale mot politiske føringer fra Ankara. Tyrkiske diplomater sier selv at det er blitt mer krevende å ivareta Tyrkias 360 graders syn. Det krever omfattende forberedelser, debatter og prosesser. Disse kan oppfattes som tidkrevende, men tyrkerne mener selv at resultatet blir bedre.

I intervju med parlamentariker O. Farouk Loğoğlu, fra opposisjonspartiet det Republikanske folkepartiet (CHP), poengterte han at regjeringen ikke har tatt tilstrekkelig eierskap i forholdet til NATO. Alliansens betydning er ikke kommunisert tilstrekkelig til befolkningen. Det gjenspeiler seg i negativ oppslutning til NATO og Vesten (Loğoğlu). NATO har også tilpasset seg nye, internasjonale utfordringer. Derfor er det viktig å se differensiert på denne konsekvensen av at TAF i større grad er underlagt politisk styring. Selv om TAF var sentral i NATO-relasjonene siden Tyrkias medlemskap i 1952, har den gjensidige utviklingen nødvendigvis medført endrede samarbeidsforhold. Både tyrkiske politikere og andre lands NATO delegater, har måttet tilpasse seg hverandre og de nye utfordringene.

Dette avsnittet vil underbygge argumentasjonen overfor med noen eksempler på tyrkiske krav. Ved valget av Fogh Rasmussen, som ny generalsekretær i 2009, la tyrkerne innledningsvis ned veto. Tyrkia mente Rasmussen, som dansk statsminister hadde støttet pressefriheten, og ikke fordømt Muhammed karikaturene (Today's Zaman, 2009). Ved omstruktureringen av NATOs kommandostruktur, var kravet et NATO-hovedkvarter på tyrkisk territorium (Today's Zaman, 2011a). Tyrkias forhold til EU skaper utfordringer, fordi den greske delen av Kypros er medlem av EU, men ikke av NATO. Tyrkia er svært kritisk til at Kypros skal «snike seg inn bakveien» og få tilgang til rettigheter og posisjoner i NATO. Tyrkia blokkerer derfor samarbeid innad i alliansen hvor Kypros kan bli involvert. Kypros blokkerer Tyrkias relasjoner til EU (Tocci, 2012, s. 239). Ideelt sett skulle EU og NATO samarbeidet om sikkerhet og operasjoner for å utnytte, koordinere og synkronisere kapasiteter

best mulig. Ved at bilaterale uenigheter trekkes inn, kan de bare samarbeide om operasjoner knyttet til Berlin Plus avtalen (European Security and Defence Assembly, 2009).

Tyrkias ønsker å gjøre NATO til en fortsatt relevant aktør

Ved første øyekast kan det se ut til at «being more, doing more» - knyttes til Tyrkias ønsker om å kvalitetssikre NATOs handlinger, slik at disse handlingene også ivaretar egne politiske interesser og ambisjoner. Tyrkias kravstorhet og økte politiske engasjement, kan derimot være et signal om at Tyrkia anser alliansen som svært viktig for egen sikkerhet. Det kan være en grunn til aktiviteten. Tyrkiske diplomater understreker at endringer i tyrkisk utenrikspolitikk, har bidratt til at landet har mer å tilføre alliansen (Olgun, Alaboyun). En logisk slutning kan være at dersom landet engasjerer seg mer, kan de ved sine krav og byråkratiske prosesser, gjøre NATO ennå mer betydningsfull, både for seg selv og for andre medlemsland. Det vil være i fleres interesse, at NATO fortsatt er en mektig sikkerhetsgarantist. Nye sikkerhetsutfordringer, felles sikkerhetsinteresser og stabilitet krever samarbeid og komplementære bidrag (Guvenc & Ozel, 2012). Det kan være positivt for alliansen at Tyrkia skaper gode relasjoner med andre nasjoner, basert på felles historie og kulturell kjennskap. Utfordringen kan være at NATO faktisk ikke verdsetter dette, og ikke anerkjenner de mulighetene og kapasitetene Tyrkia har. Respondenter peker på at Tyrkias motivasjon for sitt engasjement i NATO er å gjøre alliansen sterkere (Olgun, Sözen, Alaboyun). Tyrkia søker sikkerhet gjennom en sterk og internasjonalt troverdig allianse, hvor kollektivt forsvar og solidaritet er viktig. Det leder til neste konsekvens av endret tyrkisk utenrikspolitikk – økt gjensidig nytte.

Økt gjensidig nytte

Fram til den arabiske våren var NATO mindre engasjert i Midtøsten, men den arabiske våren har tvunget spesielt vestlige land til økt engasjement (Guvenc & Ozel, 2012, s. 536). Den arabiske våren har derfor hatt stor betydning for Tyrkias relevans for alliansen og vice versa (Guvenc & Ozel, 2012, s. 550). Konsekvensen er økt gjensidig nytte, fordi regionale sikkerhetsdynamikker gir Tyrkias medlemskap en ny dimensjon. Den arabiske våren er noe nytt som alliansen må forholde seg til og løse sammen.

NATO må være nyttig for Tyrkia, som må få bistand til å løse sine sikkerhetsutfordringer. På den ene siden krever Tyrkia at regionale initiativer støttes av alliansen. Tyrkia har økt selvtillit, tatt flere internasjonale initiativ og får stadig økende utenrikspolitisk tyngde. «Tyrkia ønsker å skape en region hvor alle aktører kan bli del av løsningen for en felles visjon basert på felles interesser», påpeker Tyrkias ambassadør (Olgun). Tyrkias regionale rolle, herunder softpower og stabilitet må støttes, slik at Tyrkia kan bli en sterk regional makt, som samtidig har sterk tilknytning til NATO (Oguzlu, 2012b, s. 163). NATO må støtte framvoksende stater, og Tyrkias bilaterale relasjoner med India, Russland og Kina (Davutoglu, 2012b, s. 11). For at NATO skal være troverdig og relevant for Tyrkia, må NATO i større grad engasjere seg i Midtøsten-regionen for å skape stabilitet og fred. NATO må støtte den arabiske våren og ikke være selektiv i sine interesser (Davutoglu, 2012b, s. 10). NATO-engasjement i regionen kan også gi Tyrkia politiske muligheter, ved at Tyrkia kan benytte alliansen til både å maksimere sikkerhet og egen innflytelse og makt. Alliansen kan være et multidimensjonalt verktøy for å understøtte egne politiske målsetninger. Påstanden er at Tyrkia også har opportunistiske motiver for sitt NATO-medlemskap, eksempelvis for å etablere seg som en regional stormakt, sikkerhetsleverandør og fredsforhandler. Derfor trenger Tyrkia NATO.

Selv om Tyrkia ønsker mer NATO-tilstedeværelse i Midtøsten, kan et slikt engasjement ut fra regionaliseringperspektiv gi uønskede effekter for Tyrkia. Regionalismeteorien påpeker faren for at eksterne og globale makters inngripen oppfattes som indirekte trusler, destabiliserende og i konflikt med regionale interesser. Eksempelvis kan Tyrkia få problemer med muslimsk relasjonsbygging, dersom landet oppfattes å opptre partisk i konflikter på grunn av NATO-medlemskapet. Det setter Tyrkia i et sikkerhetsdilemma. Ut fra Walts allianseteorien vil Tyrkia dermed faktisk kunne ønske å balansere NATOs innflytelse og påvirkning i regionen. Konsekvenser er at Tyrkia ved ulike anledninger har gitt uttrykk for at de er usikre på om NATOs handlinger tjener regionale interesser. Tyrkia ønsker ikke at NATOs handlinger skal provosere frem uønskede reaksjoner. Utenrikspolitikken kan derfor bli i opposisjon til NATOs handlinger i regionen. Det kan igjen bidra til å styrke oppfatningen om at Tyrkias tilknytning til alliansen er svekket.

For det andre kan Tyrkias økte verdi for NATO knyttes til landets regionale tilhørighet. Funn viser at både tyrkerne selv og andre delegater til NATO understreker viktigheten av at Tyrkia kan nå fram til aktører, som vestlige land som USA, Storbritannia og Frankrike kanskje ikke kan (Sözen, Aydinli, Olgun). Tyrkia har en annen situasjonsforståelse og anerkjennelse hos disse aktørene, og kan derfor utøve regional innflytelse. Aydinli mener at Vesten ønsker et sterkere internasjonalt fokus fra Tyrkia, fordi landet kan være en lokal og regional aktør, både når det gjelder positiv politisk påvirkning og militære kapasiteter (Aydinli). Dette støttes av den tyrkiske ambassadøren, som understreker at «Tyrkia kan bidra til å projisere NATOs militære og politiske verdisystemer gjennom softpower» (Olgun). Samtidig kan tyrkisk engasjement forbedre alliansens innsikt og visjoner (Olgun). Tyrkia har eksempelvis spilt en betydelig rolle i utviklingen av Middelhavsinitiativet og Istanbul Cooperation Initiative. På spørsmål om dette kan sammenliknes med Den afrikanske unions rolle, så tror Aydinli delvis det, men Tyrkia vil ikke klare en slik rolle alene. Han beskriver at Tyrkia kan være en viktig aktør, som såkalt «lead nation» i en koalisjon, som gjennomfører operasjoner i omkringingliggende regioner. I tillegg kan landet fortsatt være en forsvarsbarriere for NATO, fordi landet har et stort og bærekraftig forsvar. Tyrkias fremgang økonomisk og det faktum at de i stadig større grad er uavhengig når det gjelder militær, moderne kapasiteter, kan være nyttig for alliansen som helhet (Guvenc & Ozel, 2012). Oguzlu hevder at Tyrkia er et medlemsland som NATO ikke kan ta forgitt, men et land som kan tilføre alliansen viktige kapasiteter, og være en essensiell bidragsyter for å løse alliansens utfordringer i Midtøsten (Oguzlu, 2009, s. 11).

Dersom NATO ikke kan ta Tyrkia for gitt, kan det motsatte også hevdes. Den arabiske våren har vist at Tyrkia trenger NATO. Tyrkia legger igjen stor vekt på alliansetilhørigheten, fordi NATO er sikkerhetsgaranti for potensielle «spill over» effekter i regionen (International Crisis Group, 2013). Tyrkiske politikere har gitt uttrykk for at NATO fortsatt er viktig for landet. Under utenriksminister Davutoglus samtale med sin tsjekkiske motpart i april 2011, gav han tydelig uttrykk for Tyrkias engasjement og familiære tilnærming til NATO. Dette var signaler, som ble tolket som en endring i AKP sin retorikk om NATO, etter flere år med fokus på regionale initiativer og Tyrkias mer selvstendige sikkerhetstilnærming (Guvenc & Ozel,

2012, s. 534). Davutoglus innlegg i forbindelse med Tyrkias 60-års jubileum i NATO, kan også tolkes som ett nytt og forsterket fokus på NATOs betydning. Det er en endring i Tyrkias tvetydighet opp mot NATO, en tvetydighet som har vært til stede, etter den kalde krigens slutt (Guvenc & Ozel, 2012, s. 534).

Tyrkia er også avhengig av NATO for suksess i sine regionale målsetninger. På intervju spørsmål om hva NATO har, som er nødvendig for Tyrkia å ha for å lykkes, ble blant annet følgende fremhevet; kollektivt forsvar, internasjonal legitimitet, tilgang til mektige europeiske nasjoner, avskrekking, sikkerhetsgaranti, og at Tyrkia nyter godt av medlemskap i verdens sterkeste sikkerhetsallianse (Sözen, Kardas, Loğoğlu). USA trekkes fram som en svært viktig grunn til Tyrkias NATO-avhengighet. Når Tyrkia ønsker å skape dialog med regionale aktører, så er det ofte slik at disse andre statene først og fremst ønsker en dialog med USA. Da er det avgjørende for Tyrkia å kunne «friste» med omfattende, vestlige politiske forbindelser (Logoglu, 2008). Det hevdes at uten denne tilknytningen til USA, så ville Tyrkia i seg selv være mindre attraktivt. Det er altså ikke bare landet Tyrkia, men de internasjonale forbindelsene som Tyrkia har, som er viktige. Meninger om dette er noe differensierte i Ankara, fordi professor Tashan mener det er situasjoner hvor Tyrkia ikke trenger NATO, eksempelvis ved Syria-Israel konflikten og ved tyrkernes forhandlinger med afghanske stammer (Tashan).

NATO gir også troverdighet til Tyrkias ambisjoner som sikkerhetsleverandør (Davutoglu, 2012b, s. 17), og når Tyrkia fremstiller seg som en stat, som kan sikre energitilførsel til Europa. Her fremhever Tyrkia NATO-medlemskapet, fordi alliansen kan sikre Tyrkias territoriale integritet (Guvenc & Ozel, 2012). Tyrkias NATO-samarbeid for utvikling av militær kompetanse bidrar eksempelvis ved at tyrkerne skaper relasjoner med kompetanseheving av andre lands militære styrker (Hurriet Daily News, 2011). Tyrkia har opprettholdt både økonomisk og militære bidrag til alliansen i større grad enn andre land (Olgun). Tyrkiske politikere skryter også av sine NATO-bidrag de siste 60 årene (Davutoglu, 2012b, s. 15). Det kan tyde på at alliansen fortsatt er svært viktig for Tyrkia. Imidlertid er ikke NATO-medlemskapet tilstrekkelig for å lykkes som en betydelig regional bidragsyter, sikkerhetsleverandør og fredsforhandler. Tyrkia må løse interne politiske forhold som

påvirker utenrikspolitikken. En fredsløsning med den kurdiske befolkningen og regjeringens gjenoppbygging av det tyrkiske militærets tapte tillit, kapasiteter og troverdighet etter Ergenekonsaken, vil forsterke Tyrkias rolle som bidragsyter i NATO.

Egne oppfatninger etter besøk både i Brussel og Ankara, er at det er noe ulikt syn og forståelse for, betydningen av den gjensidige støtten og avhengigheten. Dette kan komme av forskjellige utgangspunkt for fortolkninger av handlinger og retorikk, samt egeninteresser. Tyrkia skiller seg fra andre medlemsland blant annet på grunn av geografisk beliggenhet, kultur og at det er en sekulær stat med en hovedsakelig muslimsk befolkning. Det er derimot viktig å poengtere at Tyrkia og NATO ikke er to adskilte enheter, fordi tilhører organisasjonen NATO. Argumentasjonen om at både NATOs transformasjon og Tyrkias utenrikspolitiske utvikling, gir økt gjensidig nytte og avhengighet, bringer oppgaven til de neste konsekvensene.

Tyrkia balanserer NATO-medlemskapet med regionale interesser

Tyrkia er blitt mer bevisst på å balansere NATO-medlemskapet med sine regionale interesser. NATOs handlinger må ikke komme i konflikt med Tyrkias relasjonsbygging eller økonomiske interesser. Oguzlu hevder at Tyrkia er mer redd for å bli fanget i situasjoner (entrapment) de ikke ønsker på grunn av NATOs handlinger, enn faktisk å bli forlatt av alliansen (abandonment) (Oguzlu, 2012b, s. 159). Dette kan igjen knyttes til regionaliseringsteoriens prediksjoner. Eksterne aktørers handlinger kan oppfattes som en trussel mot regioners sikkerhet og interesser. Eksempel på dette er tyrkiske politikeres retorikk i forkant av Libya-operasjonen. Tyrkerne var skeptiske til å intervenere i interne forhold. De hadde store økonomiske interesser i Libya, og de var skeptiske til å bombe muslimske brødre (Today's Zaman, 2011c). Tyrkia vektla imidlertid at NATO kunne involvere seg i en humanitær operasjon for beskyttelse av sivilbefolkningen, så lenge operasjonen hadde en legitim forankring gjennom FN-resolusjoner og støtte fra regionen (Davutoglu, 2012b, s. 10). Til tross for innledende skepsis, støtte derfor Tyrkia lojalt opp om NATOs engasjement etter å ha konsultert med den Arabiske Liga og bidro med ressurser i form av maritime kapasiteter (Today's Zaman, 2011b). Defensive kapasiteter, som ikke var direkte involvert i kamphandlinger, kan på den ene siden være valgt for å redusere regionale

konsekvenser av deltakelse i Libya-operasjonen. I tillegg utøvet Tyrkia omfattende diplomati for å forsøke å få til en fredlig løsning (Bozkurt, 2011). Dette kan tolkes som tegn på at Tyrkia faktisk balanserte NATOs handlinger i regionen. Det er et interessant funn at Tyrkia på den ene siden forsøker å begrense en alliansepartners handlinger, samtidig som de etterlyser engasjement i regionen. Det kan samtidig trekkes linjer til Norges handlinger under den kalde krigen, da det ikke var tillatt å lagre atomvåpen på norsk territorium eller fly helt øst i Finmark. Norge ønsket å ivareta sine regionale interesser og ikke provosere Sovjetunionen. Årsakene til ønske om balansering av NATOs innflytelse i regioner hvor Tyrkia har interesser, leder videre til neste konsekvens.

Regional sikkerhet viktigere for Tyrkia

Regionale relasjoner og regionalsikkerhet er blitt viktigere for Tyrkia. «Lederskapet i AKP føler seg nærmere knyttet til regionen», påpeker professor Uzgel i intervju. Tyrkia forsøker å innta en proaktiv utenrikspolitikk for å henge med på, og styre transformasjonen i regionen til sin fordel.

Midtøsten er preget av ustabile politiske forhold og konflikter, som gir fare for spill-over til Tyrkia (International Crisis Group, 2013). Ambassadør Kanavin understreker at uansett hva Tyrkia gjør utenrikspolitisk, så er deres motivasjon stabilitet og forutsigbarhet i regionen (Kanavin). Professor Sözen forklarer Tyrkias regionale engasjement med at dersom ikke Tyrkia er proaktiv og tar ledelsen på politiske prosesser, så vil regionen forme Tyrkia på en måte landet ikke ønsker (Sözen). Tyrkias økte regionale engasjement har som nevnt stilt spørsmål om Tyrkia vender seg fra NATO og Vesten.

En konsekvens er at Tyrkia har vært kritisk til om NATO vil komme Tyrkia til unnsetning, dersom det er nødvendig, fordi det råder ulikt syn på sikkerhet og sikkerhetsbehov for Tyrkia og resten av Europa. Europa har fred og står ikke lenger ovenfor en ekstensiell trussel. NATO har nye ansvarsområder og kjerneoppgaver – kollektivt forsvar, kriseledelse og sikkerhet gjennom samarbeid med partnere (NATO, 2012, s. 12). Både diplomater og akademikere understreker at Tyrkia har et nabolag som er fullt av overraskelser og ustabilitet (Olgun, Kanavin, Uzgel mfl). Det er større sjanse for regulær krig mellom stater

der enn i Europa. Regionen Tyrkia er en del av er dermed blitt viktigere. Det gir tyrkiske utfordringer, både i form av å skape stabilitet regionalt, men også globalt (Olgun).

NATO imøtekom ikke Tyrkias anmodninger om varslingsystemer og Patriotraketter iforbindelse med de to Irak-krigene. Tyrkiske politikere og befolkningen stilte dermed spørsmål ved om Tyrkias sikkerhet var av nok betydning for alliansen. Tyrkia har følt manglende forståelse for sine regionale sikkerhetsproblemer. Ett eksempel er at Tyrkia har vært kritisk til at NATO ikke har gitt tilstrekkelig støtte for håndteringen av PKK (Oguzlu, 2012b, s. 155). Dette kan være årsaker til at Tyrkia følte seg tvunget til å gå egne veier for selvstendig å sikre egen stat ved å orientere seg mer mot regionen, samt utvikle seg til en sikkerhetsleverandør, fremfor sikkerhetskonsument (Guvenc, s. 546). Videre fører dette til at Tyrkia også søker nye og flere samarbeidspartnere. Konsekvensen av dette har vært at Tyrkia har fått et mer differensiert syn på relasjonene til NATO.

Blant allierte hersket det på sin side, noe tvil om Tyrkia ville orientere seg mot Iran og regionen, eller godta NATOs nye strategiske konsept på toppmøtet i Lisboa i 2010. Kritikere hevdet at alliansen ikke kunne ta Tyrkias valg for gitt (Guvenc & Ozel, 2012, s. 550). Guvenc og Özel argumenterer for at allierte stilte spørsmål om Tyrkia var en kapasitet, eller en belastning (Guvenc & Ozel, 2012, s. 546). Tyrkia fulgte derimot NATO og aksepterte det strategiske konseptet i Lisboa. I tillegg godtok Tyrkia utplassering av radarer på tyrkisk territorium, noe de tidligere hadde vært kritiske til. Guvenc og Ozel hevder at dette er tegn på at Tyrkia er bevisst på at landet fortsatt har en viktig geografisk posisjon og at de ønsker å bruke dette for å øke egen sikkerhet (Guvenc & Ozel, 2012, s. 550). Under Syriakonflikten i 2011, anmodet Tyrkia på nytt NATO om utplassering av Patriotraketter. NATOs positive respons ved utplassering av slike raketter var derimot et viktig politisk signal om NATOs ivaretagelse av Tyrkias sikkerhet (Sunday's Zaman, 2012a).

Pragmatisk tilnærming og økt kritikk av NATO

Nok en konsekvens av utviklingen av tyrkisk utenrikspolitikk, er at Tyrkia fremstår mer pragmatisk og kritisk til alliansens handlinger, og har i perioder blitt oppfattet som mer distansert til det vestlige fellesskapet. Tarik Oguzlu hevder at Tyrkias engasjement og forpliktelser til NATO er endret, fordi Tyrkias NATO-relasjoner er basert på en stadig mer

pragmatisk tilnærming, og mindre på felles interesser og bekymringer (Oguzlu, 2012b, s. 154). Dette avsnittet drøfter Tyrkias krav om at NATO må være en legitim, internasjonalt akseptert organisasjon, som handler i tråd med FNs resolusjoner.

Tyrkerne stiller krav om mer sentrale posisjoner i alliansen, men godtar ikke beslutninger om operasjoner og tiltak uten kritiske spørsmål. Utenriksminister Davutoglu understreker at NATO må bygge på legitimitet, konsensus og internasjonalt lovverk (Davutoglu, 2012b, s. 16). Tyrkia frykter at NATO, som ekstern maktaktør og spesielt utøving av kriseledelse i out of area operasjoner i muslimske land, skal gi uønskede konsekvenser ved regionale interessekonflikter som forhindrer stabilitet og sikkerhet.

Kritikk rettes mot alliansens globale interesser og out of area operasjoner. Tyrkia er kritisk til at operasjoner utenfor Europa skal bli alliansens primære oppgave (Oguzlu, 2012b, s. 156). En slik kritikk indikerer derimot at Tyrkia mener at alliansen skal være statisk, dermed ikke respondere på trusler som eksisterer utenfor Europa. Det er betimelig å stille seg kritisk til hvor relevant alliansen vil være dersom den er begrenset til Europa. Tyrkia stiller på sin side spørsmål om hvor lenge NATO kan være en legitim allianse og en europeisk sikkerhetsorganisasjon, som gir landet nødvendig europeisk tilhørighet (Oguzlu, 2012b, s. 153). Tyrkia har uttrykt skepsis til at NATOs image har blitt mer militært, og at alliansen skal være FNs militære virkemiddel og dermed bidra til å løse konflikter globalt. NATO skal ikke være den utøvende militære delen av FN (Davutoglu, 2012b, s. 10). Media har i mindre grad fremstilt alliansens politiske fokus, organisering og resultater, men derimot eksempelvis fremstilt NATO som et redskap for «Amerikas new world order» (Research, 2009). Ifølge regionaliseringsteori kan NATO som ekstern aktør, skape mulige indirekte trusler for Tyrkia (Buzan & Wæver, 2003, s. 46). Tyrkerne ønsker ikke å bli forbundet med en organisasjon, som kan oppfattes som imperialistisk, islamfiendtlig, egenrådlig og som kan være et verktøy, for enkelte medlemsstaters egeninteresser. Eksempel på dette er at flere av alliansens medlemmer ble med amerikanskledet koalisjon av villige i Afghanistan. Operasjonen var innledningsvis ikke godkjent av FNs sikkerhetsråd (Oguzlu, 2012b, s. 156). Tyrkia krever at alle NATO-operasjoner må godkjennes av FN (Davutoglu, 2012b, s. 10).

Et annet eksempel var at Tyrkia stilte sterkt kritiske spørsmål til hvorvidt krigen mot Irak i 2003 ville være formålstjenelig, fordi den eksempelvis kunne, gi uønskede konsekvenser for Tyrkias kurdiske spørsmål. Amerikanerne ble nektet å etablere baser på tyrkisk territorium. Tyrkia var også kritisk til NATOs krigsskip, som ønsket å seile til Svartehavet under konflikten mellom Russland og Georgia. Tyrkia ønsket ikke at NATO-handlinger skulle sette landet i en vanskelig relasjon med Russland (Guvenc & Ozel, 2012, s. 540). Et annet eksempel på tyrkisk kritikk og byråkratiske prosesser, er knyttet til NATOs partnerskapsamarbeid. Selv om Tyrkia har støttet NATO-utvidelse og samarbeidet med partnernasjoner, viser landet inkonsistente syn på saken.

NATOs transformasjon etter den kalde krigen har åpnet opp for medlemskap til tidligere Warszawapaktland. Et utstrakt partnersamarbeid skal skape sikkerhet for Europa. På den ene siden hevdes det at det eksisterer en tyrkisk frykt for at nye medlemsland skal gjøre østflanken viktigere enn sørflanken av NATO. Konsekvenser kan være redusert tyrkisk betydning (Karaosmanoglu, 1999, s. 215). Denne påstanden ble framsatt for en tid tilbake slik at på den andre siden har Tyrkia nå bedre ressurser, og en betydelig større regional posisjon enn nye medlemsland i øst. Landet vil uavhengig av NATO-utvidelse og partnersamarbeid ha en betydelig rolle i alliansen på grunn av sine styrkebidrag, sine økte økonomiske bidrag, sin NATO-historie og sine omfattende internasjonale relasjoner. Aybet hevder at Tyrkia har gått fra å være en funksjonell alliert til å bli en strategisk partner (Aybet, 2012).

Det faktum at Tyrkia er blitt mer kritisk i sin utenrikspolitikk og kritisk innad i alliansen, er nødvendigvis ikke negativt. NATO bør være observant på at Tyrkia fra sitt ståsted ser ting som kan være til gjensidig nytte. Tyrkias tilknytning til Midtøsten-regionen kan gavne alliansen (Oguzlu, 2012b, s. 163). Funn viser eksempelvis at Tyrkia ønsker at NATO ikke skal bruke kun militærevirkemidler, men en helhetlig tilnærming, med komplementære virkemidler. På den ene siden har tyrkisk innenriks- og utenrikspolitikk utviklet seg med tanke på krav til legitimitet, som følge av København-kriteriene og EU-prosessen.

Videreutvikling er fortsatt nødvendig, ifølge EU kommisjonens årlige fremdriftsrapport om Tyrkia (European Commission, 2012). Bruk av sivile, økonomiske og politiske ressurser, samsvarer med endringer i tyrkisk utenrikspolitikk, hvor militærets rolle er kraftig nedtonet,

og hvor komplementære politiske virkemidler vektlegges. Tyrkias medlemskap i NATO, som har internasjonal anerkjennelse og legitimitet, og som bygger på konsensus fra 28 medlemsstater, er dermed viktig i denne promoteringen. For Tyrkia er det derfor viktig å projisere softpower og være et forbilde. Respondenter understreker derimot at Tyrkia selv ikke ønsker å promotere seg selv som en modell for demokratisk utvikling i regionen (Alaboyun). Andre må frivillig og selvstendig vurdere om Tyrkia faktisk kan være en modell for deres utvikling, men tyrkerne er bevisste på at de ønsker å skape attraksjon for sin demokratiske samfunnsmodell. Tyrkia er derimot kritisert for å ha begrenset mulighet for å utøve softpower på grunn av historiske forhold, fordi andre omkringliggende stater vil få assosiasjoner og frykt for ny ottomansk dominans (Altinay, 2008, s. 58). Motargumenter for dette, og mulige bevis for at dette er feil, er at Tyrkia er blitt svært populær i omkringliggende regioner (Sunday's Zaman, 2012b). Tyrkias softpower beskrives som en upolert edelsten, men at det krever omfattende arbeid for å utvikle denne kapasiteten. Derimot vil dette være ett av de virkelig potensielle bidragene Tyrkia kan gi til Vesten (Altinay, 2008, s. 61), fordi spesielt flere vestlige land er motvillige til å legitimere bruk av hardmakt. Allianseteorien omtaler i stor grad hardpower, men basert på internasjonal utvikling etter at teorien ble utviklet, er det nærliggende å tenke at softpower og smartpower vil i betydelig grad bidra til å håndtere potensielle trusler slik hardmakt gjorde i større grad tidligere. Softpower og smartpower kan brukes til å påvirke omgivelsene. En utfordring er at tyrkernes til dels harde og ambisiøse retorikk, kan oppfattes provoserte eller bli misforstått av andre. Kritikere sier også at Tyrkias kunnskap og kompetanse om eksempelvis Midtøsten, er begrenset fordi landet i lengre tid ikke har engasjert seg i regionen. Tyrkere anser heller ikke seg selv som verken arabere eller persere. Tyrkia har ikke stor påvirkningskraft på andre staters nasjonale utvikling, fordi geopolitisk dynamikk er for kompleks til å formes av en enkelt aktør som Tyrkia (Kardaş, 2012, s. 7). Dette sier kritikere også gjør det vanskeligere for dem å oppnå den aksepten i regionen som de selv ønsker. Konsekvenser for NATO-relasjonene kan være at Tyrkia dermed får en mindre evne til å levere viktige bidrag.

Dersom NATO ikke oppfattes som en politisk-militær legitim organisasjon, kan det være belastende for Tyrkia, fordi landet assosieres med alliansens handlinger. Tyrkia vil

derfor motsette seg operasjoner som ikke er internasjonalt legitimt forankret (Davutoglu, 2012b, s. 17). Dette fordi slike operasjoner kan skape konflikter i relasjonsbygging og bilaterale forhold. En påstand har vært at Tyrkia har behov for autonomi, og dermed kan bli sett på som en «ensom ulv» (Guvenc & Ozel, 2012, s. 543). Ved spørsmål i Ankara, beskrives Tyrkia som uredde for å stå alene – samtidig som det understrekes at regjeringen vet hvor viktig NATO er (Uzgel). Professor Uzgel mener Tyrkia ikke er noen ensom ulv, som ønsker å stå alene, til tross for det tradisjonelle ordtaket om at «tyrkernes beste venn er tyrkerne selv» (Uzgel). Årsaken er landets omfattende internasjonale samarbeid. Tyrkia er en del av global og regional utvikling, og dypt integrert i militært- og kapitalistisk samarbeid (Uzgel). Eksempelvis har Tyrkia etablert PfP-treningsenter i Ankara for å sikre at Tyrkia fortsatt er synlig i alliansen. Det kan hevdes at Tyrkia ønsker å forebygge at NATO forlater Tyrkia. Tyrkia sikrer NATOs fysiske tilstedeværelse (Guvenc & Ozel, 2012, s. 547). Dette kan sees på som en måte å gjøre seg uunnværelig i alliansen (Guvenc & Ozel, 2012, s. 549). Funn viser derimot at det er noe mer nyansert oppfatning i Ankara om dette. Parlamentariker Loğoğlu fra opposisjonspartiet CHP, beskriver regjeringen som unilateral og med en utenrikspolitikk, som gjør at Tyrkia faktisk blir stående alene (Loğoğlu).

Samtidig har Tyrkia ikke bare brukt softpower og diplomati. Tyrkia har ikke nølt med å bruke militærmakt mot kurdiske opprørere. Transatlantic Trends rapport fra 2004 viser at den tyrkiske befolkningen var sterkeste tilhenger av militærmakt i Europa, og den som brydde seg minst om legitimitet for militære aksjoner. Befolkningen mente at dersom et land var nødt til å gjennomføre militære operasjoner for egen sikkerhet, så var det mindre viktig med internasjonal legitimitet (GMF, 2004, s. 22). Softpower alene er nødvendigvis ikke tilstrekkelig. Bak softpower må det også ligge muligheter for hardpower. Tyrkia viser evne til å kombinere disse til smart power. Konflikten mellom Tyrkia og Hellas er et annet eksempel på at Tyrkia ikke kun utøver softpower. Dersom landene ikke hadde vært medlemmer av NATO, ville de sannsynligvis vært i væpnet konflikt over uenigheter, spesielt i det Egeiske hav.

Til tross for den tyrkiske kritikken av NATO operasjoner, har Tyrkia deltatt aktivt i Afghanistan, og hatt ledende roller i operasjonen (2010, s. 144 og 146). Samtidig ønsker

Tyrkia at NATO skal håndtere Syriakonflikten for å skape stabilitet i regionen.

Utenriksminister Davutoglu har gjentatte ganger bedt om NATO å intervenere på humanitært grunnlag. Oktober 2012 henvendte han seg til USA, Storbritannia og andre store stater til å intervenere, men uten å nevne NATO spesielt. Samtidig understreker ministeren at Tyrkia er villig til å diskutere bruk av alle midler for løse den humanitære situasjonen i Syria (Tisdall, 2012). Den tyrkiske presidenten og utenriksministeren har derimot uttalt motstridende meninger om hvorvidt en slik humanitar intervensjon også bør inkludere et regimeskifte i Syria (Tisdall, 2012). Dette kan vise inkonsistens og tvetydighet i Tyrkias krav og meninger om NATOs operasjoner, og kan til en viss grad knyttes til tidligere nevnte argument om at Tyrkia vektlegger sterkt at NATO er nyttig for deres interesser og at alliansen kan være et multidimensjonalt verktøy for Tyrkias regionale ambisjoner. Løsning av Syriakonflikten er klart i Tyrkias sikkerhetsinteresser, samtidig som landet kan styrke sin regionale innflytelse og posisjon dersom tyrkerne er de som sterkt bidrar til en løsning av borgerkrigen.

Tyrkias ambassadør til Norge, Sanivar Olgun påpeker at tyrkisk utenrikspolitikk ikke ser på nye prioriteringer som grunn til å skade tidligere forpliktelser (Olgun). NATO blir dermed en av flere viktig virkemidler for landets sikkerhet, men ikke lenger den eneste. Forholdet til NATO er blitt mer nyansert, men alliansen ansees fortsatt som hjørnesteinen for tyrkisk sikkerhet.

Tyrkisk identitet er viktigere

Konsekvenser som Tyrkias balansering av NATO-medlemskap, stadig mer vektlegging av regional sikkerhet og den kanskje mer pragmatiske tilnærmingen til NATO, kan alle knyttes til en fundamental holdningsendring omkring tyrkisk identitet – både nasjonalt og internasjonalt (Oguzlu, 2012b, s. 160). Tyrkias identitet skal skape integrasjon, utvikling, stabilitet og sikkerhet, både i nærliggende regioner og bortenforliggende regioner (Davutoglu, 2012b, s. 16). Påfølgende drøfting vil belyse mulige konsekvenser av landets identitetsbygging, som ser ut til å ha en større betydning for Tyrkias NATO-relasjoner, enn kanskje forventet. Identitet har ikke vært undersøkelsestema for oppgaven, men siden den ser ut til å spille en betydelig rolle for utenrikspolitikken og NATO-relasjonene, så må identitet

drøftes. Oppgaven går derimot ikke inn på teorier om identitet, men ser på den opp mot oppgavens problemsstilling.

For det første er Tyrkias identitetsbygging påvirket av både tidligere nevnte systemendringer, og EU prosessen. Manglende fremgang i medlemskapsforhandlingene har gitt tyrkerne en forsterket mening om at de ikke er ønsket av Europa, og en emosjonell følelse av europeisk avvisning. En konsekvens av dette kan være ønske om å skape en selvstendig identitet. Dette har vært argumenter for at landet har søkt seg bort fra Europa (Meral & Paris, 2010, s. 78). Konsekvenser er at Tyrkias NATO-relasjoner kan påvirkes av om EU omfavner Tyrkia eller ikke. Utelates Tyrkia fra Europa, kan NATO bli ennå viktigere, fordi alliansen blir det eneste vestlige sporet. En annen vending kan være at Tyrkia blir ennå mer «bitter» på Europa. Dermed påvirkes NATO-medlemskapet, selv om EU-medlemskap ikke vil gi samme sikkerhetspolitiske gevinst.

Denne utviklingen av identitet leder videre til at Tyrkia, som den andre konsekvensen, i større grad ønsker å representere den islamske verden i Vesten. Landet skal ikke bare representere Vesten i den islamske verden. AKP har etablert gode relasjoner med andre muslimske land, og bygget en sterkere muslimsk identitet basert på Tyrkias kultur og historie. Tyrkia identifiserer seg ikke lenger i like stor grad kulturelt og samfunnsmessig med NATO. Tidligere ønsket Tyrkia å fremheve seg som en del av Vesten, til tross for en muslimsk majoritet. NATO sikret Tyrkias vestlige utvikling og tilknytning (Aybet, 1997). Befolkningen sluttet sterkt opp om landets NATO- medlemskap, og TAF viste stort politisk engasjement i alliansen.

Intervjufunn påpeker at flere mener dette blir en for enkel fremstilling av identitetsendring. Aydinli mener nøkkelpoenget er at Tyrkia alltid har vært en muslimsk stat. Atatürk sitt moderniseringsprosjekt medførte at det sekulære ble profilert av eliten. Tyrkia var likevel et muslimsk land med en sterkere muslimsk identiteten enn fremstilt i NATO (Aydinli). Nettopp fordi Tyrkia ble fremstilt som et sekulært medlemsland, og fordi eliten benyttet vestlige relasjoner til å utvikle det tyrkiske samfunnet – så kom den muslimske identiteten i bakgrunnen for det vestlige (Buzan & Wæver, 2003, s. 392). Professor Heper ved Bilkent universitetet fremhever at muslimsk identitet er viktig, fordi Tyrkia ikke har hatt aristokrati,

eller liknende samfunnsstrukturer, som har gitt dyder og levemåter, som har blitt internalisert i befolkningen. Kemalisme gir ikke veikart for hverdagen. Det gir islam. Identitet er også viktig for både utvikling og endring av et samfunn. Andre tyrkiske akademikere understreket at Tyrkia er en stat med en lang sekulær historie, og solid sekulær forankring i befolkningen. AKP ønsker derfor ikke å fjerne Tyrkia fra NATO, eller innføre en islamsk stat. Det vil også være så å si umulig, fordi tyrkere ønsker frihet til selv å velge ideologi. Det ottomanske riket var kjent for ikke å assimilere folkegrupper til det tyrkiske, men la mangfoldet av religioner og etnisiteter leve i sameksistens innenfor rikets grenser. Etter etableringen av republikken, ble en sekulær statsløsning også fremhevet som viktig, for å skape stabilitet og fred innenriks i Tyrkia (Tashan m. fl). En muslimsk identitet er derfor ikke ensbetydende med ønsket om islamsk styresett, Sharilover og i konflikt med vestlige tilnærminger. Aydinli understrekte at Tyrkia er så kapitalistisk som det aldri har vært tidligere og tar den i den globale utviklingen (Aydinli). Betydningen av identitet i relasjonene til NATO kan derfor være overdrevet. Majoriteten av respondentene understreket at NATO fortsatt er hjørnesteinen i Tyrkisk utenriks- og sikkerhetspolitikk (Olgun m.fl).

Den tredje konsekvensen er at tyrkiske politikeres identitetsbygging og kritikk av Vesten, kan ha bidratt til å skape motstand for NATO i den tyrkiske befolkningen. Meningsmålinger viser at den tyrkiske befolkningen primært er kritisk til vestlig politikk, men i mindre grad til vestlig kultur og levesett. Årsaker til dette kan være at vestlig politikk, og da hovedsakelig amerikansk, har blitt oppfattet som imperialistisk og islamfiendtlig (Pew Research Center, 2005). Funn fra Transatlantic Trends 2004 viser at et stort antall tyrkiske respondenter svarer at de ikke vet, eller har noen formening om NATO og Vesten (GMF, 2004, s. 29). I 2009 svarte bare 34 prosent av tyrkerne positivt på at de delte felles verdier med Vesten. Denne negative oppfatningen knyttes derimot ikke direkte til NATO, men heller til skuffelse over at Tyrkia ikke var blitt EU-medlem (GMF, 2009, s. 25). Støtten til NATO var derimot falt til 35 prosent i 2009, mens hele 53 støttet NATO i 2004 (GMF, 2009, s. 26). I 2012 viste undersøkelsen at støtten til NATO var 38 prosent. Likevel var Tyrkia det NATO-landet med minst støtte til alliansen (GMF, 2012, s. 32). Derimot var hele 46 prosent tyrkere positive til en sikkerhetspolitisk og økonomisk orientering mot Asia (GMF, 2012, s. 11). Det

er verdt å merke seg at noen spørreundersøkelser ikke skiller mellom Vesten, NATO og/eller USA. Det kan ha utslag for resultatene. Den gjennomgående trenden er derimot en redusert oppslutning i befolkningen om det vestliges betydning for Tyrkias sikkerhet og utvikling.

Motargument til Tyrkias kritikk av NATO og Vesten, er at Tyrkia omfavner mange vestlige idealer som demokrati, softpower og fri markedsøkonomi. Vestlig utvikling blir fortsatt sett på som viktig for å skape en sterk og dynamisk stat. Kritisk NATO-retorikk som benyttes for å bygge tyrkisk identitet, kan slå tilbake på politikerne. Funn viser at politikere både fra regjeringspartiet og opposisjonen mener NATO er et viktig redskap for Tyrkias sikkerhet og mulighet til å lykkes internasjonalt. «Tyrkia er et lojalt medlem av NATO», var ordene parlamentariker fra AKP, Ali Riza Alaboyun brukte for å beskrive Tyrkias forhold til NATO. Tyrkias ambassadør til Norge, Sanivar Olgun skrev at «NATO forblir hjørnesteinen i vår forsvars- og sikkerhetspolitikk» (Olgun). Professor Uzgel ved Ankara universitetet påpekte at Tyrkias NATO-medlemskap ikke debatteres nasjonalt – «det blir tatt som en gitt sannhet. Ingen partier, unntatt radikal venstre sier man skal ut av NATO» (Uzgel).

Ett argument er at tyrkiske politikere er lojale ovenfor alliansen, og bidrar aktivt til tross for varierende kritikk. Respondenter understreker at Tyrkia er et lojalt og engasjert NATO land, som faktisk ønsker å bidra mer fordi regional posisjon er økt. Funn i Ankara viser delte meninger om hvilken betydning befolkningens oppslutning vil ha for politikernes handlemåter. Spørsmålet er i hvor stor grad tyrkiske politikere vil være nødt til å følge en NATO-kritisk befolkning (Bulbul et al., 2008). Utfordringen vil være hvor mange velgere som må til, før regjeringspartiet vil la innenrikspolitiske forhold påvirke NATO-relasjonene. Professor Uzgel, ved Ankara universitetet, påpekte at kritikk av NATO muligens vil ha en viss effekt på befolkningen, men at det antakelig vil være begrenset. Det argumenteres for at velgerne har mindre å si for Tyrkias NATO-politikk, fordi dette temaet spiller en langt mindre rolle i tyrkisk valgpolitikk. Som professor Uzgel nevnte, så tas NATO for gitt i Tyrkia (Uzgel). Kun dersom anti-EU, anti-USA og anti-NATO interesser sammenfaller vil det kunne få konsekvenser, understreket CHP parlamentariker Logoglu.

Samtidig vektlegger Tyrkia sitt demokratiske, politiske system. Det kan bli problematisk dersom politikere ikke lytter til velgerne, fordi det er velgernes privilegium å

kaste politikere fra makten dersom de ikke ivaretar befolkningens sikkerhet og interesser. Professor Hepers påstår at dersom presset blir for omfattende, vil nettopp dette skje. Politikk handler om å vinne oppslutning. Velgerne bestemmer hvilken regjering som sitter ved makten. Dette viser at Tyrkia har utviklet seg i demokratisk retning der folkevalgte bestemmer utenrikspolitikken og istedenfor en elite med sterke militære innslag. Å forlate en allianse gir en rekke utfordringer og konsekvenser som tyrkiske politikere må ta stilling til. Dette kan påvirke utfallet av en slik vurdering, men omhandles ikke videre i oppgaven, fordi det er så lite sannsynlig at Tyrkia faktisk vil melde seg ut av NATO.

Den fjerde konsekvensen for NATO-relasjoner kan være at Tyrkia ønsker en viss avstand til NATO og Vesten for å appellere til den «arabiske og muslimske gaten». Tyrkiske politikere har vært kritiske til NATOs og Vestens engasjement i muslimske land og spesielt i krigen mot jihadister. Kritikken knyttes legitimitet og regionale interesser, som er utdypet tidligere. Tyrkias kritikk mot spesielt Israel har gitt økt oppmerksomhet og respekt fra naboland. Tyrkia har samtidig blitt internasjonalt kritisert for å overreagere og ofre relasjonene til Israel for å bedre relasjonene til den muslimske verden. Det kan stilles spørsmål om i hvor stor grad dette gjøres som del av innenrikspolitikken for å sørge for å få støtte fra opinionen, og som et bidrag for å bygge opp under den tyrkiske identiteten. Dette kan også gjøres for å fremstille Tyrkia som landet som «tør stå opp mot» NATO og Vesten. På den måten skapes det en fremstilling om at tyrkerne er selvstendige og modne, og har omsorg for brødre utenfor landet. Da Tyrkias grenser ble etablert etter Frigjøringskrigen, ble nemlig mange tyrkere boende utenfor. Direktør Tashan og ambassadørene (p) Aksoy og Arim, bekrev dette som en av Tyrkias historiske byrder – «kameratskap – det er både en byrde og en bro til disse landene» (Tashan, Aksoy, Arim). Tyrkias utenrikspolitikk skal også ivareta tyrkere som falt utenfor grensene.

På den ene siden sier ambassadør Kanavin at utenrikspolitisk retorikk kan benyttes i ulike kontekster, for å appellere til flere eksterne aktører. Han mener at Tyrkia faktisk ønsker europeisk tilknytning, og at tap av relasjoner til Israel har vært kostbare, fordi Tyrkia mistet innpass og relevans i regionen. Arabiske land mener at Tyrkia har merverdi dersom de har relasjoner med Israel, og kan gjennomføre dialog (Kanavin). Både politikere i Brussel og

Ankara, samt tyrkiske akademikere har påpekt at det anstrengte forholdet mellom Tyrkia og Israel har vært en situasjon alle taper på.

Det ligger en «kulturell/historisk» måte å bruke retorikk på i følge Norges ambassadør. Han beskriver at provokasjoner er en måte å skifte politiske temaer. En annen tilnærming er at tyrkiske politikere gjerne går ut svært høyt retorisk. I svært mange tilfeller går det bra, men dersom det derimot ikke lykkes, så virker det som politikerne legger det bak seg hurtig. Det som kan være problematisk, er Tyrkias egen forståelse av hva de mener gir ønskede resultater. Spesielt dersom dette ikke stemmer med oppfatningene til andre aktører og omverdenen (Kanavin). Walts allianseteori påpeker at kommunikasjon er viktig for å indikere intensjoner, men teorien understreker samtidig at kommunikasjon kan misforstås. Politiske intensjoner kan misoppfattes og mistolkes av omgivelsene. Kommunikasjon og retorikk kan derfor få uante og uønskede konsekvenser, og gjennom dette skape politisk usikkerhet (Walt, 1987, s. 25). Tyrkias retorikk omkring identitet ser ut til å ha skapt usikkerhet og også misforståelser omkring landets intensjoner. Utsagn og retorikk forstås gjerne gjennom filtre preget av kulturell oppfatning og politisk syn. Derfor vil tyrkiske politikeres utsagn kunne tolkes svært ulikt i eksempelvis Baghdad og Brussel.

Konsekvenser av denne utviklingen er dermed at Tyrkia har gått fra å identifisere seg med NATO, til en mer pragmatisk tilnærming, til å se alliansen som en styrkemultiplikator - «force multiplier». Intervjufunn viser at flere respondenter mener at Tyrkias identitetsbygging derimot ikke vil få konsekvenser for NATO-relasjoner. Utenriksminister Davutoglu har også gjentatt at til tross for at Tyrkia stiller krav til hva de mener NATO-alliansen bør vektlegge, så er Tyrkia fortsatt et lojalt, dedikert og engasjert medlem (Davutoglu, 2012b, s. 17). Identitet i seg selv har som nevnt ikke vært gjenstand for undersøkelsen, men drøftingen ovenfor kan argumentere for at identitet, om noe uventet, er langt viktigere i tyrkisk utenrikspolitikk og forholdet til NATO, enn det man innledningsvis skulle tro. Identitet fremstår som en grunnleggende og bakenforliggende faktor, som på flere områder griper inn i både innenriks- og utenrikspolitikk.

Tyrkia - en stormakt i NATO

Basert på funnene drøftet i foregående avsnitt, så kan en konsekvens av utviklingen av tyrkisk utenrikspolitikk være at Tyrkia opptrer og ser på seg selv som en kommende stormakt. Tyrkia kan være svært bastant for å nå egne målsetninger, og til dels vise mindre vilje til å inngå kompromisser. Dette kan beskrives som stormaktstanker, hvor tyrkerne beskrives som mindre bekymret for hvordan deres handlinger og kravmentalitet vil påvirke landets anseelse i alliansen. En kravretorikk og debatt om landets rolle i NATO, kan bidra til gehør for Tyrkias interesser og skape et bilde av en stat med påvirkningskraft. Det kan gi styrket identitet og selvbilde, samt økt anerkjennelse fra andre muslimske land. Samtidig kan opposisjon mot fellesskapet i NATO, og krav om tydeligere plass i alliansen medføre friksjon med andre medlemmer (Oguzlu, 2012b, s. 159). På spørsmål om hvorvidt respondenter tror Tyrkia er bekymret for at slike handlinger, som i ytterste konsekvens blokkerer samarbeid, kan påvirke landets rykte og samarbeid, så er funnene at Tyrkia opptrer som en stormakt. Slike ting bekymrer dem ikke, og tyrkerne mener de har rett (Tashan). Direktør for Turkish Foreign Policy Institute, Seyfi Tashan uttalte: «Vi gir masse støtte, og hvorfor skulle vi ikke være et krevende land i NATO?» Samtidig undertreket han at Tyrkia alltid har vært krevende (Tashan). Stormakter som USA, Storbritannia, Tyskland og Frankrike har liknende fremgangsmåter, hvor de selv mener de er berettiget til slike handlinger. Mindre land vil nok være mer opptatt av å inngå kompromisser. Det understrekes at Tyrkia derimot ikke er spesielt vanskeligere enn andre nasjoner, men er blitt tydeligere i sine handlinger.

«Dersom en stat handler på basis av nasjonale interesser, definert i form av trusler og muligheter i eksternt miljø, da sier man at staten er påvirket av system-nivå faktorer» (Levy, 2007, s. 21). Walts allianseteori understreker at for at en allianse skal fungere, så må alle partene føle et gjensidig nytteforhold. Fordeler må veie opp for eventuelle ulemper, med mindre det er snakk om bandwagoning hvor svakere stater ikke har så mye å si uansett. Utfordringen er at den gjensidige avhengigheten kan misforstås mellom medlemslandene, eksempelvis ved ulike oppfatninger om roller og forpliktelser. Dette kan også knyttes til allianseteoriens antakelser om at kommunikasjon er viktig. Det er vanskelig å formidle intensjoner korrekt. Igjen er det verdt ta i betraktning en gjennomgående årsak til at det er

krevende å finne det optimale nytteforholdet mellom alliansens medlemsland. NATO fortsatt er i en transformasjonsfase. Det hersker ikke full konsensus om hva NATO skal gjøre og hva alliansen skal være. Under den kalde krigen var dette klarere for medlemslandene. Professor Sözen trekker dette fram som et viktig poeng for å forstå at det faktisk er normalt at det kan være friksjon innad i alliansen (Sözen).

Argumentasjonen ovenfor viser at NATO-medlemsland, til tider har stilt spørsmål ved forventet politisk utbytte knyttet til Tyrkias rolle. Eksempelvis stilte flere europeiske land spørsmål om Tyrkia var en belastning, eller en kapasitet. Kombinasjonen av Tyrkias utenrikspolitiske utvikling og suksess, bortfallet av en felles trussel og nye muligheter for Tyrkia, kan dermed på den ene siden ha bidratt til, å bygge opp under oppgavens hypotese; NATO har fått redusert verdi for Tyrkia. Derfor har landet vendt seg delvis bort fra alliansen. Det motsatte kan derimot ha skjedd etter den arabiske våren, hvor nye konkrete trusler har dukket opp i nærområdene til NATO. Tyrkias nærhet til potensielle trusler gjør NATO i større grad relevant, slik som allianseteorien forespeiler. De nye sikkerhetsutfordringene understreker den gjensidige nytten mellom NATO-landene.

Tyrkias ønske om vestlig identitet var en påvirkningsfaktor for NATO-medlemskap. Dette samsvarer med Walts allianseteori om ideologisk solidaritet. Balanseringsbehovet mot en direkte trussel er borte, og kemalismen er redusert. Tyrkia har utviklet større ideologisk solidaritet med regionen, fordi utenrikspolitikken har vektlagt felles islamske verdier, normer og interesser. Landet har hatt suksess på flere områder hvor tyrkerne forsøker å appellere til muslimsk fellesskap. Retorikken og handlinger har vært mer aggressive og offensive, fordi landet ønsker å fremheve sin udiskutable suksess og regionale tilknytning. Tyrkia fremstiller seg selv som den stadig sterkere og selvstendige staten. Slik kommunikasjon og handlemåte, likner mer det som gjøres ved bandwagoning. Kommunikasjon er også her krevende og kan gi feiltolkning av aktørers faktiske intensjoner. Det kan stilles spørsmål om hvordan Tyrkias intensjoner blir oppfattet av andre muslimske land, og i hvilken grad ideologiske allianser har vært og vil være vellykkede, fordi flere muslimske land er kritiske til et dominerende Tyrkia.

Samtidig har Tyrkia evnet å vise måtehold i maktbruk og retorikk eksempelvis ved hendelser langs den tyrkisk-syriske grensen. Dette kan tyde på politisk selvbeherskelse og

velvilje, som knyttes til stater som balanserer en trussel. I tillegg understreker tyrkerne selv at de ikke ønsker å påtvinge andre sin politiske modell for demokratisk utvikling. Kost-nytte kan ha blitt vurdert som negativt i Tyrkias favør. Derfor ønsker Tyrkia ikke å provosere unødvendig. Dersom Tyrkia oppfattes som en potensiell trussel for andre, kan konsekvensene være at andre balanserer deres makt, slik at politisk innflytelse blir begrenset. Landet vil være mindre tjent med å opptre aggressivt, fordi det kan redusere evnen til å projisere softpower og skape gode politiske relasjoner.

Det er også verdt å trekke frem kritikken mot ideologi som allianseskapende. Noen ideologier skaper konflikter, fremfor samarbeid. Spesielt gjelder dette dersom det skal dannes en sentralisert bevegelse med en autoritær ledelse (Walt, 1987, s. 35). Islam har en sekterisk utfordring ved sunni- og shia splittelsen. Tyrkia har en sunnimuslimsk majoritet, og er kritisert for å ta side med den sunnimuslimske retningen. Det medfører ideologiske utfordringer og konfliktpotensialer med shiamuslimske grupperinger, eksempelvis i Iran, Irak og deler av Syria. I tillegg sier allianseteori at felles politisk syn er viktig. Flere av de muslimske landene Tyrkia ønsker å danne en ideologisk allianse med, har ikke samme syn på demokratisk styreform, eller er langt etter i sin demokratiske utvikling. Islam omfatter en rekke ulike politiske styresett. Det er ikke nødvendigvis slik at stater anser hverandre som gode, selv om de har en muslimsk majoritet. Det kan bidra til en svakhet i ideologisk allianseskapning, samt et begrenset politisk handlingsrom for å skape en ideologisk allianse. Det er for få fellestrekk, som binder Tyrkia sammen med andre muslimske stater. På flere områder er Tyrkia mer vestlig, og har flere fellestrekk med Vesten, enn det politikerne kommuniserer. Sett i denne sammenhengen er muslimsk ideologisk solidaritet ikke så enkelt for Tyrkia som det kanskje ser ut til. Statslederne i Tyrkia har benyttet til dels skarp, og kanskje overdrevet retorikk om hvor samlende ideologisk solidaritet kan være for Tyrkia. Kritikken påpeker nettopp dette – at ideologisk solidaritet blir fremstilt som viktigere og mer samlende enn det faktisk er. Denne motivasjonen for alliansetilnærming, ideologisk solidaritet, kan være et vikarerende argument for eksempelvis innenrikspolitisk agenda. Det er derfor ikke et svart eller hvitt bilde av hvordan ideologi påvirker Tyrkias relasjoner til NATO og Vesten. Det er nødvendigvis ikke noe enten eller, men en naturlig utvikling i et land med

en hovedsakelig muslimsk befolkning. Tyrkia er fortsatt på mange måter ideologisk knyttet til NATO, men dette har blitt mer differensert de siste årene. NATO er fortsatt den eneste, eksterne garantisten for tyrkisk sikkerhet. Tyrkia anser derimot ikke NATO som eneste måte å tilnærme seg demokratisk utvikling og stabilitet. Tyrkia ønsker å ivareta sine sikkerhetsbehov på flere ulike måter enn tidligere.

Når empirien settes i en teoretisk ramme, ser det ut til at regionalisme kan utfordre allianseteorien. Nettopp dette skaper Tyrkias sikkerhetsdilemma. På grunn av interessekonflikter, kan Tyrkias hensyn til alliansen og forholdet til regionen virke negativt på hverandre. Tyrkia må balansere regionen mot alliansen for å kunne nyte godt av begge alternativer. Det blir spesielt tydelig når Tyrkia forsøker å kombinere sin tilhørighet til både Midtøsten og til Europa.

Buzan og Wæver beskriver Tyrkia som en isolatorstat mellom disse to regionene (Buzan & Wæver, 2003, s. 41). I første instans kan det se ut til at Tyrkia ikke aksepterer isolatorstatrollen, eller rollen som en bro mellom øst og vest. Tyrkerne definerer gjerne regionen som Eurasia – en region hvor de vil spille en sentral rolle. Tyrkisk utenrikspolitikk har også blitt endret til atypisk for en isolatorstat (Buzan og Wæver, s.394). Strategic Depth doktrinen er en motsetning til den tidligere relativt passive utenrikspolitikken, dels på grunn av at den kalde krigen var begrensende og dels fordi Tyrkia selv ønsket å orientere seg mot Vesten.

Det faktum at Tyrkia er kritisert for å gå egne veier, normaliseringen av tyrkisk utenrikspolitikk, landets kravstorhet i NATO og at tyrkene tilsynelatende ikke godtar alt alliansen gjør, kan underbygge påstanden om at Tyrkia ønsker å distansere seg fra isolatorrollen. Tyrkia ønsker derimot å innta en regional stormaktsrolle. Dette krever visjoner, samlende handlinger og politisk gjennomslagskraft, for å knytte regioner sammen og utøve innflytelse ut over Midtøstenregionen. Det kan tenkes at Tyrkia kan bruke alliansens globale posisjon til egen fordel, fordi Tyrkia som del av NATO kan projisere innflytelse i flere regioner. Derfor forsøker Tyrkia å øke sin nytteverdi og å gi ennå bredere bidrag til alliansen. Tyrkias proaktive, selvbevisste og internasjonale markering av seg selv, kan være uttrykk for

å signalisere regional endring. Tyrkia knytter Midtøsten sammen med Europa. Engasjement i regioner som Afrika og Asia skal skape ytterligere politisk påvirkning utenfor egen region. En plausibel forklaring er at Tyrkia ønsker å gjøre dette med null problemer med naboer og «leading the change» politikken. Nyklassisk realisme sier også nettopp dette – at dersom stater får større ressurser og relativ makt slik Tyrkia har fått, så kan dette bidra til større politiske ambisjoner (Rose, 1998, s. 152). Tyrkias økonomiske vekst og politiske utvikling gir mulighet for internasjonale, politiske ambisjoner og evne til bedre å forme sine omgivelser for å skape sikkerhet.

Imidlertid ser det ut til at landet fortsatt er en isolator, men en aktiv en. Det er fordi Tyrkia ikke klarer å bringe sammen ulike regioner til en felles strategisk arena, hever Buzan og Wæver (Buzan & Wæver, 2003, s. 395). Det er imidlertid verdt å merke seg at den arabiske våren har bidratt til svært omfattende regionale sikkerhetsdynamikker etter at Buzan og Wæver fremsatte denne påstanden. Det kan faktisk være slik at disse nye dynamikkene kan bidra til at Tyrkia klarer å endre sin regionale rolle. Argumenter i oppgaven taler mot påstanden til Buzan og Wæver, fordi Tyrkia har hatt en rekke politiske suksesser, hvor landet har utøvet politisk innflytelse utover regionen. Det er også viktig å merke seg at endringer i utenrikspolitikk normalt tar tid. Resultater vil først observeres etter en god stund.

I henhold til Walts teori ville man forvente at fravær av Sovjettrusselen og redusert vestlig tilnærming, svekker Tyrkias alliansemotivasjon og NATO-tilhørighet. Tyrkia søker sikkerhet basert i større grad på ideologisk fellesskap – det islamske, slik hypotesen tilsier. Professor Aydinli er uenig i at Tyrkia vender seg fra Vesten, og mener debatten er noe misoppfattet. Han understøtter tidligere påstander om at Tyrkia ønsker å være med over alt, for å få mer oppmerksomhet omkring egne kapasiteter, og egen regionale rolle. For å lykkes, må Tyrkia delta på flere områder enn bare opp mot Vesten. Aydinli beskriver at Tyrkia øker sin «realestate value» internasjonalt (Aydinli). Selv om Tyrkia i flere sammenhenger er kritisk til NATO, så betyr ikke dette nødvendigvis at Tyrkia vender Vesten ryggen (Oguzlu, 2012b, s. 163). Det kan kanskje fremstå som noe ironisk at selv om Tyrkia ser på NATO mer pragmatisk, så er Tyrkia mer enn noen gang avhengig av NATO medlemskapet. Årsaker er

nettopp regionale påvirkninger, som eksempelvis den arabiske våren, og troverdigheten kollektivt forsvar gir.

Oppgavens argumentasjon viser at Tyrkias engasjement og forpliktelser ikke er redusert. De er faktisk økte i form av Tyrkias bevisste bidrag og kritiske standpunkt til alliansens handlinger. Samtidig viser analysen at Tyrkias relasjoner til NATO er mer differensierte og pragmatiske. De er preget av Tyrkias store internasjonale, politiske ambisjoner.

Utenrikspolitikken er farvet av gjensidig nytte, men analysen viser også at Tyrkias utenrikspolitikk nå i mindre grad er utformet for hovedsakelig å ta hensyn til alliansen.

Årsaken er at den tyrkiske utenrikspolitikken har vært gjennom en normaliseringsprosess. Nå samsvarer den mer med Tyrkias befolkning, geografiske betydning og økonomiske og politiske kapasiteter. Sitat fra den tyrkiske ambassadøren til Norge understreker NATOs relevans for Tyrkia: «Tyrkias medlemskap i NATO er en integrert del av landets globale identitet, og det understrekes at Tyrkias utenrikspolitikk alltid har vært, og vil fortsette med å være i tandem med sine strategiske allierte og partnere i Vesten» (Olgun).

Kapittel 7 – Oppsummering og konklusjon

Ved den kalde krigens slutt endret det internasjonale systemet seg fra å være bipolar, med tydelige sikkerhetstrusler, til et system hvor regioner har fått stadig større betydning for staters sikkerhet og utvikling. Systemendringer får betydning for utenrikspolitikken, fordi sikkerhet må skapes gjennom interaksjon med regionale omgivelser. Tyrkia har måttet reagere på endringer i omgivelsene og utvikle en utenrikspolitikk som forsøker å håndtere denne dynamikken. Oppgaven har analysert problemsstillingen:

Hvilke endringer har skjedd i Tyrkisk utenrikspolitikk etter at AKP kom til makten i 2002, og hvilke konsekvenser har endringene hatt for Tyrkias tilnærming til NATO?

Følgende hypotese var framsatt:

Tyrkia ønsket tidligere å balansere sovjetisk trussel og sikre sine vestlige relasjoner. Endringer i tyrkisk utenrikspolitikk har medført at Tyrkias tilknytning til NATO er svekket, fordi opprinnelig rasjonale for deltakelse i alliansen er endret. NATO er nå av mindre betydning for Tyrkia.

Tyrkias utenrikspolitikk har siden 2002 blitt tydeligere, og mer 360 grader internasjonalt fokusert. Endringer og utvikling startet allerede etter den kalde krigen, men det er argumentert for at forutsetningene for utvikling av en mer markant utenrikspolitikk, først var til stede rundt årtusenskiftet. AKP utnyttet mulighetene, tok politiske grep og endret Tyrkias rolle fra å være et flankeland i NATO, til å bli en regional stormakt med en mer selvstendig og omfattende utenrikspolitikk. Innenrikspolitisk stabilitet er en viktig forutsetning for å kunne vende politisk fokus utad. Ved å håndtere innenriksutfordringer ønsker AKP i større grad å muliggjøre regionale og globale ambisjoner. AKP har redusert faren for militærkupp ved at TAF er underlagt politisk styring og dermed har fått en redusert rolle. Det kurdiske spørsmålet forsøkes også løst. Dette sammen med at AKP ikke er en koalisjonsregjering, har bidratt til bedre politisk stabilitet. Tyrkias ambisiøse og utadvendte utenrikspolitiske visjon, målsetninger og strategi, er definert i Strategic Depth doktrinen.

Tidligere ønsket Tyrkia å maksimere egen sikkerhet, på grunn av oppfattet trussel fra Sovjetunionen. Tyrkia identifiserte seg også ideologisk med NATO, fordi den kemalistiske eliten vektla vestlige relasjoner. Den bortfalte sovjetiske trusselen, sammen med kombinasjonen av NATOs egen transformasjon og utviklingen av Tyrkias utenrikspolitikk, har fått konsekvenser for Tyrkias relasjoner til alliansen. Det kan se ut som om noe av Tyrkias rasjonale for medlemskap er endret, fordi den samlende og ekstensielle trusselen er borte, noe som har gitt Tyrkia mer handlingsrom i regionen og i NATO. Nye muligheter og nye regionale trusler gjør at Tyrkia forsøker å sikre statens overlevelse på flere måter enn tidligere. Tyrkia ønsker å maksimere både sin innflytelse og skape sikkerhet og utvikling i omkringliggende regioner. Tyrkisk identitet har blitt svært viktig. Det er en faktor som kanskje har overraskende stor betydning for landets NATO-relasjoner. Fremtidige oppgaver som vil belyse forhold ved tyrkisk utenrikspolitikk, kan ha god nytte av å inkludere en grundigere analyse av identitetens betydning. Muligens er det slik at tyrkisk identitet har en helt annen betydning nå enn det som var tilfelle under den kalde krigen.

Tyrkia frykter at NATOs handlinger skal skape indirekte trusler, uforutsette konsekvenser og interessekonflikter i nærliggende regioner. For å forhindre dette, argumenteres det for at Tyrkia faktisk balanserer NATOs innflytelse og makt i gitte situasjoner, hvor dette kommer i konflikt med Tyrkias regionale og internasjonale ambisjoner. Tyrkia har blitt tydeligere, mer kravstor og mer byråkratisk i sine NATO-relasjoner. I tillegg oppfattes landet som mer kritisk til NATOs handlinger, og vektlegger at alliansen må være en politisk-militær organisasjon med internasjonal legitimitet. NATO blir også i større grad ansett som en styrkemultiplikator for Tyrkias regionale og globale målsetninger og ambisjoner. Det er stilt spørsmål om Tyrkia har vendt NATO og Vesten ryggen.

Utsagnet «konsekvenser for Tyrkias relasjoner til NATO», er ikke ensbetydende med negative konsekvenser, og at Tyrkia faktisk har vendt seg fra NATO og Vesten. Utvikling av tyrkisk utenrikspolitikk, økt tyrkisk internasjonalt engasjement, større tyrkisk politisk selvtillit, et 360 graders interesseområder og økt engasjement og kravstorhet i alliansen, ser ut til å ha bidratt til det motsatte – til positive konsekvenser. Disse kan være til stor gjensidig

nytte dersom aktørene i alliansen ser fordelene, er inkluderende og klarer å utnytte medlemsstatenes styrker og evner til å være komplementære. Tyrkias betydelige økonomiske, militære og politiske bidrag til alliansen, interesse av stabilitet og sikkerhet, bringer Tyrkia sammen med NATOs kjernefunksjon. Både alliansen og Tyrkia har kapasiteter og bidrag som kan være komplementære og gi bedre oppdragsløsning. Tyrkias rasjonale for deltakelse i alliansen er fortsatt til stede i form av nye, potensielle trusler. Disse funnene falsifiserer dermed hypotesen.

Allianseteori har vært et nyttig og relevant verktøy for analysen, fordi det har vært mulig å si noe forklarende om Tyrkias handlinger opp mot NATO. Teorien har bidratt til å forklare empirien som er funnet, samt sette den i en teoretisk ramme. Analysen har gitt noen argumenter knyttet til bandwagoning, men langt færre enn til balansering. Det kan virke som om bandwagoning var mer relevant under den kalde krigen, hvor en stat i større grad var nødt til å velge side og hvor bruk av hardpower var mer fremtredende enn i dag. Ut fra funnene ser det ut som det stemmer at balansering er den alliansetypen som er hyppigst brukt. Dagens internasjonale situasjon gir muligheter til å gjennomføre en mer nyansert utenrikspolitikk, hvor stater i mindre grad slipper å velge side. Stater kan være del av flere parallelle sikkerhetsprosesser med rom for mer normal politisk utfoldelse. Siden balansering spesielt vektlegger sikkerhet gjennom politisk selvbeherskelse og velvilje, så er dette kjennetegn som også samsvarer mer med projisering av softpower og løsning av konflikter ved hjelp av diplomati.

En ny tid, uten en bipolar internasjonal setting, har gjort at motivasjon for alliansedannelse er mer nyansert. Derfor forklarer ikke Walts allianseteori alt. Regionaliseringsteori har vært et nyttig, utfyllende teoretisk verktøy for å se nyanser i både utvikling og alliansemotivasjon hos stater. Sammen har Walts allianseteori og regionaliseringsteori, vært komplementære som teoretisk grunnlag og bidratt til å gi en ennå bedre forklaringsevne enn om de hadde gjort hver for seg.

At Tyrkia er en voksende makt med stadig større internasjonal innflytelse og betydning sees også ved at Norge er i ferd med å utvikle en egen politisk Tyrkia strategi. I tillegg vil den norske ambassaden i Ankara fra og med sommeren 2013 utvides og gis økt

bemanning av diplomatisk personell. Dette er klare tegn på at Tyrkia ansees som stadig viktigere også for Norge.

Konklusjonen er at den tyrkiske utenrikspolitikken ser ut til å ha normalisert seg gjennom en utviklingprosess, spesielt etter 2002. Tyrkia har utviklet både globale og regionale ambisjoner. Konsekvenser av utenrikspolitikken gjør derfor at forholdet til NATO er blitt mer differensiert, noe som har gitt Tyrkia et mer pragmatisk syn på alliansen. Tyrkia bidrar på andre måter til alliansens oppgaver, men har vært og vil fortsatt være et lojalt og dedikert medlem. NATO er blitt en av flere viktige relasjoner Tyrkia har etablert for å skape sikkerhet og fremgang, men NATO er likevel hjørnesteinen i tyrkisk utenriks- og sikkerhetpolitikk.

Epilog:

Etter oppgavens analyseperiode, har det skjedd to markante hendelser i tyrkisk utenrikspolitik. Den israelske statsministeren ba om unnskyldning for Mavi Marmara-hendelsen. Tyrkia har fått unnskyldningen det krevde. De to landene har gjenopptatt diplomatiske forbindelser og arbeider på alle nivåer for å reetablere gode relasjoner (The Washington Post, 2013).

Den fengslede, kurdiske opprørslederen Abdullah Öcalan kom med et politisk utspill om PKK-forhandlinger med den tyrkiske regjeringen. Det kan avslutte det kurdiske opprøret (Brumfield, 2013). Dersom AKP håndterer dette slik at det kurdiske spørsmålet får en endelig løsning, vil det være av enorm betydning for regjeringens nasjonale og internasjonale ambisjoner.

Litteraturliste

- AK parti. (S.n). Justice and Development Party - Party program. fra <http://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme>
- Akyaz, D., Alican, N., & Aydinlin, E. (2006). The Turkish military's march towards Europe. *Foreign Affairs*, 85(1), 1-10.
- Altinay, H. (2008). Turkey's soft power: An unpolished gem or an elusive mirage? *Insight Turkey*, 10(2), 55-66.
- Altunisik, M. B. (2008). The possibilities and limits of Turkey's soft power in the Middle East. *Insight Turkey*, 10(2), 41-54.
- Aybet, G. (1997). *The dynamics of European security cooperation, 1945-91*. London: Macmillian
- Aybet, G. (2012). The evolution of NATO's three phases and Turkey's Transatlantic relationship. *Perceptions*, XVII(1), 19-36.
- Aydin, M. (2003). The determinants of Turkish foreign policy, and the Turkey's European vocation. *The Review of International Affairs*, 3(2), 306-331.
- Aydinli, E. (2009). A paradigmatic shift for the Turkish generals and an end to the coup era in Turkey. *Middle East Journal*, 63(4), 581-596.
- Aydinli, E. (2011). Ergenekon, new pacts and the decline of the Turkish "inner state". *Turkish Studies*, 12(2), 227-239.
- Ayoob, M. (2011). Beyond the democratic wave in the Arab world: The Middle East's Turko-Persian future. *Insight Turkey*, 13(2), 57-70.
- Barkey, H. J. (2010). Turkey's moment of inflection. *Survival*, 52(3), 39-50.
- Baskan, B. (2011). Turkey-GCC relations: Is there a future? *Insight Turkey*, 13(1), 159-173.
- Berkes, N. (1998). *The development of secularism in Turkey*. London: Hurst.
- Bozkurt, A. (2011, 26.03). Turkey walks gray line in Libya, *Today's Zaman*. Hentet fra http://todayszaman.com/columnistDetail_getNewsById.action?newsId=239250
- Brown, C. S. (2007). Turkey in the Gulf Wars of 1991 and 2003. *Turkish Studies*, 8(1), 85-119.
- Brumfield, B. (2013, 21.03). After decades of war, Kurdish party calls for dialogue in Turkey, *CNN*. Hentet fra <http://edition.cnn.com/2013/03/21/world/meast/turkey-kurdish-leader/index.html?iref=allsearch>
- Bulbul, K., Ozipek, B. B., & Kalin, I. (2008). Turkish perceptions of the West. *Insight Turkey*, 10(1), 129-148.
- Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and powers. The structure of international security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Byrne, D. (2012, 30.07). Turkey's oil diplomacy with the Iraqi Kurds, *Financial Times*. Hentet fra <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2012/07/30/turkeys-oil-diplomacy-with-iraqs-kurds/#axzz2RNOWOKvw>
- Cagaptay, S., & Evans, T. (2012). Turkey's changing relations with Iraq. *Policy Focus* (Vol. 122). Washington: The Washington Institute for Near East Policy.
- Cagliyan-Icener, Z. (2009). The Justice and Development Party's Conception of "conservative democracy": Invention or reinterpretation? *Turkish Studies*, 10(4), 595-612.

- Caman, M. E., & Akyurt, M. A. (2011). Caucasus and Central Asia in Turkish foreign policy: The time has come for a new regional policy. *Turkish Journal of International Relations*, 10(2-3), 67-86.
- Cebeci, E., & Ustun, K. (2012). The Syrian quagmire: What's holding Turkey back? *Insight Turkey*, 14(2), 13-21.
- Cinar, M. (2006). Turkey's transformation under the AKP rule. *The Muslim World*, 96, 469-486.
- Cizre, U. (Red.). (2008). *Secular and islamic politics in Turkey. The making of the Justice and Development Party*. New York: Routledge
- Cohen, A. (2010). Washington concerned as Turkey leaving the West. *Turkish Policy Quarterly*, 9(3), 25-35.
- Cordesman, A. H., Gold, B., Shelala, R., & Gibbs, M. (2013). US and Iranian strategic competition. Turkey and the South Caucasus. Hentet 22.05.2013, fra http://csis.org/files/publication/130206_turk_casp_chap9.pdf
- Coskun, B. B., & Carlson, R. (2010). New energy geopolitics: Why does Turkey matter? *Insight Turkey*, 12(3), 205-220.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design. Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. London: SAGE
- Davutoglu, A. (2008). Turkey's foreign policy vision: An assessment of 2007. *Insight Turkey*, 10(1), 77-96.
- Davutoglu, A. (2012a). A new vision for the least developed countries. *Vision Papers*. Hentet 23.04.2013, fra http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/07/vision_paper_04_ldc.pdf
- Davutoglu, A. (2012b). Transformation of NATO and Turkey's position. *Perceptions*, XVII(1), 7-17.
- Devrim, D., & Schulz, E. (2009). The Caucasus: Which role for Turkey in the European neighborhood? *Insight Turkey*, 11(3), 177-193.
- Dinc, C. (2011). Turkey as a new security actor in the Middle East: beyond the slogans. *Perceptions*, 16(2), 61-77.
- Efegil, E. (2008). Turkey's new approaches toward the PKK, Iraqi kurds and the kurdish question. *Insight Turkey*, 10(3), 53-73.
- El-Labbad, M. (2009). Understanding the new Turkey: An Egyptian perspective. *Insight Turkey*, 11(1), 53-61.
- Ertem, H. S. (2011). Turkish-American relations and Northern Iraq: Relief at last? I Ö. Z. Oktav (Red.), *Turkey in the 21st century: Quest for a new foreign policy* (s. 53-74). Farnham: Ashgate
- Europa. (2012). Accession criteria (Copenhagen criteria). Hentet 24.04.2013, fra http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/accession_criteria_copenhagen_en.htm
- European Commission. (2012). Commission Staff working document. Turkey 2012 Progress report. Brussel: European Commission.

- European Security and Defence Assembly. (2009). The EU-NATO Berlin Plus agreements. Hentet 19.05.2013, fra [http://www.shape.nato.int/resources/4/documents/14E_Fact_Sheet_Berlin_Plus\[1\].pdf](http://www.shape.nato.int/resources/4/documents/14E_Fact_Sheet_Berlin_Plus[1].pdf)
- Evin, A., Kirisci, K., Linden, R., Straubhaar, T., Tocci, N., Tolay, J., & Walker, J. (2010). Getting to ZERO. Turkey, its neighbors and the West. Hentet fra <http://www.transatlanticacademy.org/publications/getting-zero-turkey-its-neighbors-and-west>
- Global Attitudes Project. (2011). Common concerns about Islamic extremism. Muslim-Western tension persist. *Global Attitudes Project*. Hentet fra <http://www.pewglobal.org/files/2011/07/Pew-Global-Attitudes-Muslim-Western-Relations-FINAL-FOR-PRINT-July-21-2011.pdf>
- GMF. (2004). Transatlantic Trends 2004. Hentet fra http://trends.gmfus.org/files/archived/doc/2004_english_key.pdf
- GMF. (2009). Transatlantic Trends 2009. Hentet fra http://trends.gmfus.org/files/archived/doc/2009_English_Key.pdf
- GMF. (2012). Transatlantic Trends 2012. Hentet fra <http://trends.gmfus.org/files/2012/09/TT-2012-Key-Findings-Report.pdf>
- Gokcenay, B. (2011). The issues of basic rights and freedoms in Turkey-EU relations. I Ö. Z. Oktav (Red.), *Turkey in the 21st century: quest for a new foreign policy* (s. 185-208). Farnham: Ashgate
- Grigoriadis, I. N. (2010). The Davutoglu doctrine and Turkish foreign policy. *Middle Eastern Studies Programme* (Vol. 8). Athen: Bilkent University.
- Gurzel, A. (2012). Turkey's role in defusing the Iranian nuclear issue. *The Washington Quarterly*, 35(3), 141-152.
- Guvenc, S., & Ozel, S. (2012). NATO and Turkey in the post-Cold War world: Between abandonment and entrapment. *South European Society & Politics*, 12(4), 533-553.
- Güney, A. (2005). An Anatomy of the Transformation of the US-Turkish Alliance: From "Cold War" to "War on Iraq". *Turkish Studies*, 6(3), 341-359. doi: 10.1080/14683840500235449
- Hale, W. (1994). *Turkish politics and the military*. London: Routledge.
- Hale, W. (2009). Turkey and the Middle East in the "New Era". *Insight Turkey*, 11(3), 143-159.
- Heper, M. (2003). The victory of the Justice and Development Party in Turkey. *Mediterranean Politics*, 8(1), 127-134.
- Heper, M. (2011). Civil-military relations in Turkey: Toward a liberal model? *Turkish Studies*, 12(2), 241-252.
- Hurriet Daily News. (2011, 13.10). Turkey to give military support to Azerbaijan, says minister, *Hurriet Daily News*. Hentet fra <http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=turkey-to-give-military-support-azerbaijan-says-minister-2011-10-13>

- International Crisis Group. (2010). Turkey's crises over Israel and Iran *Europe Report*. Istanbul: International Crisis Group.
- International Crisis Group. (2013). Blurring the borders: Syrian spillover risks for Turkey. *Europe Report*. Brussels: International Crisis Group.
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser. Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jenkins, G. (2007). Continuity and change: prospects for civil-military relations in Turkey. *International Affairs*, 83(2), 339-355.
- Jenkins, G. (2009). Between fact and fantasy: Turkey's Ergenekon investigation. *Silk Road Studies Program*. Washington DC: Central Asia-Caucasus Institute.
- Journal of Global Analysis. (2010). Turkey's increasing role in Afghanistan. *Journal of Global Analysis*, 1(2), 141-151.
- Kalin, I. (2012). Turkey, Egypt and the new Middle East. Hentet 01.03, 2013, fra <http://www.todayszaman.com/columnist-298927-turkey-egypt-and-the-new-middle-east.html>
- Karaosmanoglu, A. L. (1999). NATO enlargement and the South. A Turkish perspective. *Security Dialogue*, 30(2), 213-224.
- Kardaş, S. (2010). *Regions, powers and secondary state bandwagoning under unipolarity: The case of Turkish-American relations*. Thesis, University of Utah, Salt Lake City.
- Kardaş, S. (2012). From zero problems to leading the change: Making sense of transformation in Turkey's regional policy *Turkey Policy Brief Series* Hentet fra http://www.tepav.org.tr/upload/files/1346423043-0.From_Zero_Problems_to_Leading_the_Change_Making_Sense_of_Transformation_in_Turkeys_Regional_Policy.pdf
- Kaya, K. (2012). Turkey and the Arab spring. *Military Review*, July-August.
- Kibaroglu, M. (2012). What went wrong with the "zero problem with neighbors" doctrine? *Turkish Policy Quarterly*, 11(3), 85-93.
- Kibaroglu, M., & Yun, Y. (2008). Iran. I M. Kibaroglu (Red.), *Turkey's Neighborhood* (s. 143-166). Ankara: Foreign Policy Institute.
- Kili, S. (1969). *Kemalism*. Istanbul: School of Business administration and economics.
- Kirisci, K. (2006). Turkey's foreign policy in turbulent times. *Challiot Paper NO 92*.
- Kirisci, K. (2012). Turkey's engagement with its neighborhood: A "synthetic" and multidimensional look at Turkey's foreign policy transformation. *Turkish Studies*, 13(3), 319-341.
- Koprulu, K. (2009). Paradigm shift in Turkey's foreign policy. *Brown Journal of World Affair*, 16(1), 185-201.
- Kumbaracibasi, A. C. (2009). *Turkish politics and the rise of the AKP. Dilemmas of institutionalization and leadership strategy*. London: Routledge
- Lake, D. A., & Morgan, P. M. (1997). The new regionalism in security affairs. I D. A. Lake & P. M. Morgan (Red.), *Regional orders. Building security in a New World* (s. 3-19). Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.

- Levy, J. S. (2007). International sources of interstate and intrastate war. I C. A. Crocker, F. O. Hampson & P. Aall (Red.), *Leashing the dogs of war. Conflict management in a divided world* (s. 17-38). Washington DC: United States Institute of Peace Press.
- Lewis, B. (2002). *The emergence of modern Turkey* (3. utg.). Oxford: Oxford University Press.
- Logoglu, O. F. (2008). The state of the US - Turkey relations: A Turkish perspective. Hentet 22.05.2013, fra <http://www.acus.org/publication/us-turkey-relations-require-new-focus/logoglu>
- MacLennan, J. C. (2009). The EU-Turkey negotiations: Between the Siege of Vienna and the Reconquest of Constantinople. I C. Arvanitopoulos (Red.), *Turkey's Accession to the European Union* (s. 21-30). Berlin: Springer.
- Mango, A. (1999). *Ataturk*. London: Murray.
- McDowall, D. (2004). *A modern history of the Kurds* (3. utg.). London: Tauris.
- Mellon, J. G. (2006). Islamism, Kemalism and the future of Turkey. *Totalitarian Movements and Political Religions*, 7(1), 67-81.
- Meral, Z., & Paris, J. (2010). Decoding Turkish foreign policy hyperactivity. *The Washington Quarterly*, 33(4), 75-86.
- Moravcsik, A. (1993). Integrating international and domestic theories of international bargaining. I P. B. Evans, H. K. Jacobson & R. D. Putnam (Red.), *Double-edged diplomacy* (s. 3-42). Los Angeles: University of California Press.
- Murinson, A. (2006). The strategic depth doctrine of Turkish foreign policy. *Middle Eastern Studies*, 42(6), 945-964.
- NATO. (2012). What is NATO? Hentet fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/what_is_nato.htm
- Nye, J. S., Jr. (2004). *Softpower. The means to success in world politics*. New York: Public Affairs.
- Nye, J. S., Jr. (2011). *The future of power*. New York: Public Affairs.
- Nye, J. S., Jr. & Welsh, D. A. (2013). *Understanding global conflict and cooperation, an introduction to theory and history* (9 utg.). New Jersey: Pearson Education Inc.
- O'Sullivan, J. (2003). The Turkish dilemma. *National Review*, 55(7), 20-24.
- Oguzlu, T. (2008a). Iraq. I M. Kibaroglu (Red.), *Turkey's neighborhood* (s. 167-188). Ankara: Foreign Policy Institute.
- Oguzlu, T. (2008b). Middle Easternization of Turkey's foreign policy: Does Turkey dissociate from the West? *Turkish Studies*, 9(1), 3-20.
- Oguzlu, T. (2009). Turkey and the transformation of NATO *SETA Policy Brief*. Ankara: SETA Foundation for Political, Economic and Social Research.
- Oguzlu, T. (2012a). The "Arab spring" and the rise of the 2.0 version of Turkey's "zero problems with neighbors" policy. Vol. 1. *SAM paper* Hentet fra http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/02/SAM_Paper_TarikOguzlu2.pdf
- Oguzlu, T. (2012b). Turkey's eroding commitment to NATO: From identity to interests. *The Washington Quarterly*, 35(3), 153-164.

- Oktav, Ö. Z. (2011a). Concluding remarks. I Ö. Z. Oktav (Red.), *Turkey in the 21st century: Quest for a new foreign policy* (s. 209-216). Farnham: Ashgate
- Oktav, Ö. Z. (2011b). Introduction. I Ö. Z. Oktav (Red.), *Turkey in the 21st century: Quest for a new foreign policy* (s. 1-6). Farnham: Ashgate
- Onis, Z. (2010). Multiple faces of the "new" Turkish foreign policy: Underlying dynamics and a critique Vol. 4. *GLODEM Working Paper Series* Hentet fra http://glodem.ku.edu.tr/10_004.pdf
- Ozbudun, E. (2006). From political islam to conservative democracy: The case of the Justice and Development Party in Turkey. *South European Society & Politics*, 11(3-4), 543-557.
- Ozcan, M. (2011). From strategic partnership to successive crises: Turkish-Israeli relations in the 2000s. I Ö. Z. Oktav (Red.), *Turkey in the 21st century: Quest for a new foreign policy* (s. 31-51). Farnham: Ashgate
- Palmer, G., & Morgan, T. C. (2006). *A theory of foreign policy*. Princeton: Princeton University Press.
- Pew Research Center. (2005). How the United States is perceived in the Arab and Muslim worlds *Global Attitudes Project*. Hentet 23.05, 2013, fra <http://www.pewglobal.org/2005/11/10/how-the-united-states-is-perceived-in-the-arab-and-muslim-worlds/>
- Reporters without borders. (2012). 2012 Roundup in numbers. *Annual roundup* Hentet fra <http://en.rsf.org/2012-journalists-netizens-decimated-19-12-2012,43806.html>
- Republic of Turkey Ministry of Economy. (2013). Iraq. Hentet 24.04, 2013, fra <http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&country=IQ®ion=4>
- Research, G. (2009). U.S. uses NATO as a tool to integrate Russia into its project for a new world order – expert. Hentet 19.05.2013, fra <http://www.globalresearch.ca/u-s-uses-nato-as-a-tool-to-integrate-russia-into-its-project-for-a-new-world-order-expert/16586>
- Ringdal, K. (2001). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget
- Rose, G. (1998). Neoclassical realism and theories of foreign policy. *World Politics*, 51, 144-172.
- Sozen, A. (2010). A paradigm shift in Turkish foreign policy: Transition and challenges. *Turkish Studies*, 11(1), 103-123.
- St Antony's College. (2010). Turkey's foreign policy in a changing world: Old alignments and new neighbourhoods. *International Conference*. Hentet 20.12, 2012, fra <http://www.sant.ox.ac.uk/seesox/workshopreports/ReportfromTFPconf.pdf>
- Sunday's Zaman. (2012a, 04.09). NATO will do its utmost to protect Turkey, says Rasmussen, *Today's Zaman*. Hentet fra <http://todayszaman.com/news-291354-nato-will-do-its-utmost-to-protect-turkey-says-rasmussen.html>

- Sunday's Zaman. (2012b, 02.02.). Turkey remains popular for Middle Eastern nations, TESEV study finds, *Today's Zaman*. Hentet fra <http://www.todayszaman.com/news-270290-turkey-remains-popular-for-middle-eastern-nations-tesev-study-finds.html>
- Tank, P. (2010). Tyrkias militære og "den dype staten". *Babylon*, 15(5), 70-79.
- Tank, P. (2012). The Syria crisis: Challenges to Turkey's role in the new Middle East (Vol. 3). Oslo: University of Oslo. Department of Culture studies and Oriental languages.
- Terzi, O. (2010). *The influence of the European Union on the Turkish foreign policy*. Surrey: Ashgate
- The Economist. (2011, 07.04). Turkish foreign policy: Erdogan's lament, *The Economist*. Hentet fra <http://www.economist.com/node/18530682>
- The Washington Post. (2013, 22.03). Israel, Turkey agree to restore full diplomatic ties after apology over Gaza flotilla deaths, *The Washington Post*. Hentet fra http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/israel-says-it-resumes-ties-with-turkey-after-apologizing-for-deaths-in-2009-flotilla-incident/2013/03/22/7150db8e-9302-11e2-8e33-9cc6c739d012_story.html
- Tisdall, S. (2012, 19.10). Turkey calls on major powers to intervene in Syria, *The Guardian*. Hentet fra <http://www.guardian.co.uk/world/2012/oct/19/turkey-britain-us-intervene-syria>
- Tocci, N. (2012). Turkey and the European Union. I M. Heper & S. Sayari (Red.), *The Routledge handbook of modern Turkey* (s. 237-245). New York: Routledge.
- Today's Zaman. (2009, 04.04). Rasmussen declares NATO candidacy, but Erdogan opposed, *Today's Zaman*. Hentet fra <http://todayszaman.com/news-171414-rasmussen-declares-nato-candidacy-but-erdogan-opposed.html>
- Today's Zaman. (2011a, 09.06). NATO decides to turn Izmir air base into land command, *Today's Zaman*. Hentet fra <http://todayszaman.com/news-246802-nato-decides-to-turn-izmir-air-base-into-land-command.html>
- Today's Zaman. (2011b, 27.03). Parliament approves Turkey's involvement in Libya, *Today's Zaman*. Hentet fra <http://todayszaman.com/news-239307-parliament-approves-turkeys-involvement-in-libya.html>
- Today's Zaman. (2011c, 01.03). PM rules out NATO intervention in Libya, *Today's Zaman*. Hentet fra <http://todayszaman.com/news-236960-pm-rules-out-nato-intervention-in-libya.html>
- Today's Zaman. (2012, 26.04). FM defends Syria policy, says Turkey to "lead wave" of change in Mideast, *Today's Zaman*. Hentet fra <http://www.todayszaman.com/news-278650-fm-defends-syria-policy-says-turkey-to-lead-wave-of-change-in-mideast.html>
- Tur, O., & Han, A. K. (2011). A framework for understanding the changing Turkish foreign policy of the 2000s. I Ö. Z. Oktav (Red.), *Turkey in the 21st century: Quest for a new foreign policy* (s. 8-29). Farnham: Ashgate
- Turkmen, F. (2009). Turkish-American relations: A challenging transition. *Turkish Studies*, 10(1), 109-129. doi: 10.1080/14683840802648729
- Turkone, M. (2012). The birth and death of Islamism. *Insight Turkey*, 14(4), 87-100.

- U.S Department of Defense. (2003). Deputy Secretary of Defense Wolfowitz interview with CNN Turk. Hentet 24.09, 2012, fra <http://www.defense.gov/Transcripts/Transcript.aspx?TranscriptID=2572>
- Unay, S. (2010). Economic diplomacy for competitiveness: Globalization and Turkey's new foreign policy. *Perceptions*, XV(3-4), 21-47.
- Ustun, C. (2010). Europeanization of foreign policy: the case of Turkish foreign policy towards the Black Sea region. *Journal of Southeast European & Black Sea Studies*, 10(2), 225-242. doi: 10.1080/14683857.2010.486949
- Walt, S. M. (1985). Alliance formation and the balance of world power. *International Security*, 9(4), 3-43.
- Walt, S. M. (1987). *The origins of alliances*. London: Cornell University Press.
- Walt, S. M. (2009). Alliances in a unipolar world. *World Politics*, 61(1), 86-120.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Long Grove: Waveland Press Inc.
- Wigen, W. (2009). Turkish neo-ottomanism: A turn to the Middle East? *Security Policy Library 3-2009* Hentet fra <http://www.atlanterhavskomiteen.no/files/atlanterhavskomiteen.no/Documents/Publikasjoner/Sik.pol.bibliotek/2009/SPB%203-2009.pdf>
- Yildiz, G. (2012, 21.09). Turkey's war with PKK reaches new peak, *BBC News Europe*. Hentet fra <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-19650034>
- Zafar, S. S. (2012). Turkey's "Zero problems with neighbours" foreign policy: Relations with Syria. *Journal of European Studies*, 143-158.
- Zarakol, A. (2012). Problemareas for the new Turkish foreign policy. *Nationalities Papers*, 40(5), 739-745.

Vedlegg A – Oversikt over respondenter

Respondentene er knyttet til oppgaveteksten med bare etternavn i parentes.

Dato	Navn	Stilling	Sted
18. mars 2013	Diplomat	Den tyrkiske delegasjonen til NATO, Brussel	Brussel
	Representant	Utenriksdepartementet	Brussel
19. mars 2013	Marcos Alaniz	Major US Army, Stabsoffiser NATO HQ, Brussel	Brussel
	Hüseyin Diriöz	Ambassador, Assistant Secretary General for Defence Policy & Planning NATO	Brussel
	Kjetil Schie	Ambassadesekretær, Norges faste delegasjon til NATO	Brussel
22. mars 2013	Jo Gade	Kontreadmiral (p), Institutt for Forsvaresstudier (IFS)	Oslo
12. april 2013	Janis Bjørn Kanavin	Norges ambassadør	Ankara
15. april 2013	Ersel Aydinli	Associate Professor of International Relations, Bilkent University	Ankara
	Metin Heper	Professor Doctor, Bilkent University	Ankara
17. april 2013	Forsvarsattache	Europeisk land	Ankara
	Saban Kardas	Doctor, TOBB University	Ankara
	Şanıvar Olgun	Tyrkias ambassadør	Skriftlig svar mottatt per mail fra Oslo

	Ilhan Uzgel	Professor Doctor, Department of International Relations, Ankara University	Ankara
18. april	Riza Alaboyun	MP, Head of the Turkish Delegation to NATO, Member of Foreign Affairs Committee	Ankara
	O. Faruk Loğoğlu	MP, Deputy for ADANA Foreign Relations Committee Grand National Assembly of Turkey	Ankara
19. april 2013	Oktay Aksoy	Ambassador Retired, Director of International Programmes, Turkish Foreign Policy Institute (deltok på intervju sammen med Mr Seyfi Tashan)	Ankara
	Resat Arim	Ambassador Retired, Director of Studies, Turkish Foreign Policy Institute (deltok på intervju sammen med Mr Seyfi Tashan)	Ankara
	Seyfi Tashan	Director, Turkish Foreign Policy Institute	Ankara
07. mai 2013	Ahmet Sözen	Professor Doctor, Department of Political Science and International Relations Eastern Mediterranean University	Skypeintervju til Kypros

Vedlegg B – Forespørsel om intervju

Maria E Fagerheim
Major
Forsvarets Stabsskole

27 februar 2013

Mottakerens tittel/ navn

Mitt navn er Maria E Fagerheim. Jeg er major i den norske hæren og student ved Forsvarets stabsskole i Oslo. Jeg skriver en masteroppgave som skal leveres 24. mai 2013.

Sett i lys av Tyrkias regionale posisjon, landets potensial for å bli en regional stormakt, den arabiske våren og spenningene i Midtøsten vil det være spesielt interessant å se på endringer i Tyrkias utenrikspolitikk og om disse har konsekvenser for Tyrkias forhold til North Atlantic Treaty Organization (NATO). Problemstillingen er:

«Hvilke endringer har skjedd i tyrkisk utenrikspolitikk etter at Rettferdighets- og utviklingspartiet (AKP) kom til makten i 2002, og hvilke konsekvenser har endringene hatt for Tyrkias tilnærming til NATO?»

Kan du tenke deg å stille opp på intervju? Grunnen til dette er at jeg tror du er en person som kan ha interessante synspunkter og gi verdifulle bidrag til oppgaven.

Min motivasjon for oppgaven skyldes delvis at jeg synes internasjonal politikk er interessant og at jeg har tjenestegjort som FN observatør i Midtøsten. Jeg synes regionen er meget spennende. Tyrkia ser ut som en stat med økonomisk og politisk utvikling – en «rising power». Jeg synes Tyrkia har en spennende historie, kultur og utvikling og har lyst til å lære mer om landets utenrikspolitikk og landets rolle i NATO.

Mine kontaktdetaljer:

Mail: mariafag@hotmail.com eller mfagerheim@fhs.mil.no

Mobil telefon: 992 98825

Vennlig hilsen

Maria E Fagerheim
Major
Masterstudent Forsvarets stabsskole

Annex B: Interview inquiry

Maria E Fagerheim
Major
Norwegian Staff College

04 April 2013

Sir/ Madame

My name is Major Maria E Fagerheim and I am a student at the Norwegian Staff College in Oslo. I am writing a master's thesis which is to be handed in on the 24th of May 2013.

In light of Turkey's regional position, the country's rise as a regional power, the Arab spring and the current situation in the Middle East, I have chosen to examine what I believe to be an interesting subject namely changes in Turkey's foreign policy and the possible consequences these changes have for Turkey's relationship to the North Atlantic Treaty Organization (NATO). The thesis is as follows: «What changes have occurred in Turkish foreign policy since the Justice- and Development party (AKP) came to power in 2002, and what consequences have these changes had for Turkey's approach to NATO?»

Would you join me for an interview? I consider you a vital person whom might have interesting and relevant information which can contribute to and strengthen my thesis.

My motivation for writing a paper on this topic is partly my interest in international politics and partly the fact that I served in the Middle East as a UN observer in United Nations Truce Supervision Organization (UNTSO). I find the region very interesting and exciting. Turkey is a country with significant ongoing financial and political development - a «rising power». I think Turkey has an exciting history, culture and future prospects and based on this I would like to learn more about Turkey's foreign policy and its role in NATO.

My contact details:

Mail: mariafag@hotmail.com or mfagerheim@fhs.mil.no

Mobilephone: +47 992 98825

Sincerely yours

Maria E Fagerheim
Major
Student Norwegian Staff College

Vedlegg C: I Informasjon til respondenter

Introduksjon

Takk for at du stiller på intervju! Dette skrivet skal gi deg nødvendig informasjon om masteroppgaven, dine rettigheter som respondent og gjennomføring av intervjuet.

Deltakelse

Deltakelse på intervju er frivillig. Du kan på hvilket som helst tidspunkt trekke deg fra intervjuet uten begrunnelse. Dersom du trekker deg vil opplysninger gitt fram til da ikke bli tatt med i oppgaven, men slettes umiddelbart. Det er selvsagt tillatt å reservere seg fra å svare på enkelte spørsmål dersom du føler det er vanskelig å besvare disse.

Masterstudiet ved Forsvarets stabsskole

Masteroppgaven på rundt 70-85 sider, gir oss studenter anledning til å fordype oss i et tema vi synes er spesielt interessant og som ansees være relevant for det norske Forsvaret. Ditt intervjubidrag er ment å supplere empiri som er funnet gjennom litteraturstudier.

Oppgavens tema og problemstilling

Sett i lys av Tyrkias regionale posisjon, landets potensial for å bli en regional stormakt, den arabiske våren og spenningene i Midtøsten vil det være spesielt interessant å se på endringer i Tyrkias utenrikspolitikk og hvilke konsekvenser disse har for Tyrkias forhold til North Atlantic Treaty Organization (NATO). Hensikten med oppgaven er å se nærmere på Tyrkias utenrikspolitikk og se hvilke endringer som kan spores etter at AKP kom til makten i 2002. Problemstillingen er som følger: "Hvilke endringer har skjedd i Tyrkisk utenrikspolitikk etter at Utviklings- og rettferdighetspartiet (AKP) kom til makten i 2002, og hvilke konsekvenser har endringene hatt for Tyrkias tilnærming til NATO?»

Gjennomføring

Intervjuet vil ta rundt en times tid. Av praktiske hensyn vil jeg benytte båndopptaker, så sant du ikke har innvendinger mot dette. Underveis i intervjuet vil jeg også ta notater. Intervjuet tar utgangspunkt i vedlegg D – intervjuguide. Siden oppgaven er ugradert anmoder jeg om at du underveis gjør meg oppmerksom dersom du kommer inn på gradert informasjon.

Bruk av informasjon

Oppgaven vil ikke gi direkte sitater fra intervjuet med mindre dette er helt nødvendig for oppgaven. Dersom du ønsker anonymitet vil dette bli imøtekommet. Masteroppgaven vil være ugradert og publiseres ved Forsvarets høysskole. Oppgaven vil være tilgjengelig på norsk på bibliotekets nettsider. I tillegg vil oppgaven bli trykket opp og være tilgjengelig for utlån.

For å sikre at du er inneforstått med forholdene omkring masteroppgaven og ditt bidrag gjennom intervju vil jeg anmode om du kan signere en samtykkeerklæring. Dette er frivillig.

Mine kontaktdetaljer:

Mail: mariafag@hotmail.com eller mfagerheim@fhs.mil.no

Mobil telefon: +47 992 98825

Dersom du har spørsmål vil det også være mulig å kontakte mine veiledere:

Forskningssjef Pinar Tank

Mail: pinar@prio.no

Telefon: +47 22 54 77 27

Forsker Ingerid Opdahl

Mail: ingerid.opdahl@ifs.mil.no

Telefon: +47 23 09 59 24

Med vennlig hilsen

Maria E Fagerheim

Major

Masterstudent Forsvarets stabsskole

Annex C: Interview information

Introduction

Thank you for participating in this interview! This paper will provide you with the necessary information about my master's thesis, as well as your rights as a respondent and this interview.

Participation

Participation in this interview is voluntary. At any given time you can say no to further participation without giving any reason. If you withdraw, the information given up to that point in time will be deleted and will not be used in the paper. You can decline to respond to questions which you find difficult or sensitive to answer.

Master studies at The Norwegian staff college

The master's thesis, which will be around 70-85 pages, gives me an opportunity to study a topic which I find very interesting. Your contribution is meant to supplement my empirical findings accomplished through a review and analysis of pertinent literature.

The paper's theme and the thesis to be addressed

In light of Turkey's regional position, the country's rise as a regional power, the Arab spring and the current situation in the Middle East, I have chosen to examine what I believe to be an interesting subject namely changes in Turkey's foreign policy and the possible consequences these changes have for Turkey's relationship to the North Atlantic Treaty Organization (NATO). The thesis is as follows: «What changes have occurred in Turkish foreign policy since the Justice- and Development party (AKP) came to power in 2002, and what consequences have these changes had for Turkey's approach to NATO?»

Execution of interview

The interview is estimated to take about one hour. I will take notes and with your approval I will use a tape recorder. The paper is unclassified. If you touch classified topics, please bring this to my attention.

Use of information

Direct quotations will not be used in the paper. Please let me know if you require confidentiality and anonymity or do not desire to have thoughts attributed to you and I will comply with your request.

The master's thesis will be unclassified and published at the Norwegian Staff College. The paper will be available in Norwegian on the library's webpage. The paper will in addition be printed and available for lending. Additionally, should you desire I can forward to you a copy of the final paper.

To make sure you are well informed and understand the conditions related to the master's thesis and interview, I ask if you can sign a voluntary declaration of consent.

My contact details:

Mail: mariafag@hotmail.com or mormfagerheim@fhs.mil.no

Mobilephone: +47 992 98825

If you have any questions you can also contact my thesis advisors:

Research Director, Dr. Philos Pinar Tank

Mail: pinar@prio.no

Phone: +47 22 54 77 27

Assistant Professor Ingerid Opdahl

Mail: ingerid.opdahl@ifs.mil.no

Phone: +47 23 09 59 24

Sincerely yours

Maria E Fagerheim

Major

Masters Student Norwegian Staff College

Vedlegg D: Intervjuguide

Innledning

Presentasjon av meg selv.

Navn, grad, bakgrunn, motivasjon for oppgaven

Hensikt med intervjuet

Hensikten er å fremskaffe informasjon som kan enten understøtte eller motsi empiri funnet gjennom litteraturstudien. Presentasjonen av oppgaven er som gitt i vedlegg C – informasjon til respondenten.

Spørsmål

I hvilken grad mener du det har skjedd en endring i Tyrkias utenrikspolitikk siden 2002? Kan du beskrive disse endringene dersom du mener de har funnet sted?

To what degree do you believe there have been changes to Turkey's foreign policy since 2002? Can you describe these changes you believe have taken place?

Hvilke motivasjon tror du at Tyrkia har for engasjement i NATO? Tror du at dette har endret seg de siste årene? Hvorfor?

What motivation do you think Turkey has for engagement in NATO? Do you think this has changed in the last years? Why?

Mener du endringer i utenrikspolitikken har fått konsekvenser for Tyrkias tilnærming til NATO? Dersom du mener dette, hvilke mener du da? Har du eksempler på hvordan dette har kommet til syne?

Do you think changes in foreign policy have had consequences for Turkey's approach to NATO? If you think so, what do you think the consequences have been? Do you have examples of how this has come about?

I hvilken grad mener du at det kan spores endringer i Tyrkias forhold opp mot NATO og på hvilke områder og på hvilke måter kommer dette eventuelt til syne? Har du noen eksempler? To what degree do you think that you can track the changes in Turkey's relationship and in what ways is it possible to track the changes? Do you have some examples?

Spørsmål til spesialister innen sitt fagfelt, fremfor generalister

Kan du beskrive Tyrkias engasjement og initiativer opp mot NATO siden 2002?

Can you describe Turkey's engagement and initiatives with NATO since 2002?

Hvilke utviklinger har det vært i Tyrkias økonomiske bidrag til NATO?

What developments have there been in Turkey's economic contribution to NATO?

Hvilke utviklinger har det vært i Tyrkias militære bidra til NATO? Både i operasjoner og til faste stillinger i NATO?

What developments have there been in Turkey's military contribution to NATO? Both in operations and permanent positions in NATO?

Avslutning

Er det noe du ønsker å tilføye til før vi avslutter dette intervjuet?

Is there anything you wish to add before we end this interview?

Er det andre personer du mener kan være relevante å prate med? Personer som også kan tilføye interessante opplysninger til min oppgave?

Is there any other person you believe might be relevant to talk with? People who can also add interesting information to my work?

Vedlegg D: Samtykkeerklæring

Jeg samtykker til å være respondent i forbindelse med masteroppgaven til major Maria E Fagerheim ved Forsvarets stabsskole. Oppgaven omhandler endringer i tyrkisk utenrikspolitikk etter 2002 og hvilke mulige konsekvenser dette har for Tyrkias tilnærming til North Atlantic Treaty Organization (NATO).

Jeg stiller som respondent frivillig og er informert om at jeg kan på hvilket som helst tidspunkt har anledning til å trekke meg fra intervjuet. Dersom jeg trekker meg vil opplysninger gitt fram til da ikke bli tatt med i oppgaven, men slettes umiddelbart.

Oppgaven vil ikke gi direkte sitater fra intervjuet med mindre dette er helt nødvendig for oppgaven. Jeg skal da informeres om dette og godkjenne teksten som benyttes.

Masteroppgaven vil være ugradert og publiseres ved Forsvarets høyskole. Oppgaven vil være tilgjengelig på norsk på bibliotekets nettsider. Lydopptak vil bli lagret i henhold til skolens eksamensregler på grunn av krav til sporbarhet til opplysninger i oppgaven.

Sted og dato

.....

Signatur til respondent

.....

Maria E Fagerheim
Masterstudent

Annex D: Declaration of consent

I hereby consent to the role as respondent and contributor to the master's thesis of Major Maria E Fagerheim at the Norwegian Staff College. The paper addresses changes in Turkish foreign policy since 2002 and the consequences these changes have had for Turkey's approach to the North Atlantic Treaty Organization (NATO).

I am participating voluntarily and have been informed that I can withdraw at any time from the interview. Information given up to that point will be deleted and will not be used in the paper. I can decline to respond to questions which I find difficult or sensitive to answer.

Direct quotations will not be used in the paper unless this is deemed necessary. If I require confidentiality and anonymity my request will be honored.

The master's thesis will be unclassified and published at the Norwegian Staff College. The paper will be available in Norwegian on the library's webpage. Additionally the paper will be printed and available for lending.

Place and date

.....
Signature respondent

.....
Maria E Fagerheim
Masters Student